

समाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, चित्तसमाधिपधान-
सङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्ना-
गतं इद्धिपादं भावेति। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसान-
पारमिप्पत्ता विहरन्ति।

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, 5
यथापटिपन्ना मे सावका पञ्चिन्द्रियानि भावेन्ति। इधुदायि, भिक्खु
सद्धिन्द्रियं भावेति उपसमगामिं सम्बोधगामिं; विरियिन्द्रियं भावेति
... पे० ... सतिन्द्रियं भावेति ... पे० ... समाधिन्द्रियं भावेति ... पे० ...
पञ्चिन्द्रियं भावेति उपसमगामिं सम्बोधगामिं। तत्र च पन मे
सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति। 10

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
यथापटिपन्ना मे सावका पञ्च बलानि भावेन्ति। इधुदायि, भिक्खु
सद्धाबलं भावेति उपसमगामिं सम्बोधगामिं; विरियबलं भावेति ... पे० ...
सतिबलं भावेति ... समाधिबलं भावेति ... पञ्चाबलं भावेति उपसम-
गामिं सम्बोधगामिं। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसान- 15
पारमिप्पत्ता विहरन्ति।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
यथापटिपन्ना मे सावका सत्त बोज्झङ्गे भावेन्ति। इधुदायि, भिक्खु
सतिसम्बोज्झङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोध-
निस्सितं वोस्सग्गपरिणामिं; धम्मविचयसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पे० ... 20
विरियसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... पस्सद्विसम्बो-
ज्झङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्झङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्बोज्झङ्गं
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्गपरि-
णामिं। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, 25
यथापटिपन्ना मे सावका अरियं अटुङ्गिकं मग्गं भावेन्ति। इधुदायि,
भिक्खु सम्मादिट्ठिं भावेति, सम्मासङ्कुप्पं भावेति, सम्मावाचं भावेति,
सम्माकम्मन्तं भावेति, सम्माआजीवं भावेति, सम्मावायामं भावेति,
सम्मासतिं भावेति, सम्मासमाधिं भावेति। तत्र च पन मे सावका
बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

R. 13

१४. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका अट्ट विमोक्खो^१ भावेन्ति। रूपी रूपानि पस्सति, अयं पठमो विमोक्खो; अज्झत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति, अयं दुतियो विमोक्खो; सुभन्तेव अधिमुत्तो होति, अयं ततियो विमोक्खो; सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा^२ पटिघसञ्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, अयं चतुत्थो विमोक्खो; सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जानं’ ति विञ्जानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति, अयं पञ्चमो विमोक्खो; सब्बसो विञ्जानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति, अयं छट्ठो विमोक्खो; सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति, अयं सत्तमो विमोक्खो; सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, अयं अट्ठमो विमोक्खो। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

१५. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका अट्ट अभिभायतनानि भावेन्ति। अज्झत्तं रूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि। तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी’ ति एवं सञ्जी होति। इदं पठमं अभिभायतनं।

“अज्झत्तं रूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि। तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी’ ति एवं सञ्जी होति। इदं दुतियं अभिभायतनं।

२५. “अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि। तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी’ ति एवं सञ्जी होति। इदं ततियं अभिभायतनं।

“अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्प-

माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी' ति एवं सञ्जी होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

“अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेय्यथापि नाम उमापुप्फं^१ नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, सेय्यथापि वा 5 पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं^२ नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी' ति एवं सञ्जी होति । इदं पञ्चमं अभिभायतनं ।

B. 206

10 R. 14

“अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेय्यथापि नाम कणिकारपुप्फं^३ पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेय्यथापि वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा 15 रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी' ति एवं सञ्जी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

Indira Gandhi National

“अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । 20 सेय्यथापि नाम बन्धुजीवकपुप्फं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं, सेय्यथापि वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितक- 25 निभासानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि, पस्सामी' ति एवं सञ्जी होति । इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

“अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदा-

१. उम्मापुप्फं - सी०, रो०; उम्मारपुप्फं - स्या० । २. ०विमट्ठं - सी; ०विमत्थं - स्या० । ३. कणिकारपुप्फं - स्या०, रो० ।

तानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । सेय्य-
थापि नाम ओसधितारका^१ ओदाता ओदातवण्णा ओदातनिदस्सना
ओदातनिभासा, सेय्यथापि वा पन तं वत्थं वाराणसेय्यकं उभतोभाग-
विमट्ठं ओदातं ओदातवण्णं ओदातनिदस्सनं ओदातनिभासं; एवमेव
5 अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि
ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । 'तानि
अभिभुय्य जानामि, पस्सामी' ति एवं सञ्जी होति । इदं अट्ठमं अभि-
भायतनं । तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता
विहरन्ति ।

B. 207

10 १६. "पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
यथापटिपत्ता मे सावका दस कसिणायतनानि भावेन्ति । पठवीकसिण-
मेको सञ्जानाति उद्धमधो तिरियं अट्ठयं^२ अप्पमाणं; आपोकसिणमेको
सञ्जानाति ... पे० ... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ... वायोकसिणमेको
सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ... पीतकसिणमेको सञ्जानाति
15 ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ... ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ...
आकासकसिणमेको सञ्जानाति^३ विञ्जाणकसिणमेको सञ्जानाति
उद्धमधो तिरियं अट्ठयं अप्पमाणं । तत्र च पन मे सावका बहू
अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

R. 15

१७. "पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटि-
20 पदा, यथापटिपत्ता मे सावका चत्तारि^४ ज्ञानानि^५ भावेन्ति । इधुदायि,
भिक्षु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं
सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो
इममेव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति^६ परिसन्देति परि-
पूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स विवेकजेन
25 पीतिसुखेन अप्फुटं^७ होति । सेय्यथापि, उदायि, दक्खो न्हापको^८ वा
न्हापकन्तेवासी वा कंसथाले न्हानीयचुण्णानि आकिरित्वा^९ उदकेन
परिप्फोसकं परिप्फोसकं^{१०} सन्नेय्य, सास्स^{११} न्हानीयपिण्डं^{१२} स्नेहानु-

१. ओसधी तारका - सी० । २. अन्वयं - स्या० । ३. चत्तारो - सी० रो० ।
४. ज्ञाने - सी०, रो० । ५. अभिसन्नेति - स्या० । ६. अप्फुतं - सी०, स्या०, रो० ।
७. न्हापको - सी०, रो० । ८. आकीरित्वा - स्या० । ९. स्या० पोत्थके नत्थि । १०. सायं -
म० । ११. न्हानियपिण्ड - स्या०; न्हानियपिण्डी - रो०; न्हानीयपिण्डी - सी० ।

गता^१ स्नेहपरेतो^२ सन्तरवाहिरा^३ फुटा^४ स्नेहेन न च पग्घरिणी^५; एवमेव खो, उदायि, भिक्खु इममेव कायं विवेकजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स विवेकजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति ।

“पुन च परं, उदायि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा 5
अज्जत्तं सम्पसादनं...पे०...दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव कायं समाधिजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परि-
पूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स समाधिजेन पीतिसुखेन अप्फुटं होति । सेय्यथापि, उदायि, उदकरहदो गम्भीरो^६ 10
उब्भितोदको^७; तस्स नेवस्स पुरत्थिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न पच्छिमाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न उत्तराय दिसाय उदकस्स आयमुखं, न दक्खिणाय दिसाय उदकस्स आयमुखं, देवो च न कालेन कालं सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य; अथ खो तम्हा व उदकरहदा सीता वारिधारा उब्भिज्जित्वा तमेव उदकरहदं सीतेन वारिना अभिसन्देय्य परिसन्देय्य परिपूरेय्य परिप्फरेय्य, नास्स 15
किञ्चि सव्वावतो उदक-
रहदस्स सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स । एवमेव खो, उदायि, भिक्खु इममेव कायं समाधिजेन पीतिसुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स समाधिजेन पीति-
सुखेन अप्फुटं होति ।

B. 208

R. 16

“पुन च परं, उदायि, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे० ... 20
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति । सेय्यथापि, उदायि, उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा अप्पेकच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जानानि उदके 25
संवद्धानि^८ उदकानुगगतानि अन्तो निमुग्गपोसीनि^९, तानि याव

१. सुभानुगता - सी०; स्नेहानुगता - स्या० । २. स्नेहापरेता - स्या०; सुभपरेता - सी० । ३. समन्तर वाहिरा - सी० । ४. फुट्टा - स्या०; फुता - रो० । ५. पग्घरिणी - सी०; पग्घरिनी - स्या०, रो० । ६. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. उब्भितोदको - स्या० । ८. संवद्धानि - सी०, रो० । ९. निमुग्गपोसितानि - सी०; निम्मुग्गपोसितानि - स्या० ।

चग्गा यांव च मूला सीतेन वारिना अभिसन्नानि^१ परिसन्नानि
परिपूरानि परिप्फुटानि, नास्स^२ किञ्चि सव्वावतं, उप्पलानं वा
पदुमानं वा पुण्डरीकानं वा सीतेन वारिना अप्फुटं अस्स; एवमेव
खो, उदायि, भिक्खु इममेव कायं निप्पीतिकेन सुखेन अभिसन्देति
५ परिसन्देति परिपूरेति परिप्फरति, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स
निप्पीतिकेन सुखेन अप्फुटं होति ।

“पुन च परं, उदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च
पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा^३ अदुक्खमसुखं
उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं^४ ज्ञानं^५ उपसम्पज्ज विहरति । सो
१० इममेव कायं परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति,
नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन
अप्फुटं होति । सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो ओदातेन वत्थेन ससीसं
पारुपित्वा निसिन्नो अस्स, नास्स किञ्चि सव्वावतो कायस्स ओदातेन
वत्थेन अप्फुटं अस्स; एवमेव खो, उदायि, भिक्खु इममेव कायं
१५ परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन फरित्वा निसिन्नो होति, नास्स किञ्चि
सव्वावतो कायस्स परिसुद्धेन चेतसा परियोदातेन अप्फुटं होति ।
तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

१८. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
यथापटिपत्ता मे सावका एवं पजानन्ति — ‘अयं खो मे कायो रूपी
२० चातुम्महाभूतिको^६ मातापेत्तिकसम्भवो ओदनकुम्मासूपच्चयो अनिच्चु-
च्छादनपरिमद्दनभेदनविद्धंसनधम्मो; इदं च पन मे विञ्जाणं एत्थ
सितं एत्थ पटिबद्धं’ । सेय्यथापि, उदायि, मणि वेळुरियो सुभो
जातिमा^१ अट्ठंसो सुपरिकम्मकतो अच्छो विप्पसन्नो सब्बाकार-
सम्पन्नो; तत्रस्स^२ सुत्तं आवुत्तं नीलं वा पीतं वा लोहितं वा ओदातं
२५ वा पण्डुसुत्तं वा । तमेनं चक्खुमा पुरिसो हत्थे करित्वा पच्च-
वेक्खेय्य — ‘अयं खो मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठंसो सुपरि-
कम्मकतो अच्छो विप्पसन्नो सब्बाकारसम्पन्नो; तत्रिदं^३ सुत्तं आवुत्तं
नीलं वा पीतं वा लोहितं वा ओदातं वा पण्डुसुत्तं वा’ ति ।

१. अभिसन्दानि — सी० । २. न नेसं — सी० । ३. अत्थगमा — सी०, रो० ।
४-४. चतुत्थज्ज्ञानं — सी०, रो० । ५. चातुमहाभूतिको — म० । ६. जोतिमा — स्या० ।
७. तत्रिदं — म० । ८. तदिदं — सं० ।

एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका एवं पजानन्ति^१ — ‘अयं खो मे कायो रूपी चातुम्महाभूतिको मातापेतिकसम्भवो ओदनकुम्मासूपचयो अनिच्चुच्छादनपरिमद्दन्भेदन-विद्वंसनधम्मो; इदं च पन मे विञ्जाणं एत्थ सितं एत्थ पटिबद्धं’ ति। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

5

१९. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका इमम्हा काया अञ्जं कायं अभिनिम्मिनन्ति^२ रूपिं मनोमयं सब्बङ्गपच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं^३। सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो मुञ्जम्हा ईसिकं^४ पब्बाहेय्य; तस्स एवमस्स — ‘अयं मुञ्जो, अयं ईसिका; अञ्जो मुञ्जो, अञ्जा ईसिका; मुञ्जम्हात्वेव ईसिका पब्बाब्हा’^५ ति। सेय्यथा^६ वा पनुदायि, पुरिसो असि कोसिया पब्बाहेय्य; तस्स एवमस्स — ‘अयं असि, अयं कोसि; अञ्जो असि अञ्जा कोसि; कोसियात्वेव असि पब्बाब्हो’ ति। सेय्यथा वा, पनुदायि, पुरिसो अहिं करण्डा उद्धरेय्य; तस्स एवमस्स — ‘अयं अहि, अयं करण्डो; अञ्जो अहि, अञ्जो करण्डो; करण्डात्वेव अहि उब्भतो’ ति। एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका इमम्हा काया अञ्जं कायं अभिनिम्मिनन्ति रूपिं मनोमयं सब्बङ्गपच्चङ्गिं अहीनिन्द्रियं। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

R. 18

15 B. 210

Centre for the Arts

२०. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनुभोन्ति — एको पि हुत्वा बहुधा होन्ति, बहुधा पि हुत्वा एको होन्ति^७; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुट्टं^८ तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमाना गच्छन्ति, सेय्यथापि आकासे; पठवियां^९ पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोन्ति, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने^{१०} गच्छन्ति, सेय्यथापि पठवियं; आकासे पि पल्लङ्केन कमन्ति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो^{११}; इमे पि चन्दिमसुरिये^{१२} एवंमहिद्विके एवंमहानुभावे पाणिना परिमसन्ति

25

१. जानन्ति — सी०, स्या०, रो०। २. अभिनिम्मिणन्ति — सी०। ३. अभिनिन्द्रियं — रो०। ४. इसिकं — रो०; इसिकं — सी०। ५. उब्बाब्हा — स्या०। ६. सेय्यथापि — सी०। ७. होति — म०। ८. तिरोकुट्टं — म०। ९. पथविया — म०। १०. अभेज्जमाने — सी०। ११. सकुणा — स्या०। १२. सूरिये — म०।

परिमज्जन्ति, या ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेन्ति । सेय्यथापि, उदायि, दक्खो कुम्भकारो वा कुम्भकारन्तेवासी वा सुपरिकम्मकताय मत्तिकाय यं यदेव भाजनविकतिं आकङ्खेय्य तं तदेव करेय्य अभिनिष्पादेय्य; सेय्यथा वा पनुदायि, दक्खो दन्तकारो वा दन्तकारन्ते-
 5 वासी वा सुपरिकम्मकतस्मिं दन्तस्मिं यं यदेव दन्तविकतिं आकङ्खेय्य तं तदेव करेय्य अभिनिष्पादेय्य; सेय्यथा वा पनुदायि, दक्खो सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा सुपरिकम्मकतस्मिं सुवण्णस्मिं यं यदेव सुवण्णविकतिं आकङ्खेय्य तं तदेव करेय्य अभिनिष्पादेय्य । एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
 10 यथापटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनुभोन्ति — एको पि हुत्वा बहुधा होन्ति, बहुधा पि हुत्वा एको होन्ति; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुटुं तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमाना गच्छन्ति, सेय्यथापि आकासे; पठविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोन्ति, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने गच्छन्ति, सेय्यथापि पठवियं;
 15 आकासे पि पल्लङ्केत कमन्ति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसन्ति परिमज्जन्ति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

२१. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
 20 यथापटिपन्ना मे सावका दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्त-मानुसिकाय उभो सद्दे सुणन्ति — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च । सेय्यथापि, उदायि, बलवा सङ्खधमो^१ अप्पकसिरेनेव चतुद्दिसा^२ विञ्जापेय्य; एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्त-
 25 मानुसिकाय उभो सद्दे सुणन्ति — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च । तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

२२. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च

पजानन्ति — सरागं वा चित्तं 'सरागं चित्तं' ति पजानन्ति; वीतरागं वा चित्तं 'वीतरागं चित्तं' ति पजानन्ति; सदोसं वा चित्तं 'सदोसं चित्तं' ति पजानन्ति, वीतदोसं वा चित्तं 'वीतदोसं चित्तं' ति पजानन्ति; समोहं वा चित्तं 'समोहं चित्तं' ति पजानन्ति, वीतमोहं वा चित्तं 'वीतमोहं चित्तं' ति पजानन्ति; सङ्खित्तं वा चित्तं 'सङ्खित्तं चित्तं' ति पजानन्ति, विक्खित्तं वा चित्तं 'विक्खित्तं चित्तं' ति पजानन्ति; महग्गतं वा चित्तं 'महग्गतं चित्तं' ति पजानन्ति, अमहग्गतं वा चित्तं 'अमहग्गतं चित्तं' ति पजानन्ति; सउत्तरं वा चित्तं 'सउत्तरं चित्तं' ति पजानन्ति, अनुत्तरं वा चित्तं 'अनुत्तरं चित्तं' ति पजानन्ति; समाहितं वा चित्तं 'समाहितं चित्तं' ति पजानन्ति, असमाहितं वा चित्तं 'असमाहितं चित्तं' ति पजानन्ति; विमुत्तं वा चित्तं 'विमुत्तं चित्तं' ति पजानन्ति, अविमुत्तं वा चित्तं 'अविमुत्तं चित्तं' ति पजानन्ति ।
 सेय्यथापि, उदायि, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनक-
 जातिको^१ आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदकपत्ते^२ सकं
 मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सकणिकं^३ वा 'सकणिकं' ति जानेय्य^४,
 अकणिकं वा 'अकणिकं' ति जानेय्य; एवमेव खो, उदायि, अक्खाता
 मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका परसत्तानं परपुग्ग-
 लानं चेतसा चेतो परिच्च पजानन्ति — सरागं वा चित्तं 'सरागं
 चित्तं' ति पजानन्ति, वीतरागं वा चित्तं ... पे० ... सदोसं वा चित्तं ...
 वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं
 वा चित्तं ... विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा
 चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ...
 असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं 'अविमुत्तं
 चित्तं' ति पजानन्ति । तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसान-
 पारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
 यथापटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति,
 सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो

१. मण्डनजातिको — रो० । २. उदपत्ते — सी० । ३. सकणिकङ्गं — सी० । ४. पजा-
 नेय्य — स्या० ।

- पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं^१ पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं^२ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्रं पि जातिसतसहस्रं पि, अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे - 'अमुत्रासि एवंनामो
- ५ एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी^३ एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^४; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो^५ ति। इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति^६। सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो सकम्हा
- १० गामा अञ्जं गामं गच्छेय्य, तम्हा पि गामा अञ्जं गामं गच्छेय्य; सो तम्हा गामा सकं येव गामं पच्चागच्छेय्य; तस्स एवमस्स - 'अहं खो सकम्हा गामा अञ्जं गामं अगच्छिं^७, तत्र एवं अट्ठासि एवं निसीदिं एवं अभासिं एवं तुण्ही अहोसिं; तम्हा पि गामा अमुं गामं अगच्छिं, तत्रा पि एवं अट्ठासि एवं निसीदिं एवं अभासिं एवं तुण्ही
- १५ अहोसिं, सोम्हि तम्हा गामा सकं येव गामं पच्चागतो^८ ति। एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं ... पे० ... इति साकार सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्ति। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता
- २० विहरन्ति।

R. 21

B. 213

- “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सन्ति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानन्ति - 'इमे वत भोन्तो सत्ता
- २५ कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन

१. वीसति-सी०, रो०। २. चत्तारीसं-सी०, रो०; चत्तालीसं-स्या०।
 ३. ०पटिसंवेदी-सी०, रो०। ४. उप्पादि-सी०। ५. अनुस्सरति-म०। ६. आगच्छिं-स्या०, रो०; अगच्छि-सी०।

समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्ना-
 गता अरियानं अनुपवादका सम्मदिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना,
 ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना'
 ति। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते
 पस्सन्ति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, 5
 सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानन्ति। सेय्यथापि^१, उदायि, द्वे
 अगारा सद्दारा, तत्र^२ चक्खुमा पुरिसो मज्झे ठितो पस्सेय्य मनुस्से
 गेहं पविसन्ते पि निक्खमन्ते पि अनुचङ्कमन्ते^३ पि अनुविचरन्ते पि;
 एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा, यथापटिपन्ना
 मे सावका दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सन्ति 10
 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते
 यथाकम्मूपगे सत्ते पजानन्ति...पे०...तत्र च पन मे सावका बहू
 अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति।

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
 यथापटिपन्ना मे सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं 15
 पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरन्ति। सेय्यथापि, उदायि, पब्बतसङ्खेपे उदकरहदो अच्छो
 विप्पसन्नो अनाविलो, तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो पस्सेय्य
 सिप्पिसम्बुकं^४ पि सक्खरकठलं पि मच्छगुम्बं पि चरन्तं पि तिट्ठन्तं पि;
 तस्स एवमस्स — ‘अयं खो उदकरहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो, 20
 तत्रिमे सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि मच्छगुम्बा पि चरन्ति पि
 तिट्ठन्ति पी’ ति। एवमेव खो, उदायि, अक्खाता मया सावकानं
 पटिपदा, यथापटिपन्ना मे सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं
 पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरन्ति। तत्र च पन मे सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता 25
 विहरन्ति। अयं खो, उदायि, पञ्चमो धम्मो येन मम^५ सावका
 सक्करोन्ति गहं^६ करोन्ति^६ मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गहं कत्वा
 उपनिस्साय विहरन्ति।

R. 22

15

20

25

B. 214

१. सेय्यथापस्स — सी०, रो०। २. तत्थ — सी०, रो०। ३. अनुसञ्चरन्ते — सी०,
 स्या०, रो०। ४. सिप्पिकसम्बुकं — स्या०। ५. मम — सी०। ६-६. गहकरोन्ति — सी०,
 स्या०; गहकरोन्ति — रो०।

“इमे खो, उदायि, पञ्च धम्मा येहि ममं सावका सक्करोन्ति
गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय
विहरन्ती” ति ।

२३. इदमवोच भगवा । अत्तमनो सकुलुदायी परिब्बाजको
५ भगवतो भासितं अभिनन्दी ति ।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

२८. समणमुण्डिकसुत्तं

§ १. उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स वादो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति
 जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन उग्गाह-
 मानो परिब्बाजको समणमुण्डिकापुत्तो^१ समयप्पवादके तिन्दुकाचीरे^२
 एकसालके मल्लिकाय आरामे पटिवसति महत्तिया परिब्बाजक-
 परिसाय सद्धिं पञ्चमत्तेहि^३ परिब्बाजकसतेहि । अथ खो पञ्चकङ्गो 5
 थपति सावत्थिया निक्खमि दिवा दिवस्स भगवन्तं दस्सनाय । अथ
 खो पञ्चकङ्गस्स थपतिस्स एतदहोसि - “अकालो खो ताव भगवन्तं
 दस्सनाय; पटिसल्लीनो^४ भगवा । मनोभावनियानं पि भिक्खून्
 असमयो दस्सनाय; पटिसल्लीना मनोभावनिया भिक्खू । यन्नूनाहं
 येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एकसालको मल्लिकाय आरामो 10
 येन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमुण्डिकापुत्तो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
 अथ खो पञ्चकङ्गो थपति येन समयप्पवादको तिन्दुकाचीरो एक-
 सालको मल्लिकाय आरामो येन उग्गाहमानो परिब्बाजको समण-
 मुण्डिकापुत्तो तेनुपसङ्कमि ।

तेन खो पन समयेन उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमुण्डिका- 15
 पुत्तो महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धिं निसिन्नो होति उन्नादिनिया
 उच्चासद्महासद्दाय अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्य-
 थीदं - राजकथं चोरकथं महामत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं
 अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं जातिकथं
 यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं इत्थिकथं^५ सूरकथं 20
 विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं
 समुद्क्खायिकं इतिभवाभवकथं इति वा । अद्सा खो उग्गाहमानो

१. समणमुण्डिकासुत्तं - सी०, रो० । २. समणमुण्डिकापुत्तो - सी०, रो० ।
 ३. तिण्डुकाचीरे - स्या० । ४. सत्तमत्तेहि - सी०; तिमत्तेहि - रो० । ५. पतिसल्लीनो -
 सी०, रो० । ६. इत्थिकथं - स्या० ।

परिब्बाजको समणमुण्डिकापुत्तो पञ्चकङ्गं थपति दूरतो व आगच्छन्तं ।
 दिस्वान सकं परिसं सण्ठापेसि^१ — “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु,
 मा भोन्तो सदमकत्थ; अयं समणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति
 पञ्चकङ्गो थपति । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका
 5 गिही ओदातवसनां सावत्थियं पटिवसन्ति अयं तेसं अञ्जतरो
 पञ्चकङ्गो थपति । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्द-
 विनीता अप्पसद्दस्स वण्णवादिनो; अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं
 विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते परिब्बाजका
 तुण्ही अहेसुं ।

10 २. अथ खो पञ्चकङ्गो थपति येन उग्गाहमानो परिब्बाजको
 समणमुण्डिकापुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा उग्गाहमानेन परि-
 ब्बाजकेन समणमुण्डिकापुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
 साराणीयं^३ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
 पञ्चकङ्गं थपति उग्गाहमानो परिब्बाजको समणमुण्डिकापुत्तो
 15 एतदवोच — “चतूहि^४ खो अहं, गहपति,^५ धम्मेहि समन्नागतं पुरिस-
 पुग्गलं पञ्जापेमि^६ सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं
 अयोज्जं । कतमेहि चतूहि? इध, गहपति, न कायेन पापकम्मं^७
 करोति, न पापकं वाचं भासति, न पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति, न
 पापकं आजीवं आजीवति — इमेहि खो अहं, गहपति, चतूहि
 20 धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं
 उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्जं” ति ।

अथ खो पञ्चकङ्गो थपति उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स
 समणमुण्डिकापुत्तस्स भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभि-
 नन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि — “भगवतो सन्तिके
 25 एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी” ति । अथ खो पञ्चकङ्गो
 थपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो पञ्चकङ्गो थपति यावतको

१. सण्ठापेसि—सी० । २. साराणीयं—म० । ३. चतूहि—रो० । ४. थपति—
 सी०, स्या०, रो० । ५. पञ्जापेमि—म० । ६. पापकं कम्मं—सी०, स्या०, रो० ।
 ७. पापिकं—सी०, स्या०, रो० ।

अहोसि उग्गाहमानेन परिब्बाजकेन समणमुण्डिकापुत्तेन सद्धिं
कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि।

३. एवं वुत्ते, भगवा पञ्चकङ्गं थपति एतदवोच - “एवं
सन्ते खो, थपति, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो
भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो समणो अयोज्झो, यथा 5
उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमुण्डिकापुत्तस्स वचनं। दहरस्स
हि, थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स कायो ति पि न होति,
कुतो पन कायेन पापकम्मं करिस्सति, अञ्जत्र फन्दितमत्ता!
दहरस्स हि, थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स वाचा ति पि
न होति, कुतो पन पापकं वाचं भासिस्सति, अञ्जत्र रोदितमत्ता! 10
दहरस्स हि, थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स सङ्कप्पो
ति पि न होति, कुतो पन पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पिस्सति, अञ्जत्र
विकूजितमत्ता! दहरस्स हि, थपति, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स
आजीवो ति पि न होति, कुतो पन पापकं आजीवं आजीविस्सति,
अञ्जत्र मातुथञ्जा! 15
एवं सन्ते खो, थपति, दहरो कुमारो मन्दो
उत्तानसेय्यको सम्पन्नकुसलो भविस्सति परमकुसलो उत्तमपत्तिपत्तो
समणो अयोज्झो, यथा उग्गाहमानस्स परिब्बाजकस्स समणमुण्डिका-
पुत्तस्स वचनं।

R. 25

४. “चतूहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्नागतं पुरिस-
पुगलं पञ्जापेमि न चेव सम्पन्नकुसलं न परमकुसलं न उत्तम- 20
पत्तिपत्तं समणं अयोज्झं, अपि चिमं दहरं कुमारं मन्दं उत्तानसेय्यकं
समधिगय्ह तिट्ठति। कतमेहि चतूहि? इध, थपति, न कायेन पाप-
कम्मं करोति, न पापकं वाचं भासति, न पापकं सङ्कप्पं सङ्कप्पेति,
न पापकं आजीवं आजीवति - इमेहि खो अहं, थपति, चतूहि
धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुगलं पञ्जापेमि न चेव सम्पन्नकुसलं न 25
परमकुसलं न उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं, अपि चिमं दहरं कुमारं
मन्दं उत्तानसेय्यकं समधिगय्ह तिट्ठति।

§ २. सम्पन्नकुसलस्स पुरिसपुगलस्स दस धम्मा

५. “दसहि खो अहं, थपति, धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुगलं

१. विकुज्जितमत्ता - स्या०, रो०। २. मातुथञ्जा - सी०, रो०।

B. 217

पञ्चापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं।
इमे अकुसला सीला; तमहं^१, थपति, वेदितब्बं ति वदामि। इतो-
समुद्धाना अकुसला सीला; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि। इध
अकुसला सीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति
5 वदामि। एवं पटिपन्नो अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति;
तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।

“इमे कुसला सीला; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इतोसमुद्धाना कुसला सीला; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इध कुसला सीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति; तमहं, थपति, वेदितब्बं
10 ति वदामि। एवं पटिपन्नो कुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो
होति; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।

“इमे अकुसला सङ्कप्पा; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इतोसमुद्धाना अकुसला सङ्कप्पा; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इध अकुसला सङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति; तमहं, थपति, वेदि-
15 तब्बं ति वदामि। एवं पटिपन्नो अकुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय
पटिपन्नो होति; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।

“इमे कुसला सङ्कप्पा; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इतोसमुद्धाना कुसला सङ्कप्पा; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।
इध कुसला सङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति; तमहं, थपति, वेदितब्बं
20 ति वदामि। एवं पटिपन्नो कुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो
होति; तमहं, थपति, वेदितब्बं ति वदामि।

६. “कतमे च, थपति, अकुसला सीला? अकुसलं कायकम्मं,
अकुसलं वचीकम्मं, पापको आजीवो—इमे वुच्चन्ति, थपति, अकुसला
सीला।

25 “इमे च, थपति, अकुसला सीला किंसमुद्धाना? समुद्धानं पि
नेसं वुत्तं। ‘चित्तसमुद्धाना’ तिस्स वचनीयं। कतमं चित्तं? चित्तं पि
हि बहु^२ अनेकविधं नानप्पकारकं। यं चित्तं^३ सरागं सदोसं समोहं,
इतोसमुद्धाना अकुसला सीला।

“इमे च, थपति, अकुसला सीला कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? निरोधो पि नेसं वुत्तो। इध, थपति, भिक्खु कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति, वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति, मनोदुच्चरितं पहाय मनोसुचरितं भावेति, मिच्छाजीवं पहाय सम्मा-जीवेन जीविकं^१ कप्पेति—एत्थेते अकुसला सीला अपरिसेसा 5 निरुज्झन्ति।

“कथं पटिपन्नो, थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटि-पन्नो होति ? इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं^२ आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय 10 छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं प्पादाउय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय परिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति। 15 एवं पटिपन्नो खो, थपति, अकुसलानं सीलानं निरोधाय पटिपन्नो होति।

७. “कतमे च, थपति, कुसला सीला ? कुसलं कायकम्मं कुसलं वचीकम्मं, आजीवपरिसुद्धिं^३ पि खो अहं, थपति, सीलस्मि वदामि। इमे वुच्चन्ति, थपति, कुसला सीला। 20

“इमे च, थपति, कुसला सीला किसमुट्ठाना ? समुट्ठानं पि नेसं वुत्तं। ‘चित्तसमुट्ठाना’ तिस्स वचनीयं^४। कतमं चित्तं ? चित्तं पि हि बहुं अनेकविधं नानप्पकारकं। यं चित्तं वीतरागं वीतदोसं वीत-मोहं, इतोसमुट्ठाना कुसला सीला।

“इमे च, थपति, कुसला सीला कुहिं अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? 25 निरोधो पि नेसं वुत्तो। इध, थपति, भिक्खु सीलवा होति नो च सीलमयो, तं च चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति; यत्थस्स ते कुसला सीला अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

१. जीवितं—म०। २. वीरियं—म०। ३. आजीवपारिसुद्धिं—रो०, स्या०; आजीवपारिसुद्धि—सी०। ४. वचनिय्या—सी०।

B. 219

“कथं पटिपन्नो च, थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय पटि-
पन्नो होति? इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं
धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पगण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
5 ...पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ...पे०... उप्पन्नानं
कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति
पदहति। एवं पटिपन्नो खो, थपति, कुसलानं सीलानं निरोधाय
पटिपन्नो होति।

10

८. “कतमे च, थपति, अकुसला सङ्कप्पा? कामसङ्कप्पो,
व्यापादसङ्कप्पो, विहिंसासङ्कप्पो—इमे वुच्चन्ति, थपति, अकुसला
सङ्कप्पा।

“इमे च, थपति, अकुसला सङ्कप्पा किंसमुट्ठाना? समुट्ठानं पि
नेसं वुत्तं। ‘सञ्जासमुट्ठाना’ तिस्स वचनीयं। कतमा सञ्जा? सञ्जा
15 पि हि बहू अनेकविधा नानप्पकारका’। कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा,
विहिंसासञ्जा—इतोसमुट्ठाना अकुसला सङ्कप्पा।

R. 28

“इमे च, थपति, अकुसला सङ्कप्पा कुहि अपरिसेसा
निरुज्झन्ति? निरोधो पि नेसं वुत्तो। इध, थपति, भिक्खु विविच्चव
कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थेते अकुसला
20 सङ्कप्पा अपरिसेसा निरुज्झन्ति।

“कथं पटिपन्नो च, थपति, अकुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय
पटिपन्नो होति? इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं
धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पगण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
25 ...पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ...पे०... उप्पन्नानं
कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पगण्हाति पदहति। एवं पटिपन्नो खो, थपति, अकुसलानं सङ्कप्पानं
निरोधाय पटिपन्नो होति।

९. “कतमे च, थपति, कुसला सङ्कप्पा ? नेक्खम्मसङ्कप्पो, अव्यापादसङ्कप्पो, अविहिंसासङ्कप्पो — इमे वुच्चन्ति, थपति, कुसला सङ्कप्पा ।

“इमे च, थपति, कुसला सङ्कप्पा किंसमुट्ठाना ? समुट्ठानं पि नेसं वुत्तं । ‘सञ्जासमुट्ठाना’ तिस्स वचनीयं । कतमा सञ्जा ? सञ्जा 5
पि हि बहू अनेकविधा नानप्पकारका । नेक्खम्मसञ्जा, अव्यापाद-
सञ्जा, विहिंसासञ्जा — इतोसमुट्ठाना कुसला सङ्कप्पा ।

B. 220

“इमे च, थपति, कुसला सङ्कप्पा कुहि अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? निरोधो पि नेसं वुत्तो । इध, थपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूप-
समा ...पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ; एत्थेते कुसला सङ्कप्पा 10
अपरिसेसा निरुज्झन्ति ।

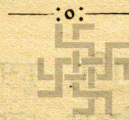
“कथं पटिपन्नो च, थपति, कुसलानं सङ्कप्पानं निरोधाय पटिपन्नो होति ? इध, थपति, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं 15
पग्गण्हाति पदहति ; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
...पे०... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ...पे०... उप्पन्नानं
कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं
पग्गण्हाति पदहति । एवं पटिपन्नो खो, थपति, कुसलानं सङ्कप्पानं
निरोधाय पटिपन्नो होति । 20

१०. “कतमेहि चाहं, थपति, दसहि धम्मेहि समन्नागतं पुरिस-
पुग्गलं पञ्जापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं
अयोज्झं ? इध, थपति, भिक्खु असेखायो^१ सम्मादिट्ठिया समन्नागतो
होति, असेखेन सम्मासङ्कप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय
समन्नागतो होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन 25
सम्माआजीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो
होति, असेखाय सम्मासतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना
समन्नागतो होति, असेखेन सम्माआणेन समन्नागतो होति, असेखाय

R. 29

सम्माविमुत्तिया समन्नागतो होति—इमेहि खो अहं, थपति, दसहि धम्मेहि समन्नागतं पुरिसपुग्गलं पञ्चापेमि सम्पन्नकुसलं परमकुसलं उत्तमपत्तिपत्तं समणं अयोज्झं” ति ।

११. इदमवोच भगवा । अत्तमनो पञ्चकङ्गो थपति भगवतो
5 भासितं अभिनन्दी ति ।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

२६. चूलसकुलुदायिसुत्तं

§ १. सततं समितं सब्बञ्जुता

B. 221

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सकुलुदायी^१ परिब्बाजको मोरनिवापे परिब्बाजकारामे पटिवसति महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सिद्धि । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय राजगहं^२ पिण्डाय^३ पाविसि । अथ खो भगवतो एतदहोसि — “अति- 5
प्पगो खो ताव राजगहे^४ पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो येन सकुलुदायी परिब्बाजको तेनुपसङ्कमेय्यं” ति । अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो तेनुपसङ्कमि ।

तेन खो पन समयेन सकुलुदायी परिब्बाजको महत्तिया परिब्बाजकपरिसाय सिद्धि निसिन्नो होति उन्नादिनया उच्चासद्महा- 10
सदाय अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महामत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं जातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भ-
ट्टानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुदक्खायिकं इति- 15
भवाभवकथं इति वा । अद्दसा खो सकुलुदायी परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान सकं परिसं सण्ठापेसि^५ — “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्मकत्थ । अयं समणो गोतमो आगच्छति; अप्पसद्दकामो खो पन सो आयस्मा अप्पसद्दस्स वण्णवादी । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ 20
खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं ।

२. अथ खो भगवा येन सकुलुदायी परिब्बाजको तेनुपसङ्कमि । अथ खो सकुलुदायी परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “एतु खो,

१. चूलसकुलुदायिसुत्तं — सी० । २. सकुलुदायि — स्या०, रो० । ३-३. येन राजगहं तेन पिण्डाय — स्या० । ४. राजगहं — सी०, रो० । ५. सण्ठापेसि — स्या० ।

भन्ते, भगवा । स्वागतं^१, भन्ते, भगवतो । चिरस्सं खो, भन्ते, भगवा
इमं परियायमकासि यदिदं इधागमनाय । निसीदतु, भन्ते, भगवा;
इदमासनं पञ्जत्तं^२” ति । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । सकुलुदायी
पि खो परिब्बाजको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
5 एकमन्तं निसिन्नं खो सकुलुदायिं परिब्बाजकं भगवा एतदवोच- “काय
नुत्थ, उदायि, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तराकथा
विप्पकता” ति ?

B. 222

“तिट्ठतेसा, भन्ते, कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना ।
नेसा, भन्ते, कथा भगवतो दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय ।
10 यदाहं, भन्ते, इमं परिसं अनुपसङ्कन्तो होमि अथायं परिसा अनेक-
विहितं तिरच्छानकथं कथेन्ती निसिन्ना होति; यदा च खो अहं,
भन्ते, इमं परिसं उपसङ्कन्तो होमि अथायं परिसा ममञ्जेव मुखं
उल्लोकेन्ती^३ निसिन्ना होति - ‘यं नो समणो उदायी धम्मं भासिस्सति
तं सोस्सामा’ ति; यदा पन, भन्ते, भगवा इमं परिसं उपसङ्कन्तो
15 होति अथाहं चेव अयं च परिसा भगवतो मुखं उल्लोकेन्ता निसिन्ना
होम - ‘यं नो भगवा धम्मं भासिस्सति तं सोस्सामा’” ति ।

R. 31

३. “तेनहुदायि, तं येवेत्थ पटिभातु यथा मं पटिभासेय्यासि” ।

“पुरिमानि, भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि सब्वञ्जू सब्ब-
दस्सावी अपरिसेसं ञाणदस्सनं पटिजानमानो चरतो च मे तिट्ठतो च
20 सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ञाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं ति ।
सो मया पुब्बन्तं आरब्भ पञ्हं पृट्ठो समानो अञ्जेनञ्जं पटिचरि,
बहिद्धा कथं अपनामेसि, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पात्वाकासि ।
तस्स मय्हं, भन्ते, भगवन्तं येव आरब्भ सति^४ उदपादि - ‘अहो
नून भगवा, अहो नून सुगतो ! यो इमेसं धम्मानं सुकुसलो’” ति ।

25

“को पन सो, उदायि सब्वञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं
जाणदस्सनं पटिजानमानो चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जाग-
रस्स च सततं समितं ञाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं ति, यो” तथा पुब्बन्तं

१. सागतं - रो० । २. ओलोकेन्ती - स्या० । ३. तं नो - सी०, स्या०, रो० ।
४. पीति - सी०, रो० । ५. सो - स्या० ।

आरब्भ पञ्हं पुट्ठो समानो अञ्जेनञ्जं पटिचरि, बहिद्वा कथं अपनामेसि कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पात्वाकासी” ति ?

“निगण्ठो, भन्ते, नात्पुत्तो” ति ।

§ २. पुब्वन्तापरन्तपञ्हविस्सज्जने समत्थो

४. “यो खो, उदायि, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्य, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे० ... इति साकारं सउद्देसं 5
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्य, सो वा मं पुब्वन्तं आरब्भ पञ्हं पुच्छेय्य, तं वाहं पुब्वन्तं आरब्भ पञ्हं पुच्छेय्यं; सो वा मे पुब्वन्तं आरब्भ पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्य, तस्स वाहं पुब्वन्तं आरब्भ पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्यं ।

B. 223

“यो^१ खो, उदायि, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त- 10
मानुसकेन सत्ते पस्सेय्य चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्य, सो वा मं अपरन्तं आरब्भ पञ्हं पुच्छेय्य, तं वाहं अपरन्तं आरब्भ पञ्हं पुच्छेय्यं; सो 15
वा मे अपरन्तं आरब्भ पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्य, तस्स वाहं अपरन्तं आरब्भ पञ्हस्स वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्यं ।

R. 32

“अपि च, उदायि, तिट्ठतु पुब्वन्तो, तिट्ठतु अपरन्तो । धम्मं ते देसेस्सामि — इमस्मिं सति इदं होति, इमस्सुप्पादा इदं उपपज्जति; इमस्मिं असति इदं न होति, इमस्स निरोधा इदं^२ निरुज्झती” ति ।

“अहं हि, भन्ते, यावत्तकं पि मे इमिना अत्तभावेन पच्चनुभूतं तं पि नप्पहोमि इति साकारं सउद्देसं अनुस्सरितुं, कुतो पनाहं अनेक- 20
विहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सामि, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे० ... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु-
स्सरिस्सामि, सेय्यथापि भगवा ? अहं हि, भन्ते, एतरहि पंसुपिसाचकं पि न पस्सामि, कुतो पनाहं दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन सत्ते पस्सिस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते 25
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सामि, सेय्य-

१. निगन्थो — स्या० । २. नाटपुत्तो — म०; नाथपुत्तो — सी० । ३. सो — सी०, रो० ।

४. इमं — सी०, रो० ।

थापि भगवा ? यं पन मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘अपि च, उदायि, तिट्ठतु पुब्बन्तो, तिट्ठतु अपरन्तो; धम्मं ते देसेस्सामि — इमस्मि सति इदं होति, इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति’^१; इमस्मि असति इदं न होति, इमस्स निरोधा इदं निरुज्जती’^२ ति तं च पन मे भिय्योसोमत्ताय न^३ पक्खायति। अप्पेव नामाहं, भन्ते, सके आचरियके भगवतो चित्तं आराधेयं पञ्चहस्स वेय्याकरणेना’^४ ति।

§ ३. अयं परमो वण्णो

५. “किन्ति पन ते, उदायि, सके आचरियके होती” ति ?

“अम्हाकं, भन्ते, सके आचरियके एवं होति — ‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’” ति।

B. 224 10

“यं पन ते एतं, उदायि, सके आचरियके एवं होति — ‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’ ति, कतमो सो परमो वण्णो” ति ?

R. 33

“यस्मा, भन्ते, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो” ति।

“कतमो पन सो परमो वण्णो^५ यस्मा वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी” ति ?

“यस्मा, भन्ते, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो” ति।

“दीघा पि खो ते एसा, उदायि, फरेय्य — ‘यस्मा, भन्ते, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो’ ति वदेसि, तं च वण्णं न पञ्जापेसि’^६। सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो एवं वदेय्य — ‘अहं या इमस्मि जनपदे जनपदकल्याणी तं इच्छामि, तं कामेमी’ ति। तमेनं एवं वदेय्युं — ‘अम्भो पुरिस, यं त्वं जनपदकल्याणि इच्छसि कामेसि, जानासि तं जनपदकल्याणि — खत्तियी^७ वा ब्राह्मणी^८ वा वेस्सी^९ वा सुद्धी^{१०} वा ति ? इति पुट्ठो^{११} ‘नो’ ति वदेय्य। तमेनं एवं वदेय्युं — ‘अम्भो पुरिस, यं त्वं जनपद-

१. उपपज्जति — सी०, रो०। २. यं पन न — सी०। ३-३. सो उदायि वण्णो — सी०, स्या०, रो०। ४. पञ्जपेसि — म०। ५. खत्तियि — स्या०। ६. ब्राह्मणि — स्या०। ७. वेस्सि — स्या०। ८. सुद्धि — स्या०।

कल्याणिं इच्छसि कामेसि, जानासि तं जनपदकल्याणिं — एवंनामा
एवंगोत्ता ति वा ति ...पे०... दीघा वा रस्सा वा मज्झिमा वा
काळी^१ वा सामा वा मङ्गुरच्छवी वा ति, अमुकस्मि गामे वा निगमे
वा नगरे वा^२ ति? इति पुट्ठो 'नो' ति वदेय्य। तमेनं एवं वदेय्युं —
'अम्भो पुरिस, यं त्वं न जानासि न पस्ससि तं त्वं इच्छसि कामेसी'^५
ति? इति पुट्ठो 'आमा' ति वदेय्य।

“तं किं मज्झसि, उदायि — ननु एवं सन्ते, तस्स पुरिसस्स
अप्पाटिहीरकतं^३ भासितं सम्पज्जती” ति?

“अद्धा खो, भन्ते, एवं सन्ते तस्स पुरिसस्स अप्पाटिहीरकतं
भासितं सम्पज्जती” ति।

“एवमेव खो त्वं, उदायि, 'यस्मा, भन्ते, वण्णा अज्जो वण्णो
उत्तरितरो वा पणीतरो वा नत्थि सो परमो वण्णो' ति वदेसि, तं
च वण्णं न पज्जापेसी” ति।

“सेय्यथापि, भन्ते, मणि वेळुरियो सुभो जातिमा^४ अट्ठंसो
सुपरिकम्मकतो पण्डुकम्बले निक्खित्तो भासते^५ च^६ तपते^७ च^८ विरोचति^९
च^{१०}, एवंवण्णो अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति।

“तं किं मज्झसि, उदायि, यो वा मणि वेळुरियो सुभो
जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्मकतो पण्डुकम्बले निक्खित्तो भासते च
तपते च विरोचति च, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय^{११} किमि खज्जो-
पनको^{१२} — इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च^{१३}
पणीततरो चा” ति?

“य्वायं, भन्ते, रत्तन्धकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको —
अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति।

“तं किं मज्झसि, उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय किमि
खज्जोपनको, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय तेलप्पदीपो — इमेसं उभिन्नं^{१४}
वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति?

१. काली — सी०। २. अप्पाटिहीरकं — सी०। ३. जोतिमा — स्या०। ४-४. भासति
च — रो०; भासतेव — स्या०। ५-५. तपति च — रो०; तपतेव — स्या०। ६-६. विरोचतेव —
स्या०। ७. ० तिमिसायं — सी०। ८. खज्जोपनको — सी०।

“ध्यायं, भन्ते, रत्तन्धकारतिमिसाय तेलप्पदीपो — अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय तेल-
प्पदीपो, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय महाअग्गिक्खन्धो — इमेसं उभिन्नं
5 वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति ?

“ध्यायं, भन्ते, रत्तन्धकारतिमिसाय महाअग्गिक्खन्धो — अयं
इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय महा-
अग्गिक्खन्धो, या वा रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे
10 ओसधितारका — इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो
च पणीततरो चा” ति ?

“यायं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे विगतवलाहके देवे
ओसधितारका — अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीत-
तरो चा” ति ।

15 “तं किं मञ्जसि, उदायि, या वा रत्तिया पच्चूससमयं विद्धे
विगतवलाहके देवे ओसधितारका, यो वा तदहुपोसथे पन्नरसे^१ विद्धे
विगतवलाहके देवे अभिदो^२ अड्डुरत्तसमयं चन्दो — इमेसं उभिन्नं वण्णानं
कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा” ति ?

B. 226 20 “ध्यायं, भन्ते, तदहुपोसथे पन्नरसे विद्धे विगतवलाहके देवे
अभिदो अड्डुरत्तसमयं चन्दो — अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्त-
तरो च पणीततरो चा” ति ।

R. 35 “तं किं मञ्जसि, उदायि, यो वा तदहुपोसथे पन्नरसे विद्धे
विगतवलाहके देवे अभिदो अड्डुरत्तसमयं चन्दो, यो वा वस्सानं
पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो मज्झन्हिक-
25 समयं^३ सुरियो — इमेसं उभिन्नं वण्णानं कतमो वण्णो अभिक्कन्ततरो
च पणीततरो चा” ति ?

“ध्यायं, भन्ते, वस्सानं पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे

१. पण्णरसे — सी०, स्या० । २. अभिदे — सी० । ३. मज्झन्तिकसमयं — स्या०
रो०; मज्झन्तिकं समयं — सी० ।

विगतवलाहके देवे अभिदो मज्झन्हिकसमयं सुरियो — अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिवकन्ततरो च पणीततरो चा” ति।

“अतो खो ते, उदायि, बहू हि बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिमसुरियानं आभा^१ नानुभोन्ति, त्याहं पजानामि। अथ च पनाहं न वदामि — ‘यस्मा वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी’ ति। अथ च पन त्वं, उदायि, ‘य्वायं वण्णो किमिना खज्जोपनकेन निहीनतरो^२ च पतिकिट्ठतरो^३ च सो परमो वण्णो’ ति वदेसि^४, तं च वण्णं न पञ्चापेसी” ति।

“अच्छिदं भगवा कथं, अच्छिदं सुगतो^५ कथं” ति!

“किं पन त्वं, उदायि, एवं वदेसि — ‘अच्छिदं भगवा कथं, अच्छिदं सुगतो कथं’” ति ?

“अम्हाकं, भन्ते, सके आचरियके एवं होति — ‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’ ति। ते मयं, भन्ते, भगवता सके आचरियके समनुयुज्जियमाना समनुग्गाहियमाना समनुभासियमाना रिता तुच्छा अपरद्धा” ति।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

15

§ ४. एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरिया

६. “किं पनुदायि, अत्थि एकन्तसुखो लोको, अत्थि आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया” ति ?

“अम्हाकं, भन्ते, सके आचरियके एवं होति — ‘अत्थि एकन्तसुखो लोको, अत्थि आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया’” ति।

20

“कतमा पन सा, उदायि, आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया” ति ?

“इध, भन्ते, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति, अञ्जतरं वा पन तपोगुणं

B. 227

25 R 36

१. आभाय ते — सी०। २. हीनतरो — सी० रो०। ३. किलिट्ठतरो — स्या०।

४. वदेसि — रो०। ५. सुगत — स्या०।

समादाय वत्तति । अयं खो सा, भन्ते, आकारवती पटिपदा एकन्त-
सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया” ति ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, यस्मिं समये पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो होति, एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता
5 होति सुखदुक्खी वा” ति ?

“सुखदुक्खी, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, यस्मिं समये अदिन्नादानं पहाय
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता
होति सुखदुक्खी वा” ति ?

10 “सुखदुक्खी, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, यस्मिं समये कामेसुमिच्छाचारं
पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, एकन्तसुखी वा तस्मिं
समये अत्ता होति सुखदुक्खी वा” ति ?

“सुखदुक्खी, भन्ते” ।

15 “तं किं मञ्जसि, उदायि, यस्मिं समये मुसावादं पहाय
मुसावादा पटिविरतो होति, एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता होति
सुखदुक्खी वा” ति ?

“सुखदुक्खी, भन्ते” ।

20 “तं किं मञ्जसि, उदायि, यस्मिं समये अञ्जतरं तपोगुणं
समादाय वत्तति, एकन्तसुखी वा तस्मिं समये अत्ता होति सुखदुक्खी
वा” ति ?

“सुखदुक्खी, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, उदायि, अपि नु खो वोकिण्णसुखदुक्खं
पटिपदं आगम्म एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरिया होती” ति ?

25 “अच्छिदं भगवा कथं, अच्छिदं सुगतो कथं” ति !

“किं पन त्वं, उदायि, एवं वदेसि—‘अच्छिदं भगवा कथं,
अच्छिदं सुगतो कथं’” ति ?

“अम्हाकं, भन्ते, सके आचरियके एवं होति—‘अत्थि एकन्त-
सुखो लोको, अत्थि आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स

सच्छिकिरियाया' ति । ते मयं, भन्ते, भगवता सके आचरियके समनु-
युज्जियमाना समनुग्गाहियमाना समनुभासियमाना रिता तुच्छा
अपरद्धा ति^१ । किं पन, भन्ते, अत्थि एकन्तसुखो लोको, अत्थि
आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया" ति ?

B. 228

“अत्थि खो, उदायि, एकन्तसुखो लोको, अत्थि आकारवती 5
पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

R. 37

“कतमा पन सा, भन्ते, आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स
लोकस्स सच्छिकिरियाया" ति ?

“इधुदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं ज्ञानं 10
उपसम्पज्ज विहरति । पीतिया च विरागा ...पे० ... ततियं ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरति । अयं खो सा, उदायि, आकारवती पटिपदा एकन्त-
सुखस्स लोकस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

“न खो सा, भन्ते, आकारवती पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स
सच्छिकिरियाय, सच्छिकतो हिस्स, भन्ते, एत्तावता एकन्तसुखो लोको 15
होती" ति ।

“न खास्स^२, उदायि, एत्तावता एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो
होति; आकारवती त्वेव सा पटिपदा एकन्तसुखस्स लोकस्स सच्छि-
किरियाया" ति ।

एवं वुत्ते, सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा उन्नादिनी 20
उच्चासद्महासद्दा अहोसि — “एत्थ मयं अनस्साम साचरियका,
एत्थ मयं अनस्साम साचरियका ! न मयं इतो भिय्यो उत्तरितरं
पजानामा" ति ।

अथ खो सकुलुदायी परिब्बाजको ते परिब्बाजके अप्पसद्दे
कत्वा भगवन्तं एतदवोच — “कित्तावता पनास्स, भन्ते, एकन्तसुखो 25
लोको सच्छिकतो होती" ति ?

“इधुदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाणा ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं

उपसम्पज्ज विहरति । या^१ ता^१ देवता एकन्तसुखं लोकं उपपन्ना ताहि देवताहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति साकच्छं समापज्जति । एतावता खास्स, उदायि, एकन्तसुखो लोको सच्छिकतो होती” ति ।

७. “एतस्स नून, भन्ते, एकन्तस्स सुखस्स लोकस्स सच्छि-
5 किरियाहेतु भिक्खू भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ती” ति ?

“न खो, उदायि, एकन्तसुखस्स^३ लोकस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति । अत्थि खो, उदायि, अञ्जेव धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्म-
चरियं चरन्ती” ति ।

“कतमे पन ते, भन्ते, धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च
येसं सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू भगवति ब्रह्मचरियं चरन्ती” ति ?

“इधुदायि, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि^३ सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ...पे०... सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय
चेतसो उपक्किलेसे पहाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं पि खो, उदायि, धम्मो उत्तरितरो
च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं
चरन्ति ।

“पुन च परं, उदायि, भिक्खू वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०...
दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं
पि खो, उदायि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छि-
किरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति ।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-
पक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते^४ पुब्बेनिवासानुस्सति-
आणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु-
स्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं
सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । अयं पि खो, उदायि,

१-१. यावता — सी०, स्या०, रो० । २. एतस्स एकन्तसुखस्स — सी०, स्या०, रो० ।

३. ०सारथी — सी० । ४. आनेज्जप्पत्ते — सी०, रो० ।

धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-
पक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चतूपपात-
जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति। सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति- 5
क्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति। अयं पि
खो, उदायि, धम्मो उत्तरितरो च पणीततरो च यस्स सच्छिकिरिया-
हेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।

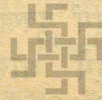
“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे 10
विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खय-
जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति। सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति;
‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति ...पे०... अयं दुक्खनिरोधो ति ... अयं दुक्ख-
निरोधगामिनी पटिपदा ति ... इमे आसवा ति ... अयं आसव-
समुदयो ति ... अयं आसवनिरोधो ति ... अयं आसवनिरोधगामिनी 15
पटिपदा ति यथाभूतं पजानाति। तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो
कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जा-
सवा पि चित्तं विमुच्चति। विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति प्राणं होति।
‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’
ति पजानाति। अयं पि खो, उदायि, धम्मो उत्तरितरो च पणीत- 20
तरो च यस्स सच्छिकिरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ति।
इमे खो, उदायि, धम्मा उत्तरितरा च पणीततरा च येसं सच्छि-
किरियाहेतु भिक्खू मयि ब्रह्मचरियं चरन्ती” ति।

§ ५. उदायिस्स पब्बज्जा

८. एवं वुत्ते, सकुलुदायी परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच -
“अभिवक्कन्तं, भन्ते, अभिवक्कन्तं, भन्ते ! सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुज्जितं” 25
वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य,
अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य - ‘चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती’”

ति; एवमेव^१ भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं, भन्ते भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । लभेय्याहं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसम्पदं^२” ति ।

- एवं वुत्ते, सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा सकुलुदायिं
 ५ परिब्बाजकं एतदवोचुं — “मा भवं, उदायि, समणे गोतमे ब्रह्मचरियं
 चरि; मा भवं, उदायि, आचरियो हुत्वा अन्तेवासीवासं^३ वसि ।
 सेय्यथापि नाम उदकमणिको^४ हुत्वा उदञ्चनिको^५ अस्स, एवं सम्पद-
 मिदं^६ भोतो उदायिस्स भविस्सति । मा भवं, उदायि, समणे गोतमे
 ब्रह्मचरियं चरि; मा भवं, उदायि, आचरियो हुत्वा अन्तेवासीवासं
 १० वसी” ति । इति हिदं सकुलुदायिस्स परिब्बाजकस्स परिसा सकुलु-
 दायिं परिब्बाजकं अन्तरायमकासि भगवति ब्रह्मचरिये ति ।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

—:०:—

१. एवमेव — स्या० । २. अन्तेवासिवासं — सी० । ३. मणिको — सी०, रो० ।
 ४. उदकनिको — सी०, स्या०, रो०, कं० । ५. सम्पदमेतं — सी०, रो० ।

३०. वेखनससुत्तं

§ १. अयं परमो वण्णो

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे। अथ खो वेखनसो^१ परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो वेखनसो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके उदानं उदानेसि — 5
“अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो” ति।

“किं पन त्वं, कच्चान, एवं वदेसि — ‘अयं परमो वण्णो, अयं परमो वण्णो’ ति? कतमो, कच्चान, सो परमो वण्णो” ति?

“यस्मा, भो गोतम, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो” ति। 10

“कतमो पन सो, कच्चान, यस्मा वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थी” ति?

“यस्मा, भो गोतम, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो” ति।

“दीघा पि खो ते एसा, कच्चान, फरेय्य — ‘यस्मा, भो गोतम, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो’ ति वदेसि^२; तं च वण्णं न पञ्जपेसि। सेय्यथापि, कच्चान, पुरिसो एवं वदेय्य — अहं या इमस्मि जनपदे जनपदकल्याणी तं इच्छामि तं कामेमी ति ... पे०...। 15

“एवमेव खो त्वं, कच्चान, ‘यस्मा, भो गोतम, वण्णा अञ्जो वण्णो उत्तरितरो वा पणीततरो वा नत्थि सो परमो वण्णो’ ति वदेसि; तं च वण्णं न पञ्जपेसी” ति। 20

१. वेखनस्ससुत्तं — सी०, रो०; वेखणससुत्तं — स्या०। २. वेखनस्सो — सी०, रो०; वेखणसो — स्या०। ३. वदसी — सी०, रो०।

§ २. मणिवेळुरियवण्णो अत्ता होति

२. “सेय्यथापि, भो गोतम, मणि वेळुरियो सुभो जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्मकतो पण्डुकम्बले निक्खित्तो भासते च तपते च विरोचति च, एवंवण्णो अत्ता होति अरोगो परं मरणा” ति।

तं किं मञ्जसि, कच्चान, यो वा मणि वेळुरियो सुभो
5 जातिमा अट्ठंसो सुपरिकम्मकतो पण्डुकम्बले निक्खित्तो भासते च तपते च विरोचति च, यो वा रत्तन्धकारतिमिसाय किमि खज्जोपनको^१ ...पे०... य्वायं, भो गोतम, वस्सानं पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे अभिदो मज्झन्हिकसमयं सुरियो—अयं इमेसं उभिन्नं वण्णानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा ति।

10 “अतो खो ते, कच्चान, बहू^२ हि^३ बहुतरा देवा ये इमेसं चन्दिमसुरियानं आभा नानुभोन्ति, त्याहं पजानामि। अथ च पनाहं न वदामि—‘यस्मा वण्णा अज्जो वण्णो उत्तरितरो च पणीततरो च नत्थी’ ति। अथ च पन त्वं, कच्चान, ‘य्वायं वण्णो किमिना खज्जो-पनकेन निहीनतरो^४ च पत्तिकिट्ठतरो^५ च सो परमो वण्णो’ ति
15 वदेसि; तं च वण्णं न पञ्चपेसि।

§ ३. कामसुखा कामगगसुखं अगं

३. “पञ्च खो इमे, कच्चान, कामगुणा। कतमे पञ्च? चक्खुविज्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविज्जेय्या सदा ...पे०... धानविज्जेय्या गन्धा ... जिब्हा-विज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा
20 कामूपसंहिता रजनीया—इमे खो, कच्चान, पञ्च कामगुणा। यं खो, कच्चान, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं इदं वुच्चति कामसुखं। इति कामेहि कामसुखं, कामसुखा कामगगसुखं तत्थ अगमक्खायती” ति।

एवं वुत्ते, वेखनसो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच—
25 “अच्छरियं, भो गोतम, अबभुतं, भो गोतम! याव सुभासितं चिदं

१. खज्जोपनको—सी०। २-२. बहुहि—सी०, रो०। ३. नीहिनतरो—स्या०; हीनतरो—सी०, रो०। ४. किलिट्ठतरो—स्या०।

भोता गोतमेन — 'कामेहि कामसुखं, कामसुखा कामगसुखं तत्थ अगमक्खायती' " ति ।

“‘कामेहि’, भो गोतम, कामसुखं, कामसुखा कामगसुखं तत्थ अगमक्खायती’ ति — दुज्जानं खो एतं, कच्चान, तथा अज्जदिट्ठिकेन अज्जखन्तिकेन अज्जरुचिकेन अज्जत्रयोगेन^१ अज्जत्राचरियकेन^२ 5 — कामा^३ वा कामसुखं वा कामगसुखं वा । ये खो ते, कच्चान, भिक्खू अरहन्तो खीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्तसदत्था परिकखीणभवसंयोजना सम्मदज्जा विमुत्ता ते खो एतं जानेय्युं — कामा वा कामसुखं वा कामगसुखं वा” ति ।

४. एवं वृत्ते, वेखनसो परिब्बाजको कुपितो अनत्तमनो 10 भगवन्तं येव खुंसेन्तो भगवन्तं येव वम्भेन्तो भगवन्तं येव वदमानो “समणो गोतमो पापितो भविस्सती” ति भगवन्तं एतदवोच — “एवमेव पनिधेकच्चे” समणब्राह्मणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अपस्सन्ता अपरन्तं अथ च पन ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति — पजानामा’ ति^४ — पटिजानन्ति । तेसमिदं भासितं 15 हस्सकं येव सम्पज्जति, लामकं^५ येव^६ सम्पज्जति, रिक्तकं येव सम्पज्जति, तुच्छकं येव सम्पज्जती” ति ।

“ये खो ते, कच्चान, समणब्राह्मणा अजानन्ता पुब्बन्तं, अपस्सन्ता अपरन्तं, ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति — पजानामा’ ति — पटिजानन्ति; तेसं सो येव^७ 20 सहधम्मिको^८ निग्गहो होति । अपि च, कच्चान, तिट्ठतु पुब्बन्तो, तिट्ठतु अपरन्तो । एतु विज्जू पुरिसो असठो अमायावी उज्जुजातिको,^९ अहमनुसासामि अहं धम्मं देसेमि । यथानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो नचिरस्सेव सामज्जेव जस्सति सामं दक्खति^{१०} — एवं किर सम्मा^{११} बन्धना विप्पमोक्खो होति, यदिदं अविज्जा बन्धना । सेय्यथापि, 25 कच्चान, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि

B. 234

R. 44

१-१. सी०, स्या०, रो०, कं पोत्थकेसु नत्थि । २. अज्जत्रयोगेन — स्या० ।
 ३. अज्जत्राचरियकेन — सी०, स्या०, रो० । ४. कामं — स्या०, रो० । ५. पनिधेके — सी०, रो० । ६-६. एत्थ ‘पजानामा ति’ इति पाठो रो० पोत्थके नत्थि । ७-७. नामकं येव — म० ।
 ८. तेसायं — सी० । ९. धम्मिको — सी० । १०. उज्जुजातिको — रो० । ११. दक्खति — सी०, रो० । १२. किरायस्मा — स्या० ।

बद्धो^१ अस्स सुत्तबन्धनेहि ; तस्स वुद्धिमन्वाय^३ इन्द्रियाणं परिपाक-
मन्वाय तानि बन्धनानि मुच्चेय्युं ; सो मोक्खोम्ही ति खो जानेय्य
नो च बन्धनं । एवमेव खो, कच्चान, एतु विञ्जू पुरिसो असठो
अमायावी उजुजातिको, अहमनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि ;
5 यथानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो नचिरस्सेव सामञ्जेव अस्सति,
सामं दक्खति - 'एवं किर सम्मा बन्धना विप्पमोक्खो होति, यदिदं
अविज्जा बन्धना' ति ।

एवं वुत्ते, वेखनसो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच -
“अभिव्वन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु
10 अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

परिब्बाजकवग्गो निट्ठितो ।

तस्सुद्धानं^३

पुण्डरी अग्सिह^४ कथिनामो,^{*}
दीघनखो पुन भारद्वाजगोत्तो^५ ।
सन्दक-उदायि-मुण्डिकपुत्तो,^६
मणिकी तथाकच्चानो वरवग्गो ॥

—:०:—

१. बन्धो - स्या०, सी० । २. वुद्धिमन्वाय - स्या० । ३. रो० पोत्यके नत्थि ।
४-४. अग्गि सहकथिनामो - सी०, स्या० । ५. भण्डरगोत्तो - स्या० । ६. ० मण्डिकपुत्तो - सी० ।

३१. घटिकारसुत्तं

§ १. वेगळिङ्गे भगवा कस्सपो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । अथ खो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्च-तरस्मिं पदेसे सितं पात्वाकासि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “को नु खो हेतु, को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन तथागता सितं पातुकरोन्ती” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो एकसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन तथागता सितं पातु-करोन्ती” ति ।

“भूतपुब्बं, आनन्द, इमस्मिं पदेसे वेगळिङ्गं^१ नाम गामनिगमो^२ अहोसि इद्धो चेव फीतो च बहुजनो आकिण्णमनुस्सो । वेगळिङ्गं खो, आनन्द, गामनिगमं कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो उपनिस्साय विहासि । इधं^३ सुदं, आनन्द, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स आरामो अहोसि^४ । इध सुदं, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो निसिन्नो^५ भिक्खुसङ्घं ओवदती” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो चतुग्गुणं सङ्घाटिं पञ्जापेत्वा^६ भगवन्तं एतदवोच — “तेन हि, भन्ते, भगवा निसीदतु एत्थ । अयं भूमिपदेसो द्वीहि अरहन्तेहि सम्मासम्बुद्धेहि परिभुत्तो भविस्सती” ति । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि —

“भूतपुब्बं, आनन्द, इमस्मिं पदेसे वेगळिङ्गं नाम गामनिगमो अहोसि इद्धो चेव फीतो च बहुजनो आकिण्णमनुस्सो । वेगळिङ्गं खो, आनन्द, गामनिगमं कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो उपनिस्साय

१-१. उत्तरासङ्गं करित्वा — स्या० । २. वेहलिङ्गं — सी० ; बेमळिङ्गं — रो० ; वेमळिङ्गं — स्या० । ३. निगमो — स्या० । ४-४. सी० पोत्यके नत्थि ५. निसिन्नको — म०, सी०, रो० । ६. पञ्जपेत्वा — म० ।

R. 46

विहासि। इध सुदं, आनन्द, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-
सम्बुद्धस्स आरामो अहोसि। इध सुदं, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं
सम्मासम्बुद्धो निसिन्नो भिक्खुसङ्घं ओवदति।

B. 237

२. “वेगळिङ्गे खो, आनन्द, गामनिगमे घटिकारो नाम
5 कुम्भकारो कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स उपट्ठाको
अहोसि अगुपट्ठाको। घटिकारस्स खो, आनन्द, कुम्भकारस्स जोति-
पालो नाम माणवो सहायो अहोसि पियसहायो। अथ खो, आनन्द,
घटिकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं आमन्तेसि — ‘आयाम, सम्म
जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्क-
10 मिस्साम। साधुसम्मत्तं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मा-
सम्बुद्धस्सा’ ति। एवं वुत्ते, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटिकारं
कुम्भकारं एतदवोच — ‘अलं, सम्म घटिकार। किं पन तेन मुण्डकेन
समणकेन दिट्ठेना’ ति? दुतियं पि खो, आनन्द ...पे०... ततियं पि खो,
आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं एतदवोच — ‘आयाम,
15 सम्म जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय
उपसङ्कमिस्साम। साधुसम्मत्तं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्सा’ ति। ततियं पि खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो
घटिकारं कुम्भकारं एतदवोच — ‘अलं, सम्म घटिकार। किं पन
तेन मुण्डकेन समणकेन दिट्ठेना’ ति?

20 “तेन हि, सम्म जोतिपाल, सोत्तिसिन्नानि’ आदाय नदि
गमिस्साम सिनायितु’ ति।

“‘एवं सम्मा’ ति खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटि-
कारस्स कुम्भकारस्स पच्चस्सोसि। अथ खो, आनन्द, घटिकारो च
कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो सोत्तिसिन्नानि आदाय नदि अगमं-
25 सिनायितुं।

३. “अथ खो, आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो जोतिपालं
माणवं आमन्तेसि — ‘अयं, सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो
अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अविदूरे आरामो। आयाम, सम्म जोतिपाल,
कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्कमिस्साम।

साधुसम्मत्तं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा' ति ।
 एवं वुत्ते, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटिकारं कुम्भकारं एतद-
 वोच - 'अलं, सम्म घटिकार । किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन
 दिट्ठेना' ति ? दुतियं पि खो, आनन्द ... पे०... ततियं पि खो, आनन्द,
 घटिकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं एतदवोच - 'अयं, सम्म 5
 जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अविदूरे
 आरामो । आयाम, सम्म जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं
 सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्कमिस्साम । साधुसम्मत्तं हि मे
 तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा' ति । ततियं पि खो,
 आनन्द, जोतिपालो माणवो घटिकारं कुम्भकारं एतदवोच - 'अलं, 10
 सम्म घटिकार । किं पन तेन मुण्डकेन समणकेन दिट्ठेना' ति ?
 अथ खो, आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो जोतिपालं माणवं ओवट्टिकायं
 परामसित्वा एतदवोच - 'अयं, सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो
 अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अविदूरे आरामो । आयाम, सम्म जोतिपाल,
 कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्कमिस्साम । 15
 साधुसम्मत्तं हि मे तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा' ति ।
 अथ खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो ओवट्टिकं विनिवेठेत्वा घटिकारं
 कुम्भकारं एतदवोच - 'अलं, सम्म घटिकार । किं पन तेन मुण्डकेन
 समणकेन दिट्ठेकेना' ति ? अथ खो, आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो
 जोतिपालं माणवं सीसन्हातं केसेसु परामसित्वा एतदवोच - 'अयं, 20
 सम्म जोतिपाल, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अविदूरे
 आरामो । आयाम, सम्म जोतिपाल, कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं
 सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय उपसङ्कमिस्साम । साधुसम्मत्तं हि मे तस्स
 भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा' ति । अथ खो, आनन्द,
 जोतिपालस्स माणवस्स एतदहोसि - 'अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं 25
 वत, भो ! यत्र हि नामायं घटिकारो कुम्भकारो इत्तरजच्चो समानो
 अम्हाकं सीसन्हातानं केसेसु परामसितव्वं मञ्जिस्सति ; न वतिदं
 किर ओरकं मञ्जे भविस्सती' ति ; घटिकारं कुम्भकारं एतदवोच -
 'यावतादोहि पि, सम्म घटिकारा' ति ।

१. ओवट्टिकाय - सी०, स्या०, रो० । २. विनिवेठेत्वा - म० । ३. सीसन्हातं -
 स्या० ; सीसनहातं - रो० ; ससीसं नहातं - सी० ।

R. 48

‘यावतादोहि’ पि, सम्म जोतिपाल। तथा हि पन मे साधु-
सम्मत्तं तस्स भगवतो दस्सनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा’ ति।

‘तेन हि, सम्म घटिकार, मुञ्च; गमिस्सामा’ ति।

B. 239

४. “अथ खो, आनन्द, घटिकारो च कुम्भकारो जोतिपालो
५ च माणवो येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा घटिकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-
सम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। जोतिपालो पन माणवो
कस्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं
कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो,
१० आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं
एतदवोच — ‘अयं मे, भन्ते, जोतिपालो माणवो सहायो पियसहायो।
इमस्स भगवा धम्मं देसेतू’ ति। अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा
अरहं सम्मासम्बुद्धो घटिकारं च कुम्भकारं जोतिपालं च माणवं
धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि। अथ
१५ खो, आनन्द, घटिकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च माणवो कस्सपेन
भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समा-
दपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मा-
सम्बुद्धस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना कस्सपं
भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिसु।

20

५. “अथ खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो घटिकारं
कुम्भकारं एतदवोच — ‘इमं^१ नु त्वं, सम्म घटिकार, धम्मं सुणन्तो
अथ च पन अगारस्सा अनगारियं न पब्बजिस्ससी’ ति ?

‘ननु मं, सम्म जोतिपाल, जानासि, अन्धे जिण्णे मातापितरो
पोसेमी’ ति ?

25

‘तेन हि, सम्म घटिकार, अहं अगारस्सा अनगारियं पब्ब-
जिस्सामी’ ति।

R. 49

“अथ खो, आनन्द, घटिकारो च कुम्भकारो जोतिपालो च
माणवो येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा

एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्नो खो, आनन्द, घटिकारो कुम्भकारो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच — ‘अयं मे, भन्ते, जोतिपालो माणवो सहायो पियसहायो। इमं भगवा पब्बाजेतू’ति। अलत्थ खो, आनन्द, जोतिपालो माणवो कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं। 5

§ २. बाराणसियं भगवा कस्सपो

६. “अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अचिरूपसम्पन्ने^१ जोतिपाले माणवे^२ अड्डमासूपसम्पन्ने^३ वेगळिङ्गे यथाभिरन्तं विहरित्वा येन बाराणसी तेन चारिकं पक्कामि। अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन बाराणसी तदवसरि। तत्र सुदं, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो बाराणसियं विहरति 10 इसिपतने मिगदाये। अस्सोसि खो, आनन्द, किकी^४ कासिराजा — ‘कस्सपो किर भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो बाराणसिं^५ अनुप्पत्तो बाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये’ति। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा भद्रं यानं अभिरुहित्वा^६ भद्रेहि भद्रेहि यानेहि बाराणसिया निय्यासि महच्चा 15 राजानुभावेन कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं दस्सनाय। यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व येन कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो, आनन्द, किंकि कासिराजानं कस्सपो 20 भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच — ‘अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धिं 25 भिक्खुसङ्घेना’ति। अधिवासेसि खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं

B. 240

R. 50

१-१. अचिरूपसम्पन्ने जोतिपालो माणवो-सी०। २. अड्डमासूपसम्पन्ने-रो०; अड्डमासूपसम्पन्ने-स्या०; अड्डमासूपसम्पन्ने-सी०। ३. किकि-स्या०। ४. बाराणसियं-सी०। ५. अभिरुहित्वा-स्या०, रो०।

सम्मासम्बुद्धो तुण्हीभावेन। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपस्स भगवतो सम्मासम्बुद्धस्स अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा तस्सा रत्तिया 5 अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा^१ पण्डुपुटकस्स^२ सालिनो विगतकाळकं अनेकसूपं अनेकव्यञ्जनं, कस्स-पस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कालं आरोचापेसि - 'कालो, भन्ते, निट्ठितं भत्तं' ति।

७. "अथ खो, आनन्द, कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो 10 पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन किकिस्स कासिरञ्जो निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्प-वारेसि। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं 15 सम्मासम्बुद्धं भुत्तावि ओनीतपत्तपाणिं अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो, आनन्द, किकी कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच - 'अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा बाराणसियं वस्सावासं; एवरूपं सङ्घस्स उपट्ठानं भविस्सती' ति।

20 'अलं, महाराज। अधिवुत्थो^३ मे वस्सावासो' ति। दुतियं पि खो, आनन्द ...पे०... ततियं पि खो, आनन्द, कासिराजा कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच - 'अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा बाराणसियं वस्सावासं; एवरूपं सङ्घस्स उपट्ठानं भविस्सती' ति।

'अलं, महाराज। अधिवुत्थो मे वस्सावासो' ति।

25 "अथ खो, आनन्द, किकिस्स कासिरञ्जो 'न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवासेति' बाराणसियं वस्सावासं' ति अहुदेव अञ्जथत्तं, अहु दोमनस्सं। अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा

१. पटियादेत्वा - सी०। २. पण्डुमुटिकस्स - सी०, रो०; पण्डुमुटिकस्स - स्या०।

३. अधिवुद्धो - स्या०। ४. अधिवासेसि - स्या०।

कस्सपं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं एतदवोच - 'अत्थि नु खो, भन्ते', अञ्जो कोचि मया उपट्ठाकतरो' ति ?

§ ३. घटिकारस्स कुम्भकारस्स गुणा

८. 'अत्थि, महाराज, वेगळिङ्गं नाम गामनिगमो। तत्थ घटिकारो नाम कुम्भकारो; सो मे उपट्ठाको अग्गुपट्ठाको। तुय्हं खो पन, महाराज, न मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो अधिवासेति 5 बाराणसियं वस्सावासं ति अत्थेव अञ्जथत्तं, अत्थि दोमनस्सं। तयिदं घटिकारस्सं^१ कुम्भकारस्सं^२ नत्थि च न च भविस्सति। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो बुद्धं सरणं गतो, धम्मं सरणं गतो, सङ्खं सरणं गतो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो, कामेसुमिच्छाचारा 10 पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, सङ्खे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो दुक्खे निक्कङ्खो, दुक्खसमुदये निक्कङ्खो, दुक्ख- 15 निरोधे निक्कङ्खो, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय निक्कङ्खो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो एकभत्तिको ब्रह्मचारी सीलवा कल्याणधम्मो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो निक्खित्तमणिसुवण्णो अपेतजातरूपरजतो। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो न मुसलेन^३ न सहत्था पठवि खणति^४। यं होति कूलपलुगं वा 20 मूसिकुक्करो^५ वा तं काजेन^६ आहरित्वा भाजनं करित्वा एवमाह - एत्थ यो इच्छति तण्डुलपटिभस्तानि^७ वा मुग्गपटिभस्तानि वा कळायपटिभस्तानि वा निक्खिपित्वा यं इच्छति हरतू ति। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो अन्धे जिण्णे मातापितरो पोसेति। घटिकारो खो, महाराज, कुम्भकारो पञ्चन्नं ओरम्भागिनियानं संयोजनानं 25

B. 242

R. 52

१. ते भन्ते - सी०, रो०। २-२. घटिकारे कुम्भकारे - सी०, स्या०, रो०।

३. पन्नमुसलो - म०, सी०। ४. खनति - स्या०, रो०। ५. यो होति मूसिकुक्कुरो - सी०; मूसिकुक्कुरो - स्या०, रो०। ६. कामेन - सी०, रो०। ७. पतिभस्तानि - स्या०; पतिभस्तानि - सी०, रो०।

परिक्खया ओपपातिको तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

९. 'एकमिदाहं, महाराज, समयं वेगळिङ्गे नाम गामनिगमे विहरामि । अथ खाहं, महाराज, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
 5 चीवरमादाय येन घटिकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनुपसङ्कमिं;
 उपसङ्कमित्वा घटिकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो एतदवोचं -
 हन्द, को नु खो अयं भग्गवो^१ गतो ति ?

निक्खन्तो खो ते, भन्ते, उपट्ठाको अन्तो^२कुम्भिया^३ ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जा ति ।

10 'अथ खाहं, महाराज, कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्ठायासना पक्कमिं^४ । अथ खो, महाराज, घटिकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतदवोच - को कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्ठायासना पक्कन्तो ति ?

15 कस्सपो, तात, भग्गवा अरहं^५ सम्मासम्बुद्धो कुम्भिया ओदनं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्ठायासना पक्कन्तो ति ।

'अथ खो, महाराज, घटिकारस्स कुम्भकारस्स एतदहोसि -
 लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कस्सपो भग्गवा अरहं सम्मा-
 सम्बुद्धो एवं अभिविस्सत्थो ति । अथ खो, महाराज, घटिकारं कुम्भकारं
 20 अड्डमासं पीतिसुखं न विजहति, सत्ताहं मातापितूनं ।

१०. 'एकमिदाहं, महाराज, समयं तत्थेव वेगळिङ्गे नाम गामनिगमे विहरामि । अथ खाहं, महाराज, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन घटिकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो तेनुप-
 सङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा घटिकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो
 25 एतदवोचं - हन्द, को नु खो अयं भग्गवो गतो ति ?

निक्खन्तो खो ते, भन्ते, उपट्ठाको अन्तो^२ कळोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जा ति ।

१. भग्गवो - स्या० । २. अतो^३कुम्भिया - सी०, स्या०, रो० । ३. पक्कमिं - स्या०, रो० । ४. अतो - सी०, स्या०, रो० ।

‘अथ खाहं, महाराज, कळोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्टायासना पक्कमि। अथ खो, महाराज, घटिकारो कुम्भकारो येन मातापितरो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतदवोच – को कळोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्टायासना पक्कन्तो ति।

5

कस्सपो, तात, भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो कळोपिया कुम्मासं गहेत्वा परियोगा सूपं गहेत्वा परिभुञ्जित्वा उट्टायासना पक्कन्तो ति।

‘अथ खो, महाराज, घटिकारस्स कुम्भकारस्स एतदहोसि – लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मा- 10 सम्बुद्धो एवं अभिविस्सत्थो’ ति। अथ खो, महाराज, घटिकारं कुम्भकारं अट्टमासं पीतिसुखं न विजहति^१, सत्ताहं मातापितून^२।

११. ‘एकमिदाहं, महाराज, समयं तत्थेव वेगळिङ्गे नाम गामनिगमे विहरामि। तेन खो पन समयेन कुटि^३ ओवस्सति। अथ खाहं, महाराज, भिक्खू आमन्तेसि – गच्छथ, भिक्खवे, घटि- 15 कारस्स कुम्भकारस्स निवेसने तिणं जानाथा ति। एवं वुत्ते, महाराज, ते भिक्खू मं एतदवोचुं – नत्थि खो, भन्ते, घटिकारस्स कुम्भकारस्स निवेसने तिणं, अत्थि च खास्स आवेसने^४ तिणच्छदनं^५ ति।

गच्छथ, भिक्खवे, घटिकारस्स कुम्भकारस्स आवेसनं उत्तिणं करोथा ति।

20

‘अथ खो ते महाराज, भिक्खू घटिकारस्स कुम्भकारस्स आवेसनं उत्तिणमकंसु। अथ खो, महाराज, घटिकारस्स कुम्भकारस्स मातापितरो ते भिक्खू एतदवोचुं – के आवेसनं उत्तिणं करोन्ती ति ?

भिक्खू, भगिनि, कस्सपस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स कुटि ओवस्सती ति।

25

हरथ, भन्ते, हरथ, भद्रमुखा ति।

‘अथ खो, महाराज, घटिकारो कुम्भकारो येन मातापितरो

१. अभिविस्सट्ठो – स्या०। २. विजहि – सी०, स्या०, रो०। ३. मातापितुन्नं – सी०, रो०। ४. कुटी – रो०; गन्धकुटि – सी०। ५. आवेसनं – सी०, स्या०, रो०। ६. नव-
च्छदनं – सी०।

तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतदवोच - के आवेसनं उत्तिणमकंसू ति?

B. 244

भिक्षू, तात, कस्सपस्स किर भगवतो अरहतो सम्मा-सम्बुद्धस्स कुटि ओवस्सती ति।

5

‘अथ खो, महाराज, घटिकारस्स कुम्भकारस्स एतदहोसि - लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कस्सपो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो एवं अभिविस्सत्थो ति। अथ खो, महाराज घटिकारं कुम्भकारं अड्डमासं पीतिसुखं न विजहति, सत्ताहं मातापितूनं। अथ खो, महाराज, आवेसनं सब्बन्तं^१ तेमासं आकासच्छदनं अट्टासि, न देवोतिवस्सि^२। एवरूपो च, महाराज, घटिकारो कुम्भकारो’ ति।

10

‘लाभा, भन्ते, घटिकारस्स कुम्भकारस्स, सुलद्धा,^३ भन्ते, घटिकारस्स कुम्भकारस्स यस्स भगवा एवं अभिविस्सत्थो’ ति।

15

१२. “अथ खो, आनन्द, किकी कासिराजा घटिकारस्स कुम्भकारस्स पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि पाहेसि पण्डुपुटकस्स सालिनो तदुपियं च सूपेय्यं। अथ खो ते, आनन्द, राजपुरिसा घटिकारं कुम्भकारं उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं - ‘इमानि खो, भन्ते, पञ्चमत्तानि तण्डुलवाहसतानि किकिना कासिराजेन पहितानि पण्डुपुटकस्स सालिनो तदुपियं च सूपेय्यं। तानि, भन्ते, पटिग्गण्हा^४’ ति।

20

‘राजा खो बहुकिच्चो बहुकरणीयो। अलं मे! रञ्जो व होतू ति।

“सिया खो पन ते, आनन्द, एवमस्स - ‘अञ्जो नून तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसी’ ति। न खो पनेतं, आनन्द, एवं दट्ठब्बं। अहं तेन समयेन जोतिपालो माणवो अहोसिं” ति।

25

१३. इदमवोच भगवा। अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी ति।

—:०:—

१. सब्बं - सी०, स्या०, रो०। २. चातिवस्सि - सी०, स्या०, रो०। ३. सुलद्धं - स्या०; सुलद्धं लाभा - रो०; सुलद्धलाभा - सी०। ४. पटिग्गण्हातू - स्या०; पटिग्गण्हातु - सी०, रो०।

३२. रट्टपालसुत्तं

§ १. रट्टपालपब्बज्जा

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा कुरूसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन थुल्लकोट्टिकं^१ नाम कुरूनं निगमो तदवसरि। अस्सोसुं खो थुल्लकोट्टिका ब्राह्मणगहपतिका—“समणो खलु, भो, गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो कुरूसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं थुल्लकोट्टिकं अनुप्पत्तो। तं खो 5 पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ति। सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा पवेदेति। सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं 10 मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं^२ सब्बज्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती”ति। अथ खो थुल्लकोट्टिका ब्राह्मणगहपतिका येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा अप्पेकच्चे भगवन्तं अभि- वादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु; अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिसु, 15 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु; अप्पेकच्चे येन भगवा तेनज्जलिं पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिसु; अप्पेकच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु; अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्ने खो थुल्लकोट्टिके ब्राह्मणगहपतिके भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्ते- 20 जेसि सम्पहंसेसि।

२. तेन खो पन समयेन रट्टपालो नाम कुलपुत्तो तस्मिं येव थुल्लकोट्टिके अगगकुलस्स^३ पुत्तो तिस्सं^३ परिसायं निसिन्नो होति।

१. थुल्लकोट्टितं—सी०, स्या०, रो०। २. अगगकुलिकस्स—सी०, स्या०, रो०।

३. तस्सं—सी०।

अथ खो रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स एतदहोसि — “यथा यथा खाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खल्लिखितं ब्रह्मचरियं चरित्तुं । यच्चूनाहं केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं” ति । अथ खो थुल्लकोट्टिका ब्राह्मण-
 5 गहपतिका भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिं सु । अथ खो रट्टपालो कुलपुत्तो अचिरपक्कन्तेसु थुल्लकोट्टिकेसु ब्राह्मण-
 10 गहपतिकेसु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो रट्टपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “यथा यथाहं, भन्ते, भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खल्लिखितं ब्रह्मचरियं चरित्तुं । इच्छामहं, भन्ते,
 15 केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजित्तुं । लभेय्याहं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसम्पदं । पब्बाजेतु मं भगवा” ति ।

“अनुज्जातोसि पन त्वं, रट्टपाल, मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति ?

20 “न खोहं, भन्ते, अनुज्जातो मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति ।

“न खो, रट्टपाल, तथागता अननुज्जातं मातापितूहि पुत्तं पब्बाजेन्ती” ति ।

25 “स्वाहं, भन्ते, तथा करिस्सामि यथा मं मातापितरो अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति ।

३. अथ खो रट्टपालो कुलपुत्तो उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन मातापितरो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मातापितरो एतदवोच — “अम्मताता^१, यथा यथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं

एकन्तपरिसुद्धं सङ्खल्लिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं। इच्छामहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं। अनुजानाथ मं अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति। एवं वुत्ते, रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रट्टपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं – “त्वं खोसि, तात रट्टपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो सुखेधितो^१ सुखपरिभतो^२। न त्वं, तात रट्टपाल, कस्सच्चि^३ दुक्खस्स जानासि। एहि^४ त्वं, तात रट्टपाल, भुञ्ज च पिव च परिचारेहि च; भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुञ्जन्तो पुञ्जानि करोन्तो अभिरमस्सु। न तं मयं अनुजानाम अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय^५। मरणेन पि ते मयं अकामका विना भविस्साम। किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति? दुतियं पि खो रट्टपालो कुलपुत्तो ...पे०... ततियं पि खो रट्टपालो कुलपुत्तो मातापितरो एतदवोच – “अम्मताता, यथा यथाहं भगवता धम्मं देसितं आजानामि, नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खल्लिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं। इच्छामहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं। अनुजानाथ मं अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति। ततियं पि खो रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो रट्टपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं – “त्वं खोसि, तात रट्टपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो सुखेधितो सुखपरिभतो। न त्वं, तात रट्टपाल, कस्सच्चि दुक्खस्स जानासि। मरणेन पि ते मयं अकामका विना भविस्साम। किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति?

४. अथ खो रट्टपालो कुलपुत्तो – “न मं मातापितरो अनुजानन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति^१ तत्थेव अनन्तर-हिताय भूमिया निपज्जि – “इधेव मे मरणं भविस्सति पब्बज्जा वा” ति। अथ* खो रट्टपालो कुलपुत्तो एकं पि भत्तं न भुञ्जि, द्वे पि भत्तानि न भुञ्जि, तीणि पि भत्तानि न भुञ्जि, चत्तारि पि भत्तानि न भुञ्जि, पञ्च पि भत्तानि न भुञ्जि, छ पि भत्तानि न

१. सुखे ठितो – रो०। २. सुखपरिभतो – स्या०। ३. किञ्चि – स्या०। ४-४. म० पोत्थके नत्थि। ५-५. मातापितृसु पब्बज्जं अलभमानो – सी०, रो०।

R. 58

भुञ्जि, सत्त पि भत्तानि न भुञ्जि*। अथ खो रट्ठपालस्स कुल-
पुत्तस्स मातापितरो रट्ठपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं – “त्वं खोसि, तात
रट्ठपाल, अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो सुखेधितो सुखपरिभतो।
न त्वं, तात रट्ठपाल, कस्सचि दुक्खस्स जानासि। उट्ठेहि, तात रट्ठपाल,

5 भुञ्ज च पिव च परिचारेहि च; भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो
कामे परिभुञ्जन्तो पुञ्जानि करोन्तो अभिरमस्सु। न तं मयं अनु-
जानाम अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय। मरणेन पि ते मयं
अकामका विना भविस्साम। किं पन मयं ते जीवन्तं अनुजानिस्साम
अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति ? एवं वुत्ते, रट्ठपालो कुलपुत्तो

B. 248

10 तुण्ही अहोसि। दुतियं पि खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो
रट्ठपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं ...पे०...दुतियं पि खो रट्ठपालो कुलपुत्तो
तुण्ही अहोसि। ततियं पि खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो
रट्ठपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं – “त्वं खोसि, तात रट्ठपाल, अम्हाकं
15 एकपुत्तको पियो मनापो सुखेधितो सुखपरिभतो। न त्वं, तात रट्ठपाल,
कस्सचि दुक्खस्स जानासि। उट्ठेहि, तात रट्ठपाल, भुञ्ज च पिव च
परिचारेहि च; भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुञ्जन्तो
पुञ्जानि करोन्तो अभिरमस्सु। न तं मयं अनुजानाम अगारस्मा
अनगारियं पब्बज्जाय। मरणेन पि ते मयं अकामका विना भविस्साम।
किं पन मयं तं जीवन्तं अनुजानिस्साम अगारस्मा अनगारियं पब्ब-
20 ज्जाया” ति ? ततियं पि खो रट्ठपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि।

R. 59

५. अथ खो रट्ठपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रट्ठपालो
कुलपुत्तो तेनुपसङ्कमिस्सु; उपसङ्कमित्वा रट्ठपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं –
“त्वं खोसि, सम्म रट्ठपाल, मातापितूनं एकपुत्तको पियो मनापो
सुखेधितो सुखपरिभतो। न त्वं, सम्म रट्ठपाल, कस्सचि दुक्खस्स
25 जानासि। उट्ठेहि, सम्म रट्ठपाल, भुञ्ज च पिव च परिचारेहि च;
भुञ्जन्तो पिवन्तो परिचारेन्तो कामे परिभुञ्जन्तो पुञ्जानि करोन्तो
अभिरमस्सु। न तं मातापितरो अनुजानिस्सन्ति^१ अगारस्मा अन-
गारियं पब्बज्जाय। मरणेन पि ते मातापितरो अकामका विना
भविस्सन्ति। किं पन ते तं जीवन्तं अनुजानिस्सन्ति अगारस्मा

-. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि। १. अनुजानन्ति – सी०, स्या०, रो०।

अनगारियं पब्बज्जाया” ति ? एवं वुत्ते, रट्टपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो ...पे०... ततियं पि ...पे०... ततियं पि खो रट्टपालो कुलपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

B. 249

६. अथ खो रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स मातापितरो एतदवोचुं — “अम्मताता, एसो रट्टपालो कुलपुत्तो तत्थेव अनन्तरहिताय भूमिया निपन्नो — ‘इधेव मे मरणं भविस्सति पब्बज्जा वा’ ति । सचे तुम्हे रट्टपालं कुलपुत्तं नानुजानिस्सथ अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय, तत्थेव मरणं आगमिस्सति । सचे पन तुम्हे रट्टपालं कुलपुत्तं अनुजानिस्सथ अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय, पब्बजितं पि नं दक्खिस्सथ । सचे रट्टपालो कुलपुत्तो नाभिरमिस्सति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय, का तस्स अज्जा गति भविस्सति ? इधेव पच्चागमिस्सति । अनुजानाथ रट्टपालं कुलपुत्तं अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया” ति ।

R. 60

“अनुजानाम, ताता, रट्टपालं कुलपुत्तं अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय । पब्बजितेन च पन मातापितरो उद्दस्सेतब्बा” ति ।

अथ खो रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स सहायका येन रट्टपालो कुलपुत्तो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा रट्टपालं कुलपुत्तं एतदवोचुं — “उद्देहि, सम्म रट्टपाल, अनुज्जातोसि मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय । पब्बजितेन च पन ते मातापितरो उद्दस्सेतब्बा” ति ।

७. अथ खो रट्टपालो कुलपुत्तो उट्ठित्वा बलं गाहेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो रट्टपालो कुलपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “अनुज्जातो अहं, भन्ते, मातापितूहि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय । पब्बाजेतु मं भगवा” ति । अलत्थ खो रट्टपालो कुलपुत्तो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं । अथ खो भगवा अचिरूपसम्पन्ने आयस्मन्ते रट्टपाले अड्डमासूपसम्पन्ने थुल्लकोट्टिके यथाभिरन्तं विहरित्वा येन सावत्थि तेन चारिकं पक्कामि ।

B. 250

R. 61

अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि तदवसरि। तत्र सुदं भगवा
सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे। अथ खो
आयस्मा रट्टपालो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो
नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं
5 पव्वजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा
सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि। 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्जासि। अञ्जतरो खो
पनायस्मा रट्टपालो अरहतं अहोसि।

§ २. रट्टपालेन मातापितुन्नं उद्दस्सनं

८. अथ खो आयस्मा रट्टपालो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
10 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा रट्टपालो भगवन्तं एतदवोच — “इच्छामहं,
भन्ते, मातापितरो उद्दस्सेतुं, सचे मं भगवा अनुजानाती” ति। अथ
खो भगवा आयस्मतो रट्टपालस्स चेतसा चेतो^१ परिच्च^२ मनसाकासि।
यथा^३ भगवा अञ्जासि — “अभब्बो खो रट्टपालो कुलपुत्तो सिक्खं
15 पच्चक्खाय^४ हीनायावत्तितुं” ति, अथ खो भगवा आयस्मन्तं रट्टपालं
एतदवोच — “यस्सदानि त्वं, रट्टपाल, कालं मञ्जसी” ति। अथ खो
आयस्मा रट्टपालो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
क्त्वा सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन थुल्लकोट्टिकं तेन
चारिकं पक्कामि। अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन थुल्लकोट्टिको
20 तदवसरि। तत्र सुदं आयस्मा रट्टपालो थुल्लकोट्टिके विहरति रञ्जो
कोरव्यस्स^५ मिगचीरे^६। अथ खो आयस्मा रट्टपालो पुव्वण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय थुल्लकोट्टिकं पिण्डाय पाविसि। थुल्ल-
कोट्टिके सपदानं पिण्डाय चरमानो येन सकपितु निवेसनं तेनुप-
सङ्कमि। तेन खो पन समयेन आयस्मतो रट्टपालस्स पिता मज्झिमाय
25 द्वारसालाय उल्लिखापेति। अद्दसा खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता
आयस्मन्तं रट्टपालं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान एतदवोच —
“इमेहि मुण्डकेहि समणकेहि अम्हाकं एकपुत्तको पियो मनापो

१-१. चेतोपरिवितक्कं — सी०, रो०। २. यदा — सी०, रो०। ३. कोरव्यस्स —
सी०, रो०। ४. मिगाचीरे — सी०, स्या०, रो०।

पब्बाजितो” ति । अथ खो आयस्मा रट्टपालो सकपितु निवेसने नेव दानं अलत्थ न पच्चक्खानं; अञ्जदत्थु अक्कोसमेव अलत्थ । तेन खो पन समयेन आयस्मतो रट्टपालस्स जातिदासी आभिदोसिकं कुम्मासं छड्डेतुकामा होति । अथ खो आयस्मा रट्टपालो तं जातिदासि एतद-
वोच — “सचेतं, भगिनि, छड्डनीयधम्मं, इध मे पत्ते आकिरा” ति । 5
अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स जातिदासी तं आभिदोसिकं कुम्मासं आयस्मतो रट्टपालस्स पत्ते आकिरन्ती हत्थानं च पादानं च सरस्स च निमित्तं अगगहेसि ?

१. अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स जातिदासी येनायस्मतो रट्टपालस्स माता तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मतो रट्टपालस्स 10
मातरं एतदवोच — “यग्घेय्ये, जानेय्यासि — ‘अय्यपुत्तो रट्टपालो अनुप्पत्तो’ ” ति ।

“सचे, जे, सच्चं भणसि, अदासि तं करोमी” ति ।

अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स माता येनायस्मतो रट्ट-
पालस्स पिता तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मतो रट्टपालस्स 15
पितरं एतदवोच — “यग्घे, गहपति, जानेय्यासि — ‘रट्टपालो किर कुलपुत्तो अनुप्पत्तो’ ” ति ? तेन खो पन समयेन आयस्मा रट्टपालो तं आभिदोसिकं कुम्मासं अञ्जतरं कुड्डमूलं निस्साय परिभुञ्जति । अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता येनायस्मा रट्टपालो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं रट्टपालं एतदवोच — “अत्थि नाम, तात 20
रट्टपाल, आभिदोसिकं कुम्मासं परिभुञ्जिस्ससि ? ननु, तात रट्टपाल, सकं गेहं गन्तव्वं” ति ?

“कुतो नो, गहपति, अम्हाकं गेहं अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं ? अनगारा मयं, गहपति । अगमम्ह खो ते, गहपति, 25
गेहं, तत्थ नेव दानं अलत्थम्ह न पच्चक्खानं; अञ्जदत्थु अक्कोसमेव अलत्थम्हा” ति ।

“एहि, तात रट्टपाल, घरं गमिस्सामा” ति ।

“अलं, गहपति, कतं मे अज्ज भत्तकिच्च” ।

१. सचे तं — सी०, स्या०, रो० । २-२. भगिनि आभिदोसिकं कुम्मासं छड्डेतुकामासि — सी० । ३. यग्घेय्ये — स्या० । ४. वदसि — सी०, रो० । ५. अदासी — सी०, रो० ।

“तेन हि, तात रट्टपाल, अधिवासेहि स्वातनाय भत्तं” ति । अधिवासेसि खो आयस्मा रट्टपालो तुण्हीभावेन । अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता आयस्मतो रट्टपालस्स अधिवासनं विदित्वा येन सकं निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा^१ महन्तं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्जं कारापेत्वा किलञ्जेहि पटिच्छादेत्वा आयस्मतो रट्टपालस्स पुराणदुतियिका आमन्तेसि - “एथ तुम्हे, वधुयो, येन अलङ्कारेण अलङ्कता पुब्बे रट्टपालस्स कुलपुत्तस्स पिया होथ मनापा तेन अलङ्कारेण अलङ्करोथा” ति ।

१०. अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता तस्सा रत्तिया अचचयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पाटयादापेत्वा आयस्मतो रट्टपालस्स कालं आरोचेसि - “कालो, तात रट्टपाल, निद्रितं भत्तं” ति । अथ खो आयस्मा रट्टपालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन सकपितु निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता तं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्जं विवरापेत्वा आयस्मन्तं रट्टपालं एतदवोच - “इदं ते, तात रट्टपाल, मत्तिकं^२ धनं, अञ्जं पेत्तिकं, अञ्जं पेतामहं^३ । सक्का, तात रट्टपाल, भोगे च भुञ्जितुं पुञ्जानि च कातुं । एहि त्वं, तात रट्टपाल, सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जस्सु पुञ्जानि च करोही” ति ।

२० “सचे मे त्वं, गहपति, वचनं करेय्यासि, इमं हिरञ्जसुवण्णस्स पुञ्जं सकटेसु आरोपेत्वा निब्बाहापेत्वा मज्जेगङ्गाय^४ नदिया सोते ओपिलापेय्यासि^५ । तं किस्स हेतु? उप्पज्जिस्सन्ति हि ते, गहपति, ततोनिदानं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ।

अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पुराणदुतियिका पच्चेकं पादेसु गहेत्वा आयस्मन्तं रट्टपालं एतदवोचुं - “कीदिसा नाम ता”, अय्यपुत्त^६, अच्छरायो यासं त्वं हेतु ब्रह्मचरियं चरसी” ति ?

“न खो मयं, भगिनी अच्छरानं हेतु ब्रह्मचरियं चरामा” ति ।

१. उपसङ्कमित्वा हरितेन गोमयेन पठविया उपलिम्पेत्वा - स्या० । २. पितामहं - सी०, म०, रो० । ३. मज्जे गङ्गाय - स्या०, रो० । ४. ओसीदापेय्यासि - स्या० । ५. तात - स्या० । ६. अय्यपुत्तक - सी०, रो० ।

“भगिनिवादेन नो अय्यपुत्तो रट्टपालो समुदाचरती” ति ता तत्थेव मुच्छिता पपत्तिंसु। अथ खो आयस्मा रट्टपालो पितरं एतद-
वोच — “सचे, गहपति, भोजनं दातब्बं, देथ; मा नो विहेठेथा” ति।

“भुञ्ज, तात रट्टपाल, निट्ठितं भत्तं” ति।

अथ खो आयस्मतो रट्टपालस्स पिता आयस्मन्तं रट्टपालं 5
पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तपेप्पसि सम्पवारेसि। अथ
खो आयस्मा रट्टपालो भुत्तावी ओनीतपत्तपाणी ठितको व इमा गाथा
अभासि —

“पस्स चित्तकतं बिम्बं, अरुकायं समुस्सितं।

B. 253

आतुरं बहुसङ्कप्पं, यस्स नत्थि धुवं ठिति॥

10

“पस्स चित्तकतं रूपं, मणिना कुण्डलेन च।

अट्ठित्तचेन ओनद्धं, सह वत्थेभि सोभति॥

“अलत्तककता पादा, मुखं चुण्णकमक्खितं।

अलं बालस्स मोहाय, नो च पारगवेसिनो॥

“अट्टपादकता केसा, नेत्ता अञ्जनमक्खिता।

15 R. 65

अलं बालस्स मोहाय, नो च पारगवेसिनो॥

“अञ्जनीवण्णवा चित्ता, पूतिकायो अलङ्कृतो।

अलं बालस्स मोहाय, नो च पारगवेसिनो॥

“ओदहि मिगवो पासं, नासादा वाकरं मिगो।

भुत्वा निवापं गच्छामि, कन्दन्ते मिगबन्धके” ति॥

20

अथ खो आयस्मा रट्टपालो ठितको व इमा गाथा भासित्वा
येन रञ्जो कोरव्यस्स मिगचीरं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि।

§ ३. चत्तारि पारिजुञ्जानि

११. अथ खो राजा कोरव्यो मिगवं आमन्तेसि — “सोधेहि,
सम्म मिगव, मिगचीरं उय्यानभूमि; गच्छाम सुभूमि दस्सनाया” ति। 25
“एवं, देवा” ति खो मिगवो रञ्जो कोरव्यस्स पटिस्सुत्वा मिगचीरं

१. अट्ठित्तच्चेन — रो०। २. अट्टपादकता — म०। ३-३. अञ्जनीवनवाचित्ता — सी०,
स्या०, रो०। ४. नासादा — म०। ५. गच्छाम — सी० रो०।

सोधेन्तो अद्दस आयस्मन्तं रट्टपालं अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवा-
विहारं निसिन्नं। दिस्वान येन राजा कोरव्यो तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा राजानं कोरव्यं एतदवोच - “सुद्धं खो ते, देव, मिगचीरं।
अत्थि चेत्थ रट्टपालो नाम कुलपुत्तो इमस्मिं येव थुल्लकोट्टिके अग्ग-
5 कुलस्स^१ पुत्तो अस्स त्वं अभिण्हं कित्तयमानो अहोसि, सो अञ्ज-
तरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसिन्नो” ति।

“तेन हि, सम्म मिगव, अलं दानञ्ज उय्यानभूमिया। तमेव
दानि मयं भवन्तं रट्टपालं पयिरुपासिस्सामा” ति।

अथ खो राजा कोरव्यो “यं तत्थ खादनीयं भोजनीयं पटियत्तं
10 तं सब्बं विस्सज्जेथा” ति वत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा
भद्रं यानं अभिरुहित्वा^२ भद्रेहि भद्रेह यानेहि थुल्लकोट्टिकम्हा
निय्यासि महच्चा राजानुभावेन आयस्मन्तं रट्टपालं दस्सनाय।
यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको
व उस्सटाय उस्सटाय परिसाय येनायस्मा रट्टपालो तेनुपसङ्कमि;
R. 66 15 उपसङ्कमित्वा आयस्मता रट्टपालेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं
कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा^३ एकमन्तं अट्टासि। एकमन्तं ठितो खो
राजा कोरव्यो आयस्मन्तं रट्टपालं एतदवोच - “इध भवं रट्टपालो
हत्थत्थरे^४ निसीदतू” ति।

“अलं, महाराज, निसीद त्वं; निसिन्नो अहं सके आसने” ति।
20 निसीदि राजा कोरव्यो पञ्चत्ते आसने। निसज्ज खो राजा कोरव्यो
आयस्मन्तं रट्टपालं एतदवोच -

१२. “चत्तारिमानि, भो रट्टपाल, पारिजुञ्जानि येहि
पारिजुञ्जेहि समन्नागता इधेकच्चे केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि
वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति। कतमानि
25 चत्तारि? जरापारिजुञ्जं, व्याधिपारिजुञ्जं, भोगपारिजुञ्जं, जाति-
पारिजुञ्जं। कतमं च, भो रट्टपाल, जरापारिजुञ्जं? इध, भो
रट्टपाल, एकच्चो जिण्णो होति वुड्ढो^५ महल्लको अद्दगतो वयो-
अनुष्पत्तो। सो इति पटिसञ्चिक्खति - ‘अहं खोम्हि एतरहि जिण्णो

१. अग्गकुलिकस्स - सी०, स्या०, रो०। २. अभिरुहित्वा - स्या०, रो०। ३. कटुत्थरे -
स्या०। ४. वुड्ढो - सी०, रो०।

बुद्धो महल्लको अद्वगतो वयोअनुप्पत्तो । न खो पन मया सुकरं
 अनधिगतं वा भोगं^१ अधिगन्तुं अधिगतं^२ वा भोगं^३ फातिं कातुं ।
 यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं^४ ति । सो तेन जरापारिजुञ्जेन
 समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा 5
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं वुच्चति, भो रट्टपाल, जरा-
 पारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्टपालो एतरहि दहरो युवा सुसुकाळकेसो^१
 भद्रेण योब्वनेन समन्नागतो पठमेन वयसा । तं भोतो रट्टपालस्स
 जरापारिजुञ्जं नत्थि । किं भवं रट्टपालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा
 वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ? 10

“कतमं च, भो रट्टपाल, व्याधिपारिजुञ्जं ? इध, भो
 रट्टपाल, एकच्चो आबाधिको होति दुक्खितो बाब्बहिलानो । सो
 इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं खोमिह एतरहि आबाधिको दुक्खितो
 बाब्बहिलानो । न खो पन मया सुकरं अनधिगतं वा भोगं अधि-
 गन्तुं अधिगतं वा भोगं फातिं कातुं । यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा 15
 कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं^४ ति ।
 सो तेन व्याधिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासा-
 यानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । इदं
 वुच्चति, भो रट्टपाल, व्याधिपारिजुञ्जं । भवं खो पन रट्टपालो
 एतरहि अप्पाबाधो अप्पातद्धो समवेपाकिनिया^५ गहणिया समन्नागतो 20
 नात्तिसीताय नाच्चुण्हाय । तं भोतो रट्टपालस्स व्याधिपारिजुञ्जं
 नत्थि । किं भवं रट्टपालो जत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा
 अनगारियं पब्बजितो ?

“कतमं च, भो रट्टपाल, भोगपारिजुञ्जं ? इध, भो रट्टपाल,
 एकच्चो अड्डो होति महद्धनो महाभोगो । तस्स ते भोगा अनुपुब्बेन 25
 परिक्खयं गच्छन्ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अहं खो पुब्बे
 अड्डो अहोसि महद्धनो महाभोगो । तस्स मे ते भोगा अनुपुब्बेन
 परिक्खयं गता । न खो पन मया सुकरं अनधिगतं वा भोगं अधि-

१. भोगा — सी०, रो० । २-३. अधिगता वा भोगा — सी०, रो० । ३. सुसुकाळकेसो
 — सी० । ४. समवेपाकिनिया — सी० ।

गन्तुं अधिगतं वा भोगं फातिं कातुं। यन्नूनाहं केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं' ति। सो तेन भोगपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। इदं वुच्चति, भो रट्टपाल, भोगपारिजुञ्जं। भवं खो पन रट्टपालो इमस्मिं येव थुल्लकोट्टिके अगगकुलस्स पुत्तो। तं भोतो रट्टपालस्स भोगपारिजुञ्जं नत्थि। किं भवं रट्टपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो?

“कतमं च, भो रट्टपाल, जातिपारिजुञ्जं? इध, भो रट्टपाल, एकच्चस्स बहू होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता। तस्स ते जातका अनुपुब्बेन परिक्खयं गच्छन्ति। सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘ममं खो पुब्बे बहू अहेसुं मित्तामच्चा जातिसालोहिता। तस्स मे ते’ अनुपुब्बेन परिक्खयं गता। न खो पन मया सुकरं अनधिगतं वा भोगं अधिगन्तुं अधिगतं वा भोगं फातिं कातुं। यन्नूनाहं केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं’ ति। सो तेन जातिपारिजुञ्जेन समन्नागतो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति। इदं वुच्चति, भो रट्टपाल, जातिपारिजुञ्जं। भोतो खो पन रट्टपालस्स इमस्मिं येव थुल्लकोट्टिके बहू मित्तामच्चा जातिसालोहिता। तं भोतो रट्टपालस्स जातिपारिजुञ्जं नत्थि। किं भवं रट्टपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो?

“इमानि खो, रट्टपाल, चत्तारि पारिजुञ्जानि, येहि पारिजुञ्जेहि समन्नागता इधेकच्चे केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति। तानि भोतो रट्टपालस्स नत्थि। किं भवं रट्टपालो अत्वा वा दिस्वा वा सुत्वा वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो” ति?

§ ४. भगवता उद्दिट्ठा चत्तारो धम्ममुद्देसा

१३. “अत्थि खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्ममुद्देसा उद्दिट्ठा, ये^१ अहं^२ अत्वा

च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो। कतमे
 चत्तारो? 'उपनिय्यति' लोको अद्दुवो' ति खो, महाराज, तेन
 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो धम्मुद्देसो
 उद्दिट्ठो, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं
 पब्बजितो। 'अत्ताणो' लोको अनभिस्सरो' ति खो, महाराज, तेन 5
 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियो धम्मुद्देसो
 उद्दिट्ठो, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं
 पब्बजितो। 'अस्सको लोको, सब्बं पहाय गमनीयं' ति खो,
 महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन
 ततियो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च 10
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो। 'ऊनो लोको अत्तित्तो' तण्हादासो'
 ति खो, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
 सम्बुद्धेन चतुत्थो धम्मुद्देसो उद्दिट्ठो, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा
 च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो। इमे खो, महाराज, तेन भगवता
 जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो धम्मुद्देसा उद्दिट्ठा, 15
 ये अहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्ब-
 जितो" ति।

R. 60

१४. "उपनिय्यति लोको अद्दुवो' ति - भवं रट्ठपालो
 आह। इमस्स, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठव्वो" ति ?

B. 257

"तं किं मज्झसि, महाराज - अहोसि त्वं वीसतिवस्सु- 20
 देसिको पि पण्णवीसतिवस्सुद्देसिको" पि हत्थिस्मिं पि कतावी
 अस्सस्मिं पि कतावी रथस्मिं पि कतावी धनुस्मिं पि कतावी थरुस्मिं पि
 कतावी ऊरुबली बाहुबली अलमत्तो सङ्गामावचरो" ति ?

"अहोसिं अहं, भो रट्ठपाल, वीसतिवस्सुद्देसिको पि पण्णवीसति-
 वस्सुद्देसिको पि हत्थिस्मिं पि कतावी अस्सस्मिं पि कतावी रथस्मिं 25
 पि कतावी धनुस्मिं पि कतावी थरुस्मिं पि कतावी ऊरुबली बाहुबली
 अलमत्तो सङ्गामावचरो। अप्पेकदाहं, भो रट्ठपाल, इद्धिमा^१ व^२
 मज्जे न अत्तनो बलेन समसमं समनुपस्सामी" ति।

१. उपनीयति - सी०, स्या०, रो०। २. अत्ताणो - सी०, रो०। ३. अत्तित्तो -
 स्या०। ४. इमस्स पन - स्या०, रो०; इध पन - सी०। ५. पण्णु० - रो०; पञ्च० -
 सी०। ६-६. इद्धिमा - स्या०; इद्धिमा च - सी०।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, एवमेव त्वं एतरहि ऊरुबली बाहुबली अलमत्तो सङ्गामावचरो” ति ?

“नो हिदं, भो रट्टपाल। एतरहि जिण्णो बुद्धो महल्लको अद्धगतो वयोअनुप्पत्तो आसीतिको^१ मे वयो वत्तति। अप्पेकदाहं,
5 भो रट्टपाल, ‘इध पादं करिस्सामी’ ति अञ्जेनेव पादं करोमी” ति।

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं — ‘उपनिय्यति लोको अद्भवो’ ति, यमहं अत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो” ति।

10 “अच्छरियं, भो रट्टपाल, अब्भुतं, भो रट्टपाल! याव सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-सम्बुद्धेन — ‘उपनिय्यति लोको अद्भवो’ ति। उपन्निय्यति हि, भो रट्टपाल, लोको अद्भवो।

15 “संविज्जन्ते खो, भो रट्टपाल, इमस्मिं राजकुले हत्थिकाया पि अस्सकाया पि रथकाया पि पत्तिकाया पि, ये अम्हाकं आपदासु परियोधाय^२ वत्तिस्सन्ति। अताणो लोको अनभिस्सरो’ ति — भवं रट्टपालो आह। इमस्स पन, भो रट्टपाल, भासितस्स कथं अत्थो दद्भवो” ति ?

20 “तं किं मञ्जसि, महाराज, अत्थि ते कोचि अनुसायिको^३ आबाधो” ति ?

“अत्थि मे, भो रट्टपाल, अनुसायिको आबाधो। अप्पेकदा मं, भो रट्टपाल, मित्तामच्चा जातिसालोहिता परिवारेत्वा ठिता होन्ति — ‘इदानि राजा कोरव्यो कालं करिस्सति, इदानि राजा कोरव्यो कालं करिस्सती’” ति।

B. 258 25 “तं किं मञ्जसि, महाराज, लभसि त्वं ते मित्तामच्चे जातिसालोहिते — ‘आयन्तु मे भोन्तो मित्तामच्चा जातिसालोहिता, सब्बेव सन्ता इमं वेदनं संविभजथ, यथाहं लहुकतरिकं वेदनं वेदि-येय्यं’ ति — उदाहु त्वं येव तं वेदनं वेदियसी” ति ?

१. असीतिको — स्या० । २. परियोदाय — स्या० । ३. अनुसयिको — सी० । ४. वाता-काधो — रो० ।

“नाहं, भो रट्टपाल, लभामि ते मित्तामच्चे जाति-
सालोहिते — ‘आयन्तु’ मे भोन्तो मित्तामच्चा जातिसालोहिता’, सब्बेव
सन्ता इमं वेदनं संविभजथ, यथाहं लहुकतरिकं वेदनं वेदियेय्यं’ ति।
अथ खो अहमेव तं वेदनं वेदियामी” ति।

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता 5
सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं — ‘अताणो लोको अनभिस्सरो’ ति,
यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं
पब्बजितो” ति।

“अच्छरियं, भो रट्टपाल, अब्भुतं, भो रट्टपाल! याव
सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन 10
— ‘अताणो लोको अनभिस्सरो’ ति। अताणो हि, भो रट्टपाल, लोको
अनभिस्सरो।

“संविज्जति खो, भो रट्टपाल, इमस्मिं राजकुले पहतं
हिरञ्जसुवण्णं भूमिगतं च^१ वेहासगतं^२ च। ‘अस्सको लोको, सब्बं
पहाय गमनीय’ ति — भवं रट्टपालो आह। इमस्स पन, भो रट्टपाल, 15
भासितस्स कथं अत्थो दट्ठब्बो” ति? Indira Gandhi National
Centre for the Arts

‘तं किं मञ्जसि, महाराज, यथा त्वं एतरहि पञ्चहि
कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो^३ परिचारेसि, लच्छसि त्वं परत्था
पि — ‘एवमेवाहं इमेहेव पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो
परिचारेमी’ ति, उदाहु अञ्जे इमं भागं पटिपज्जिस्सन्ति, त्वं पन 20
यथाकम्मं गमिस्ससी” ति?

“यथाहं, भो रट्टपाल, एतरहि पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो
समङ्गीभूतो परिचारेमि, नाहं लच्छामि परत्था पि — ‘एवमेव’ इमेहेव
पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेमी’ ति। अथ
खो अञ्जे इमं भोगं पटिपज्जिस्सन्ति; अहं पन यथाकम्मं 25
गमिस्सामी” ति।

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं — ‘अस्सको लोको, सब्बं

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. चेव-सी०। ३. वेहासद्वं-सी०,
रो०। ४. समङ्गीभूतो-रो०। ५. एवमेवाहं-सी०, स्या०, रो०।

पहाय गमनीयं' ति, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा
अनगारियं पव्वजितो" ति।

“अच्छरियं, भो रट्ठपाल, अब्भुतं, भो रट्ठपाल! याव
सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन — ‘अस्सको लोको, सब्बं पहाय गमनीयं’ ति। अस्सको हि,
भो रट्ठपाल, लोको सब्बं पहाय गमनीयं।

“ऊनो लोको अतित्तो तण्हादासो’ ति — भवं रट्ठपालो आह।
इमस्स, भो रट्ठपाल, भासितस्स कथं अत्थो दट्ठव्वो” ति?

“तं किं मञ्जसि, महाराज, फीतं कुरुं अज्झावससी” ति?
“एवं, भो रट्ठपाल, फीतं कुरुं अज्झावसामी” ति।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, इध ते पुरिसो आगच्छेय्य
पुरत्थिमाय दिसाय सद्धायिको पच्चयिको। सो तं उपसङ्कमित्वा एवं
वदेय्य — ‘यग्घे महाराज, जानेय्यासि, अहं आगच्छामि पुरत्थिमाय
दिसाय? तत्थद्दसं महन्तं जनपदं इद्धं चेव फीतं च बहुजनं आकिण्ण-
मनुस्सं। बहू तत्थ हत्थिकाया अस्सकाया रथकाया पत्तिकाया;
बहु तत्थ धनधज्जं’; बहु तत्थ हिरज्जसुवण्णं अकतं चेव कतं च;
बहु तत्थ इत्थिपरिग्गहो^१। सक्का च तावतकेनेव बलमत्तेन^२ अभि-
विजिनितुं। अभिविजिन, महाराजा’ ति, किन्ति नं करेय्यासी” ति?

“तं पि मयं, भो रट्ठपाल, अभिविजिय अज्झावसेय्यामा” ति।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, इध पुरिसो आगच्छेय्य पच्छि-
माय दिसाय ... उत्तराय दिसाय ... दक्खिणाय दिसाय ... परसमुद्धतो^३
सद्धायिको पच्चयिको। सो तं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य — ‘यग्घे,
महाराज, जानेय्यासि, अहं आगच्छामि परसमुद्धतो? तत्थद्दसं
महन्तं जनपदं इद्धं चेव फीतं च बहुजनं आकिण्णमनुस्सं। बहू तत्थ
हत्थिकाया अस्सकाया रथकाया पत्तिकाया; बहु तत्थ धनधज्जं;
बहु तत्थ हिरज्जसुवण्णं अकतं चेव कतं च; बहु तत्थ इत्थिपरि-
ग्गहो। सक्का च तावतकेनेव बलमत्तेन अभिविजिनितुं। अभिविजिन,
महाराजा’ ति, किन्ति नं करेय्यासी” ति?

१. दन्ताजिनं — सी०, स्या०, रो०। २. इत्थीपरिग्गहो — स्या०। ३. बलत्थेन — सी०,
स्या०, रो०। ४. पारसमुद्धतो — रो०।

“तं पि मयं, भो रट्टपाल, अभिविजिय अज्झावसेय्यामा” ति ।

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं — ‘ऊनो लोको अतित्तो तण्हादासो’ ति, यमहं जत्वा च दिस्वा च सुत्वा च अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो” ति ।

5

“अच्छरियं, भा रट्टपाल, अब्भुतं, भो रट्टपाल ! याव सुभासितं चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन — ‘ऊनो लोको अतित्तो तण्हादासो’ ति । ऊनो हि, भो रट्टपाल, लोको अतित्तो तण्हादासो” ति ।

१५. इदमवोच आयस्मा रट्टपालो । इदं वत्वा अथापरं 10 B. 260
एतदवोच —

“पस्सामि लोके सधने मनुस्से,
लद्धान वित्तं न ददन्ति मोहा ।
लुद्धा धनं सन्निचयं करोन्ति,
भिय्यो व कामे अभिपत्थयन्ति ॥

15

“राजा पसय्हा^१ पठविं^२ विजित्वा^३,
ससागरन्तं महिमावसन्तो^४ ।
ओरं समुदस्स अतित्तरूपो,
पारं समुदस्स पि पत्थयेथ ॥

“राजा च अज्जे च बहू मनुस्सा,
अतित्ततण्हा^५ मरणं उपेन्ति ।
ऊना व हुत्वान^६ जहन्ति^७ देहं,
कामेहि लोकम्हि न हत्थि तित्ति ॥

20 R. 73

“कन्दन्ति नं^८ जातीं पकिरियं^९ केसे,
अहोवता नो^{१०} अमरा ति चाहु ।

25

१. पसय्हा — स्या० । २. पठविं — म० । ३. जिजित्वा — सी० । ४. महिषा वसन्तो — सी० । ५. अवीततण्हा — सी०, स्या०, रो० । ६. हुत्वा — सी०, स्या० । ७. न जहन्ति — सी०, स्या० । ८. तं — सी० । ९. जाति — सी०, स्या० । १०. पकीरिय — स्या०; परिकिरिय — सी० । ११. ने — रो० ।

वत्थेन नं पारुतं नीहरित्वा,
चित्तं समादाय^१ ततो डहन्ति ॥

“सो डहति सूलेहि तुज्जमानो,
एकेन वत्थेन पहाय भोगे ।
न मीयमानस्स भवन्ति ताणा,
जातीध मित्ता अथ वा सहाया ॥

“दायादका तस्स धनं हरन्ति,
सत्तो पन गच्छति येन कम्मं ।
न मीयमानं धनमन्वेति किञ्चि^२,
पुत्ता च दारा च धनं च रट्ठं ॥

“न दीघमायुं लभते धनेन,
न चापि वित्तेन जरं विहन्ति ।
अप्पं हिदं जीवितमाहु धीरा,
असस्सतं विप्परिणामधम्मं ॥

“अट्ठा दलिद्दा^३ च फुसन्ति फस्सं^४,
बालो च धीरो च तथेव फुट्ठो ।
बालो च^५ बाल्या वधितो व सेति,
धीरो च न^६ वेधति^७ फस्सफुट्ठो ॥

“तस्मा हि पञ्जा व धनेन सेय्यो,
याय वोसानमिधाधिगच्छति^८ ।
अव्योसितत्ता^९ हि भवाभवेसु,
पापानि कम्ममि करोन्ति मोहा ॥

“उपेति गढं च परं च लोकं,
संसारमापज्ज परम्पराय ।
तस्सप्पपञ्जो अभिसद्वहन्तो,
उपेति गढं च परं च लोकं ॥

१. समादाय - सी० २. कञ्चि - सी० । ३. दलिद्दा - सी०, रो० । ४. फस्सा -
सी० । ५. हि - सी०, स्या०, रो० । ६-६. नावेधति - सी० । ७. वोसानं इन्दाधिगच्छति
- रो० । ८. असोसितत्ता - सी०, रो० ।

“चोरो यथा सन्धिमुखे गहीतो^१,
सकम्मुना^२ हञ्जति पापधम्मो ।
एवं पजा पेच्च परमिह लोके,
सकम्मुना हञ्जति पापधम्मो ॥

“कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा,
विरूपरूपेण मथेन्ति चित्तं ।
आदीनवं कामगुणेषु दिस्वा,
तस्मा अहं पब्बजितोमिह राज ॥

“दुमप्फलानेव^३ पतन्ति माणवा^४,
दहरा च बुद्धा^५ च सरीरभेदा ।
एतं^६ पि^७ दिस्वा^८ पब्बजितोमिह राज,
अपण्णकं सामञ्जमेव सेय्यो^९” ति ॥

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

—:०:—

१. गहीतो — स्या०, म० । २. सकम्मुना — रो०, सी० । ३. दुमप्फलानीव — रो० ।
४. मानवा — सी०, रो० । ५. बुद्धा — सी०, रो० । ६. एवं — सी० । ७-८. विदित्वा
— स्या० ।

३३. मखादेवसुत्तं

§ १. मिथिलायं राजा मखादेवो

B. 262

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा मिथिलायं विहरति मखादेवम्बवने। अथ खो भगवा अञ्जतरस्मिं पदेसे सितं पात्वा-
कासि^१। अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “को नु खो हेतु, को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन^२
५ तथागता सितं पातुकरोन्ती” ति। अथ खो आयस्मा आनन्दो एकसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो भगवतो सितस्स पातुकम्माय ? न अकारणेन तथागता सितं पातुकरोन्ती” ति।

“भूतपुब्बं, आनन्द, इमिस्सा^३ येव मिथिलायं राजा अहोसि
१० मखादेवो नाम धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा; धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु^४ चेव^५ जानपदेसु^६ च; उपोसथं च उपवसति चातुर्दसि पञ्चदसि^७ अट्ठमिं च पक्खस्स। अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो बहून्^८ वस्सानं बहून् वस्ससतानं बहून् वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि — ‘यदा मे, सम्म कप्पक,
१५ पस्सेय्यासि सिरस्मिं पलितानि^९ जातानि, अथ मे आरोचेय्यासी’ ति। ‘एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको रञ्जो मखादेवस्स पच्चस्सोसि। अद्दसा खो, आनन्द, कप्पको बहून् वस्सानं बहून् वस्ससतानं बहून् वस्ससहस्सानं अच्चयेन रञ्जो मखादेवस्स सिरस्मिं पलितानि जातानि। दिस्वान राजानं मखादेवं एतदवोच — ‘पातुभूता खो
२० देवस्स देवदूता, दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानी’ ति।

‘तेन हि, सम्म कप्पक, तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा मम^{१०} अञ्जलिस्मिं पतिट्ठपेही’ ति।

१. मघदेवसुत्तं—स्वा०, म०। २. पत्वाकासि—रो०। ३. अकारणे—सी०।
४. इमिस्सं—सी०। ५. निगमेसु—सी०। ६-६. चे पि जनपदेसु—सी०। ७. पञ्चदसि—रो०। ८. बहून्—सी०, रो०। ९. फलितानि—रो०। १०. मम—रो०।

“एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको रञ्जो मखादेवस्स पटिस्सुत्वा तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा रञ्जो मखादेवस्स अञ्जलिस्मिं पतिट्ठापेसि।

२. “अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दत्त्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं आमन्तापेत्त्वा एतदवोच — ‘पातुभूता खो मे, 5 तात कुमार, देवदूता; दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानि; भुत्ता खो पन मे मानुसका कामा; समयो दिब्बे कामे परियेसितुं। एहि त्वं, तात कुमार, इमं रज्जं पटिपज्ज। अहं पन केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिस्सामि। तेन हि, तात कुमार, यदा त्वं पि पस्सेय्यासि 10 सिरस्मिं पलितानि जातानि, अथ कप्पकस्स गामवरं दत्त्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यासि। येन मे इदं कल्याणं वत्तं’ निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिम-पुरिसो अहोसि। यस्मिं खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने 15 एवरूपस्स कल्याणस्स वत्तस्स समुच्छेदो होति सो तेसं अन्तिम-पुरिसो होति। तं ताहं, तात कुमार, एवं वदामि — येन मे इदं कल्याणं वत्तं । नहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी’ ति।

“अथ खो, आनन्द, राजा मखादेवो कप्पकस्स गामवरं दत्त्वा 20 जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमस्मिं येव मखादेव-म्बवने केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि। सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो 25 तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय^१ सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यावज्जेन^२ फरित्वा विहासि। करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खा-सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा

१. वट्ठं — सी०, रो०। २. चतुत्थं — सी०, रो०। ३. सब्बत्थताय — सी०, स्या०।

४. अब्यापज्जेन — सी०, रो०।

ततियं, तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यावज्जेन फरित्वा विहासि।

“राजा खो पनानन्द, मखादेवो चतुरासीतिवस्ससहस्सानि
 5 कुमारकीळितं कीळि, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि ओपरज्जं कारेसि, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि रज्जं कारेसि, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि इमस्मिं येव मखादेवम्बवने अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ब्रह्मचरियमचरि। सो चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगो अहोसि।

§ २. रज्जो मखादेवस्स पुत्तपपुत्तका

३. “अथ खो रज्जो, आनन्द, मखादेवस्स पुत्तो बहूतं वस्सानं बहूतं वस्ससतानं बहूतं वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि — ‘यदा मे, सम्म कप्पक, पस्सेय्यासि सिरस्मिं पलितानि जातानि, अथ खो’ आरोचेय्यासी’ ति। ‘एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको रज्जो मखादेवस्स पुत्तस्स पच्चस्सोसि। अद्दसा खो, आनन्द,
 15 कप्पको बहूतं वस्सानं बहूतं वस्ससतानं बहूतं वस्ससहस्सानं अच्चयेन रज्जो मखादेवस्स पुत्तस्स सिरस्मिं पलितानि जातानि। दिस्वान रज्जो मखादेवस्स पुत्तं एतदवोच — ‘पातुभूता खो देवस्स देवदूता; दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानी’ ति।

‘तेन हि, सम्म कप्पक, तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन
 20 उद्धरित्वा मम अञ्जलिस्मिं पतिट्ठापेही’ ति। ‘एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको रज्जो मखादेवस्स पुत्तस्स पटिस्सुत्वा^१ तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा रज्जो मखादेवस्स पुत्तस्स अञ्जलिस्मिं पतिट्ठापेसि।

“अथ खो, आनन्द, रज्जो मखादेवस्स पुत्तो कप्पकस्स
 25 गामवरं दत्त्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं आमन्तापेत्वा एतदवोच — ‘पातुभूता खो, मे, तात कुमार, देवदूता; दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानि; भुत्ता खो पन मे मानुसका कामा; समयो दिब्बे कामे

१. ० कीळिकं — सी०, स्या०, रो०। २. मे — सी०, स्या०, रो०। ३. पटिमुत्वा — रो०।

परियेसितुं। एहि त्वं, तात कुमार, इमं रज्जं पटिपज्ज। अहं पन
 केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा
 अनगारियं पब्बजिस्सामि। तेन हि, तात कुमार, यदा त्वं पि
 पस्सेय्यासि सिरस्मिं पलितानि जातानि, अथ कप्पकस्स गामवरं
 दत्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा 5
 कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यासि।
 येन मे इदं कल्याणं वत्तं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं
 अन्तिमपुरिसो अहोसि। यस्मिं खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने
 एवरूपस्स कल्याणस्स वत्तस्स समुच्छेदो होति सो तेसं अन्तिम-
 पुरिसो होति। तं ताहं, तात कुमार, एवं वदामि — येन मे इदं 10
 कल्याणं वत्तं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो
 अहोसी' ति। अथ खो, आनन्द, रञ्जो मखादेवस्स पुत्तो कप्पकस्स
 गामवरं दत्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमस्मिं
 येव मखादेवम्बवने केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छा-
 देत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजि। सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं 15
 दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं; इति
 उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन
 चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्याबज्जेन फरित्वा
 विहासि। करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खा-
 सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा 20
 ततियं, तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय
 सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्प-
 माणेन अवेरेण अब्याबज्जेन फरित्वा विहासि। रञ्जो खो पनानन्द,
 मखादेवस्स पुत्तो चतुरासीतिवस्ससहस्सानि कुमारकीळितं कीळि,
 चतुरासीतिवस्ससहस्सानि ओपरज्जं^१ कारेसि, चतुरासीतिवस्स- 25
 सहस्सानि रज्जं कारेसि, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि इमस्मिं येव
 मखादेवम्बवने अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ब्रह्मचरियमचरि।
 सो चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्म-
 लोकूपगो अहोसि।

B. 265

R. 78

४. “रज्जो खो पनानन्द, मखादेवस्स पुत्तपुत्तका^१ तस्स परम्परा चतुरासीतिराजसहस्सानि इमस्मिं येव मखादेवम्बवने केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिंसु। ते मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा
- ५ विहरिंसु, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्याबज्जेन फरित्वा विहरिंसु। करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरिंसु, तथा दुतियं, तथा ततियं,
- १० तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्याबज्जेन फरित्वा विहरिंसु। चतुरासीतिवस्ससहस्सानि^२ कुमारकीळितं कीळिंसु, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि ओपरज्जं कारेसुं, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि रज्जं कारेसुं, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि
- B. 266 15 इमस्मिं येव मखादेवम्बवने अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता ब्रह्मचरियमचरिंसु। ते चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगा अहेसु।

§ ३. निमि राजा तेसं पच्छिमको

५. “निमि तेसं राजा^३ पच्छिमको अहोसि धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा; धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु
- २० चेव जानपदेसु च; उपोसथं च उपवसति चातुर्दसि पञ्चदसि अट्ठमिं च पक्खस्स।

६. “भूतपुब्बं, आनन्द, देवानं तार्वतिसानं सुधम्मायं सभायं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — ‘लाभा वत, भो, विदेहानं, सुलद्धं वत, भो, विदेहानं, येसं निमि राजा धम्मिको
- २५ धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा; धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चेव जानपदेसु च; उपोसथं च उपवसति चातुर्दसि पञ्चदसि अट्ठमिं च पक्खस्सा’ ति। अथ खो, आनन्द, सक्को देवानमिन्दो देवे तार्वतिसे आमन्तेसि — ‘इच्छेय्याथ’ नो तुम्हे, मारिसा, निमि राजानं दट्ठु’ ति ?

१. पुत्तपुत्तिका — सी०। २. ते० — सी०, रो०। ३. राजानं — सी०, रो०।

४. इच्छेय्यासि — सी०।

“इच्छाम’ मयं, मारिस, निमिं राजानं दट्ठुं’ ति’। तेन खो
 पन, आनन्द, समयेन निमि राजा तदहुपोसथे पन्नरसे’ सीसन्हातो’
 उपोसथिको उपरिपासादवरगतो निसिन्नो होति। अथ खो, आनन्द,
 सक्को देवानमिन्दो – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जित’ वा
 बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिञ्जेय्य, एवमेव – देवेसु 5
 तावत्तिसेसु अन्तरहितो निमिस्स रञ्जो पमुखे’ पातुरहोसि। अथ खो,
 आनन्द, सक्को देवानमिन्दो निमिं राजानं एतदवोच – ‘लाभा ते,
 महाराज, सुलद्धं ते, महाराज। देवा, महाराज, तावत्तिसा सुधम्मायं
 सभायं कित्तयमानरूपा सन्निसिन्ना – लाभा वत, भो, विदेहानं, सुलद्धं
 वत, भो, विदेहानं, येसं निमि राजा धम्मिको धम्मराजा धम्मे 10
 ठितो महाराजा; धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चेव जान-
 पदेसु च; उपोसथं च उपवसति चातुर्दसिं पच्चदसिं अट्ठमिं च
 पक्खस्सा ति। देवा ते, महाराज, तावत्तिसा दस्सनकामा। तस्स ते
 अहं, महाराज, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं पहिणस्सामि; अभिरुहे-
 य्यासि’, महाराज, दिब्बं यानं अविकम्पमानो’ ति? अधिवासेसि 15
 खो, आनन्द, निमि राजा तुण्हीभावेन।

७. “अथ खो, आनन्द, सक्को देवानमिन्दो निमिस्स रञ्जो
 अधिवासनं विदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जितं
 वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिञ्जेय्य, एवमेव – निमिस्स
 रञ्जो पमुखे अन्तरहितो देवेसु तावत्तिसेसु पातुरहोसि। अथ खो, 20
 आनन्द, सक्को देवानमिन्दो मातलिं सङ्गाहकं आमन्तेसि – ‘एहि
 त्वं, सम्म मातलि, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमिं राजानं
 उपसङ्कमित्वा एवं वदेहि’ – अयं ते, महाराज, सहस्सयुत्तो आजञ्ज-
 रथो सक्केन देवानमिन्देन पेसितो; अभिरुहेय्यासि, महाराज,
 दिब्बं यानं अविकम्पमानो’ ति। ‘एवं, भदन्तवा’ ति खो, आनन्द, 25
 मातलिं सङ्गाहको सक्कस्स देवानमिन्दस्स पटिस्सुत्वा सहस्सयुत्तं
 आजञ्जरथं योजेत्वा निमिं राजानं उपसङ्कमित्वा एतदवोच – ‘अयं

B. 267

R. 80

१-१. सी० पोत्थके नत्थि। २. पण्णरसे – सी०, स्या०। ३. सीसंसन्हातो – सी०;
 सीसंसन्हातो – रो०; सीसन्हातो – स्या०। ४. सम्मिञ्जितं – सी०, स्या०। ५. मुखे – रो०;
 सम्मुखे – स्या०। ६. अभिरुहेय्यासि – स्या०, रो०। ७. वदेसि – सी०, रो०। ८. भदन्तवा
 – स्या०; होतु भदन्तवा – रो०।

ते, महाराज, सहस्सयुत्तो आजञ्जरथो सक्केन देवानमिन्देन पेसितो; अभिरुहं, महाराज, दिब्बं यानं अविकम्पमानो। अपि च, महाराज, कतमेन तं नेमि, येन वा पापकम्मा पापकानं कम्मानं विपाकं पटि-
 5 संवेदेन्ति, येन वा कल्याणकम्मा कल्याणकम्मानं विपाकं पटिसंवे-
 5 देन्ती' ति ?

‘उभयेनेव मं, मातलि, नेही’ ति।

“सम्पवेसेसि^१ खो, आनन्द, मातलि, सङ्गाहको निमिं राजानं सुधम्मं^२ सभं^३। अद्दसा खो, आनन्द, सक्को देवानमिन्दो निमिं राजानं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान निमिं राजानं एतदवोच —
 10 ‘एहि खो, महाराज। स्वागतं^४, महाराज। देवा ते दस्सनकामा,^५ महाराज, तावतिसा सुधम्मायं सभायं कित्तयमानरूपा सन्निसिन्ना —
 लाभा वत, भो, विदेहानं, सुलद्धं वत, भो, विदेहानं, येसं निमि राजा धम्मिको धम्मराजा धम्मे ठितो महाराजा; धम्मं चरति
 ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चैव जानपदेसु च; उपोसथं च उपवसति
 15 चातुर्दसिं पञ्चदसिं अट्ठमिं^६ च पक्खस्सा ति। देवा ते, महाराज, तावतिसा दस्सनकामा। अभिरम, महाराज, देवेसु देवानुभावेना’ ति।

‘अलं, मारिस, तत्थेव मं मिथिलं पटिनेतु। तथाहं धम्मं चरिस्सामि ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चैव जानपदेसु च; उपोसथं च उपवसिस्सामि चातुर्दसिं पञ्चदसिं अट्ठमिं च पक्खस्सा’ ति।

20 ८. “अथ खो, आनन्द, सक्को देवानमिन्दो मातलि सङ्गाहकं आमन्तेसि — ‘एहि त्वं, सम्म मातलि, सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमिं राजानं तत्थेव मिथिलं पटिनेही’ ति। ‘एवं, भद्दन्तवा’ ति खो, आनन्द, मातलि सङ्गाहको सक्कस्स देवानमिन्दस्स पटिस्सुत्वा सहस्सयुत्तं आजञ्जरथं योजेत्वा निमिं राजानं तत्थेव मिथिलं पटि-
 25 नेसि। तत्र सुदं, आनन्द, निमि राजा धम्मं चरति ब्राह्मणगहपतिकेसु नेगमेसु चैव जानपदेसु च, उपोसथं च उपवसति चातुर्दसिं पञ्चदसिं अट्ठमिं च पक्खस्स। अथ खो, आनन्द, निमि राजा बहूनं वस्सानं बहूनं वस्ससतानं बहूनं वस्ससहस्सानं अच्चयेन कप्पकं आमन्तेसि —

१. सम्पवेसि — स्या०; सम्पापेसि — सी०, रो०। २-२. सुधम्मायं सभायं — स्या०।

३. सागतं — सी०, रो०। ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

‘यदा मे, सम्म कप्पक, पस्सेय्यासि सिरस्मिं पलितानि जातानि, अथ मे आरोचेय्यासी’ ति। ‘एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको निमिस्स रज्जो पच्चस्सोसि। अद्दसा खो, आनन्द, कप्पको बहूनं वस्सानं बहूनं वस्ससतानं बहूनं वस्ससहस्सानं अच्चयेन निमिस्स रज्जो सिरस्मिं पलितानि जातानि। दिस्वानं^१ निमि राजानं एतद-
वोच — ‘पातुभूता खो देवस्स देवदूता; दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानी’ ति। 5

‘तेन हि, सम्म कप्पक, तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा मम अञ्जलिस्मि पतिट्ठापेही’ ति।

“‘एवं, देवा’ ति खो, आनन्द, कप्पको निमिस्स रज्जो पटिस्सुत्वा तानि पलितानि साधुकं सण्डासेन उद्धरित्वा निमिस्स रज्जो अञ्जलिस्मिं पतिट्ठापेसि। अथ खो, आनन्द, निमि राजा कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं आमन्तापेत्वा एतदवोच — ‘पातुभूता खो मे, तात कुमार, देवदूता; दिस्सन्ति सिरस्मिं पलितानि जातानि; भुत्ता खो पन मे मानुसका कामा; समयो दिब्बे कामे परियेसितुं। एहि त्वं, तात कुमार, इमं रज्जं पटिपज्ज। अहं पन केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिस्सामि। तेन हि, तात^२ कुमार, यदा त्वं पि पस्सेय्यासि सिरस्मिं पलितानि जातानि, अथ कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यासि। येन मे इदं कल्याणं वत्तं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसि। यस्मिं खो, तात कुमार, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स कल्याणस्स वत्तस्स समुच्छेदो होति सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति। तं ताहं, तात कुमार, एवं वदामि — येन मे इदं कल्याणं वत्तं निहितं अनुप्पवत्तेय्यासि, मा खो मे त्वं अन्तिमपुरिसो अहोसी’ ति। 10 15 20 25

९. “अथ खो, आनन्द, निमि राजा कप्पकस्स गामवरं दत्वा जेट्ठपुत्तं कुमारं साधुकं रज्जे समनुसासित्वा इमस्मिं येव

मखादेवम्बवने केस्समस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजि। सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं
 फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं; इति
 उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन
 5 चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्याबज्जेन फरित्वा
 विहासि। करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खा-
 सहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहासि, तथा दुतियं, तथा
 ततियं, तथा चतुत्थं; इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय
 सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्प-
 10 माणेन अवेरेन अब्याबज्जेन फरित्वा विहासि। निमि खो, आनन्द,
 राजा चतुरासीतिवस्ससहस्सानि कुमारकीळितं कीळि, चतुरासीति-
 वस्ससहस्सानि ओपरज्जं कारेसि, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि^१ रज्जं
 कारेसि^२, चतुरासीतिवस्ससहस्सानि इमस्मिं येव मखादेवम्बवने
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो ब्रह्मचरियमचरि। सो चत्तारो
 15 ब्रह्मविहारे भावेत्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मलोकूपगो अहोसि।
 निमिस्स खो पनानन्द, रज्जो कळारजनको^३ नाम पुत्तो अहोसि।
 न सो अगारस्मा अनगारियं पब्बजि। सो तं कल्याणं वत्तं समु-
 च्छिन्दि। सो तेसं अन्तिमपुरिसो अहोसि।

§ ४. तथागतो व राजा मखादेवो अहोसि

१०. “सिया खो पन ते, आनन्द, एवमस्स - ‘अज्जो नून
 20 तेन समयेन राजा मखादेवो अहोसि, येन तं कल्याणं वत्तं निहतं’ ति।
 न खो पनेतं, आनन्द, एवं दट्ठब्बं। अहं तेन समयेन राजा मखादेवो
 अहोसिं। अहं तं कल्याणं वत्तं निहिंनिं^१, मया तं कल्याणं वत्तं
 निहितं; पच्छिमा जनता अनुप्पवत्तेसि। तं खो पनानन्द, कल्याणं
 वत्तं न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न
 25 अभिज्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति, यावदेव ब्रह्म-
 लोकूपपत्तिया। इदं खो पनानन्द, एतरहि मया कल्याणं वत्तं निहितं
 एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बो-
 धाय निब्बानाय संवत्तति। कतमज्जानन्द, एतरहि मया कल्याणं

वत्तं निहितं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभि-
 ज्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ? अयमेव अरियो अटुङ्गिको
 मग्गो, सेय्यथीदं - सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा-
 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि।
 इदं खो, आनन्द, एतरहि मया कल्याणं वत्तं निहितं एकन्तनिब्बिदाय 5
 विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय
 संवत्तति। तं वो^१ अहं, आनन्द, एवं वदामि - 'येन मे इदं कल्याणं
 वत्तं निहितं अनुप्पवत्तेय्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसा^२
 अहुवत्थ'। यस्मिं खो, आनन्द, पुरिसयुगे वत्तमाने एवरूपस्स
 कल्याणस्स वत्तस्स समुच्छेदो होति सो तेसं अन्तिमपुरिसो होति। 10
 तं वो अहं, आनन्द, एवं वदामि - 'येन मे इदं कल्याणं वत्तं निहितं
 अनुप्पवत्तेय्याथ, मा खो मे तुम्हे अन्तिमपुरिसा अहुवत्था'” ति।

११. इदमवोच भगवा। अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति।

Indira Gandhi National
 Centre for the Arts

—:०:—

३४. मधुरसुतं

§ १. धनलब्धा यस्सकस्सच्चि मनापचारिता

१. एवं मे सुतं। एकं समयं आयस्मा महाकच्चानो^१ मधुरायं
विहरति गुन्दावने^२। अस्सोसि खो राजा माधुरो^३ अवन्तिपुत्तो —
“समणो खलु, भो, कच्चानो मधुरायं विहरति गुन्दावने। तं खो
पन भवन्तं कच्चानं एवं कल्याणो कित्सदो अब्भुगतो — ‘पण्डितो
५ वियत्तो’ मेधावी बहुस्सुतो चित्तकथी कल्याणपटिभानो वुद्धो^४ चेव
अरहा च’। साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती” ति।
अथ खो राजा माधुरो अवन्तिपुत्तो भद्रानि भद्रानि यानानि योजा-
पेत्वा भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि मधुराय निय्यासि
महच्चा राजानुभावेन आयस्मन्तं महाकच्चानं दस्सनाय। यावतिका
१० यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याता पच्चोरोहित्वा पत्तिको व येनायस्मा
महाकच्चानो तेनुपसङ्कमि^५ उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकच्चानेन
सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो राजा माधुरो अवन्तिपुत्तो आयस्मन्तं
महाकच्चानं एतदवोच — “ब्राह्मणा, भो कच्चान, एवमाहंसु —
१५ ‘ब्राह्मणो’ व सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणो व सुक्को
वण्णो, कण्हो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणा व सुज्झन्ति, नो अब्राह्मणा;
ब्राह्मणा व ब्रह्मणो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रह्मजा ब्रह्मनिम्मिता
ब्रह्मदायादा’ ति। इध^६ भवं कच्चानो किमक्खायी” ति ?

“घोसो येव खो एसो, महाराज, लोकस्मि — ‘ब्राह्मणो व
२० सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणो व सुक्को वण्णो, कण्हो
अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणा व सुज्झन्ति, नो अब्राह्मणा; ब्राह्मणा व
ब्रह्मणो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रह्मजा ब्रह्मनिम्मिता ब्रह्म-

१. महाकच्चानो — सी०। २. गुन्दावने — सी०; गुन्दावने — स्या०। ३. मधुरो — रो०,
स्या०। ४. व्यत्तो — रो०; व्यत्तो — सी०। ५. वुद्धो — स्या०। ६. ब्राह्मणा — सी०,
स्या०, रो०। ७. इति — सी०; इदं — स्या०। ८. किमाहा — सी०, रो०।

दायादा' ति । तदमिनापेतं', महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसो येवेसो लोकस्मिं — 'ब्राह्मणो व सेट्ठो वण्णो, हीनो अज्जो वण्णो ... पे० ... ब्रह्मदायादा' ति ।

२. "तं किं मज्झसि, महाराज, खत्तियस्स चे पि इज्जेय्यं धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा खत्तियोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादा, ब्राह्मणोपिस्सास्स ... वेस्सोपिस्सास्स ... सुट्ठोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी" ति ?

"खत्तियस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा खत्तियोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, ब्राह्मणोपिस्सास्स ... वेस्सोपिस्सास्स ... सुट्ठोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी" ति ।

"तं किं मज्झसि, महाराज, ब्राह्मणस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा ब्राह्मणोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सोपिस्सास्स ... सुट्ठोपिस्सास्स ... खत्तियोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी" ति ?

"ब्राह्मणस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा ब्राह्मणोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, वेस्सोपिस्सास्स ... सुट्ठोपिस्सास्स ... खत्तियोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी" ति ।

"तं किं मज्झसि, महाराज, वेस्सस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा वेस्सोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुट्ठोपिस्सास्स ... खत्तियोपिस्सास्स ... ब्राह्मणोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी" ति ?

"वेस्सस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन

वा रजतेन वा जातरूपेन वा वेस्सोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, सुट्ठोपिस्सास्स ... खत्तियोपिस्सास्स ... ब्राह्मणोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी” ति ।

5 “तं किं मज्झसि, महाराज सुट्ठस्स चे पि इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा सुट्ठोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियोपिस्सास्स ... ब्राह्मणोपिस्सास्स ... वेस्सोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी” ति ?

10 “सुट्ठस्स चे पि, भो कच्चान, इज्जेय्य धनेन वा धज्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा सुट्ठोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी, खत्तियोपिस्सास्स ... ब्राह्मणोपिस्सास्स ... वेस्सोपिस्सास्स पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनापचारी पियवादी” ति ।

15 “तं किं मज्झसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति ?

R. 86

“अट्ठा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति । नेसं^१ एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी” ति ।

20 “इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं यथा घोसो येवेसो लोकस्मिं – ‘ब्राह्मणो व सेट्ठो वण्णो, हीनो अज्जो वण्णो ... पे० ... ब्रह्मदायादा’ ति ।

§ २. सुगति दुग्गति वा कम्मविनिबद्धा

३. “तं किं मज्झसि, महाराज, इधस्स^२ खत्तियो पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी पिसुणवाचो^३ फरुसवाचो^४ सम्फप्पलापी अभिज्झालु व्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठि^५ कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य नो वा ? कथं वा ते^६ एत्थ होती” ति ?

१. नासं – सी०, स्या०; नसं – रो० । २. इधस्स – सी०, स्या०, रो० । ३. पिसुणावाचो – सी०, रो० । ४. फरुसावाचो – सी०, रो० । ५. मिच्छादिट्ठो – स्या०, रो० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि ।

“खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फप्पलापी अभिज्झालु ब्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य। एवं मे एत्थ होति, एवं च पन मे एतं अरहतं सुतं” ति।

5

“साधु साधु, महाराज! साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति, साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं। तं किं मञ्जसि, महाराज, इधस्स ब्राह्मणो ...पे०... इधस्स वेस्सो ...पे०... इधस्स सुद्धो पाणातिपाती अदिन्नादायी ...पे०... मिच्छादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति? 10

“सुद्धो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाती अदिन्नादायी ...पे०... मिच्छादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य। एवं मे एत्थ होति, एवं च पन मे एतं अरहतं सुतं” ति। 15

“साधु साधु, महाराज! साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति, साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं। तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति? 20

“अद्धा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति। नेसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी” ति। R. 87

“इमानि पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसो येवेसो लोकस्मिं — ‘ब्राह्मणो व सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो ...पे०... ब्रह्मदायादा’ ति।

४. “तं किं मञ्जसि, महाराज, इधस्स खत्तियो पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो, फरुसाय वाचाय पटिविरतो, सम्फप्पलापा पटिविरतो, अनभिज्झालु अब्यापन्नचित्तो सम्मादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति? 25

B. 274

30

“खत्तियो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो, कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो, मुसावादा पटिविरतो, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो, फरुसाय वाचाय पटिविरतो, सम्फप्पलापा पटिविरतो, अनभिज्जालु अव्यापन्नचित्तो
5 सम्मादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य। एवं मे एत्थ होति, एवं च पन मे एतं अरहतं सुतं” ति।

“साधु साधु, महाराज! साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति, साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं। तं किं मञ्जसि, महाराज, इधस्स ब्राह्मणो, इधस्स वेस्सो, इधस्स सुदो पाणातिपाता पटिविरतो
10 अदिन्नादाना पटिविरतो ...पे०... सम्मादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति?

“सुदो पि हि, भो कच्चान, पाणातिपाता पटिविरतो, अदिन्नादाना पटिविरतो ...पे०... सम्मादिट्ठि कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य। एवं मे एत्थ होति, एवं च पन मे
15 एतं अरहतं सुतं” ति।

“साधु साधु, महाराज! साधु खो ते एतं, महाराज, एवं होति, साधु च पन ते एतं अरहतं सुतं। तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति?

R. 88 20 “अद्धा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति। नेसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी” ति।

“इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितब्बं यथा घोसोयेवेसो लोकस्मिं – ‘ब्राह्मणो व- सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो ... पे० ... ब्रह्मदायादा’ ति।

25 ५. “तं किं मञ्जसि, महाराज, इध खत्तियो सन्धिं वा छिन्देय्य, निल्लोपं वा हरेय्य, एकागारिकं वा करेय्य, परिपन्थे वा तिट्ठेय्य, परदारं वा गच्छेय्य, तं चे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेय्युं – ‘अयं ते, देव, चोरो आगुचारी’। इमस्स यं इच्छसि तं दण्डं पणेही” ति। किन्ति नं करेय्यासी” ति?

“घातेय्याम वा, भो कच्चान, जापेय्याम^१ वा पब्बाजेय्याम वा यथापच्चयं^२ वा करेय्याम। तं किस्स हेतु? या हिस्स, भो कच्चान, पुब्बे ‘खत्तियो’ ति समञ्जा सास्स अन्तरहिता; चोरोत्वेव^३ सङ्खं^४ गच्छती” ति।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, इध ब्राह्मणो, इध वेस्सो, इध सुद्धो सन्धिं वा छिन्देय्य, निल्लोपं वा हरेय्य, एकागारिकं वा करेय्य, परिपन्थे वा तिट्ठेय्य, परदारं वा गच्छेय्य, तं चे ते पुरिसा गहेत्वा दस्सेय्युं — ‘अयं ते, देव, चोरो आगुचारी। इमस्स यं इच्छसि तं दण्डं पणेही’ ति। किन्ति नं करेय्यासी” ति?

“घातेय्याम वा, भो कच्चान, जापेय्याम वा पब्बाजेय्याम वा यथापच्चयं वा करेय्याम। तं किस्स हेतु? या हिस्स, भो कच्चान, पुब्बे ‘सुद्धो’ ति समञ्जा सास्स अन्तरहिता; चोरोत्वेव सङ्खं गच्छती” ति।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा? कथं वा ते एत्थ होती” ति?

“अद्धा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति। नेसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी” ति।

“इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसोयेवेसो लोकस्मिं — ‘ब्राह्मणो व सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो ... पे० ... ब्रह्मदायादा’ ति।

६. “तं किं मञ्जसि, महाराज, इध खत्तियो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो अस्स विरतो पाणातिपाता, विरतो अदिन्नादाना, विरतो मुसावादा, रत्तूपरतो,^५ एकभत्तिको, ब्रह्मचारी, सीलवा, कल्याण-धम्मो? किन्ति नं करेय्यासी” ति?

“अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्चुट्ठेय्याम वा आसनेन वा निमन्तेय्याम अभिनिमन्तेय्याम वा नं चीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिव्वारेहि^६ धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्ति

१. फालेय्याम — स्या०। २. यथाप्पच्चयं — सी०। ३. चोरो तेव — रो०। ४. सङ्ख्यं — म०। ५. सी०; स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ६. ० पच्चय० — सी०, स्या०, रो०।

संविदहेय्याम । तं किस्स हेतु ? या हिस्स, भो कच्चान, पुब्बे 'खत्तियो' ति समञ्जा सास्स अन्तरहिता; समणोत्वेव सङ्गं गच्छती" ति ।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, इध ब्राह्मणो, इध वेस्सो, इध सुद्धो केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो अस्स विरतो पाणातिपाता, विरतो अदिन्ना-
5 दाना विरतो मुसावादा, रत्तूपरतो, एकभत्तिको, ब्रह्मचारी, सीलवा, कल्याणधम्मो ? किन्ति नं करेय्यासी” ति ?

“अभिवादेय्याम वा, भो कच्चान, पच्चुट्ठेय्याम वा आसनेन वा निमन्तेय्याम अभिनिमन्तेय्याम वा नं चीवरपिण्डपातसेनासन-
10 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्ति संविदहेय्याम । तं किस्स हेतु ? या हिस्स, भो कच्चान, पुब्बे 'सुद्धो' ति समञ्जा सास्स अन्तरहिता; समणोत्वेव सङ्गं गच्छती” ति ।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, यदि एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती” ति ?

15 “अद्धा खो, भो कच्चान, एवं सन्ते, इमे चत्तारो वण्णा समसमा होन्ति । नेसं एत्थ किञ्चि नानाकरणं समनुपस्सामी” ति ।

“इमिना पि खो एतं, महाराज, परियायेन वेदितव्वं यथा घोसोयेवेसो लोकस्मिं — 'ब्राह्मणो व सेट्ठो वण्णो, हीनो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणो व सुक्को वण्णो, कण्हो अञ्जो वण्णो; ब्राह्मणो
20 व सुज्जन्ति, नो अब्राह्मणा; ब्राह्मणो व ब्रह्मणो पुत्ता ओरसा मुखतो जाता ब्रह्मजा ब्रह्मनिम्मिता ब्रह्मदायादा'” ति ।

§ ३. रज्जो माधुरस्स उपासकत्तपटिवेदनं

७. एवं वुत्ते, राजा माधुरो अवन्तिपुत्तो आयस्मन्तं महा-
कच्चानं एतदवोच — “अभिव्वकन्तं, भो कच्चान, अभिव्वकन्तं, भो कच्चान ! सेय्यथापि, भो कच्चान, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्बहस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे
25 वा तेलपज्जोतं धारेय्य — 'चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती' ति; एवमेवं भोता कच्चानेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं

भवन्तं कच्चानं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं कच्चानो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

“मा खो मं त्वं, महाराज, सरणं अगमासि । तमेव त्वं भगवन्तं सरणं गच्छ यमहं सरणं गतो” ति ।

“कहं पन, भो कच्चान, एतरहि सो भगवा विहरति अरहं 5 सम्मासम्बुद्धो” ति ?

“परिनिब्बुतो खो, महाराज, एतरहि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो” ति ।

“सचे पि^१ मयं, भो कच्चान, सुण्य्याम तं भगवन्तं दससु योजनेसु, दस पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय^२ 10 अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । सचे पि मयं, भो कच्चान, सुण्य्याम तं भगवन्तं वीसतिया योजनेसु, तिसाय^३ योजनेसु, चत्तारीसाय^४ योजनेसु, पञ्चासाय योजनेसु, पञ्चासं पि मयं योजनानि गच्छेय्याम तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । योजनसते चे पि मयं भो कच्चान, सुण्य्याम तं भगवन्तं, योजनसतं पि मयं गच्छेय्याम तं भगवन्तं 15 दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । यतो च, भो कच्चान, परिनिब्बुतो सो भगवा, परिनिब्बुतं पि मयं^५ भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं कच्चानो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

B. 277

:०:

१. हि - सी०, स्या०, रो० । २. सी० पोत्थके नत्थि । ३. तिसतिया - सी०, रो० ।

४. चत्तालीसाय - सी०, स्या०; चत्तालीसाय - रो० । ५. मयं तं - सी०, रो० ।

३५. बोधिराजकुमारसुत्तं

§ १. राजकुमारपासादे भगवा निमन्तितो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमार-
गिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन बोधिस्स
राजकुमारस्स कोकनदो^३ नाम पासादो अचिरकारितो होति अनज्झा-
वुट्ठो^४ समणेन वा ब्राह्मणेन वा केनचि वा मनुस्सभूतेन । अथ
५ खो बोधि राजकुमारो सज्जिकापुत्तं माणवं आमन्तेसि — “एहि त्वं,
सम्म सज्जिकापुत्त, येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मम
वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्द^५, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं
बलं फासुविहारं पुच्छ — ‘बोधि, भन्ते, राजकुमारो भगवतो पादे
सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं
१० पुच्छती’ ति । एवं च वदेहि — ‘अधिवासेतु किर, भन्ते, भगवा
बोधिस्स राजकुमारस्स स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना’ ति ।
“एवं, भो” ति खो सज्जिकापुत्तो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स
पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
१५ एकमन्तं निसिन्नो खो सज्जिकापुत्तो माणवो भगवन्तं एतदवोच —
“बोधि खो राजकुमारो^६ भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति,
अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छति । एवं च
वदेति — ‘अधिवासेतु किर भवं गोतमो बोधिस्स राजकुमारस्स
स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना’” ति । अधिवासेसि भगवा
२० तुण्हीभावेन ।

अथ खो सज्जिकापुत्तो माणवो भगवतो अधिवासनं विदित्वा
उट्ठायासना येन बोधि राजकुमारो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
बोधिं राजकुमारं एतदवोच — “अवोचुम्हा^७ भोतो वचनेन तं

१. सुसुमारगिरे — सी०, रो०, स्या० । २. भेसकळावने — सी० । ३. कोकनुदो —
स्या० । ४. अनज्झावुत्थो — सी०, रो० । ५. वन्दहि — सी० । ६. भो गोतम राजकुमारो
— सी०, रो० । ७. अवोचुम्हा खो मयं — सी०, स्या०, रो० ।

भवन्तं^१ गोतमं - 'बोधि खो राजकुमारो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्ठानं बलं फासुविहारं पुच्छति। एवं च वदेति - अधिवासेतु किरं भवं गोतमो बोधिस्स राजकुमारस्स स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना' ति। अधिवुट्ठं^३ च पन समणेन गोतमेना' ति।

5

२. अथ खो बोधि राजकुमारो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके निवेसने^१ पणीतं खादनीयं भोजनीयं पाटयादापेत्वा, कोकनदं च पासादं ओदातेहि दुस्सेहि सन्थरापेत्वा याव पच्छिमसोपानकळेवरा, सज्जिकापुत्तं माणवं आमन्तेसि - "एहि त्वं, सम्म सज्जिकापुत्त, येन भगवा तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा भगवतो कालं आरोचेहि - 10 'कालो, भन्ते, निट्ठितं भत्तं' ति। "एवं, भो" ति खो सज्जिकापुत्तो माणवो बोधिस्स राजकुमारस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवतो कालं आरोचेसि - "कालो, भो गोतम, निट्ठितं भत्तं" ति। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन बोधिस्स राजकुमारस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि। 15 तेन खो पन समयेन बोधि राजकुमारो बहिद्वारकोट्टके ठितो होति भगवन्तं आगमयमानो। अद्दसा खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान पच्चुगन्त्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पुरक्खत्वा येन कोकनदो पासादो तेनुपसङ्कमि। अथ खो भगवा पच्छिमं सोपानकळेवरं निस्साय अट्ठासि। अथ खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं 20 एतदवोच - "अभिरुहतु, भन्ते, भगवा दुस्सानि, अभिरुहतु सुगतो दुस्सानि; यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति। एवं वुत्ते, भगवा तुण्ही अहोसि। दुतियं पि खो ...पे०...ततियं पि खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतदवोच - "अभिरुहतु, भन्ते, भगवा। दुस्सानि, अभिरुहतु सुगतो दुस्सानि; यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया" ति। 25

B. 279

३. अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं अपलोकेसि। अथ खो आयस्मा आनन्दो बोधिं राजकुमारं एतदवोच - "संहरतु,^४ राजकुमार, दुस्सानि; न भगवा चेलपटिकं^५ अक्कमिस्सति। पच्छिमं

R. 93

१. भगवन्तं - रो०। २. अधिवुत्थं - स्या०, रो०; अधिवुत्तं - सी०। ३. स्या० पोत्थके नत्थि। ४. संहरन्तु - रो०। ५. चेलपन्ति - सी०; चेलपत्तिकं - रो०।

जनतं तथागतो अनुकम्पती” ति। अथ खो बोधि राजकुमारो
 दुस्सानि संहरापेत्वा उपरिकोकनदपासादे^१ आसनानि पञ्चापेसि^२।
 अथ खो भगवा कोकनदं पासादं अभिरुहित्वा पञ्चत्ते आसने
 निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन। अथ खो बोधि राजकुमारो बुद्धप्पमुखं
 5 भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि
 सम्पवारेसि। अथ खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं भुत्तावि ओनीत-
 पत्तपाणिं अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं
 निसिन्नो खो बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतदवोच - “मय्हं खो,
 भन्ते, एवं होति - ‘न खो सुखेन सुखं अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं
 10 अधिगन्तब्बं’ ” ति।

§ २. बोधिसत्तचरिया

४. “मय्हं पि खो, राजकुमार, पुब्बेव सम्बोधा अनभि-
 सम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि - ‘न खो सुखेन सुखं
 अधिगन्तब्बं, दुक्खेन खो सुखं अधिगन्तब्बं’ ति। सो खो अहं, राज-
 कुमार, अपरेण समयेन दहरो^३व समानो सुसुकाळकेसो भद्रेण योव्व-
 15 नेण समन्नागतो पठमेण वयसा अकामकानं मातापितूनं अस्सुमुखानं
 रुदन्तानं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
 रस्मा अनगारियं पव्वजि।

आळारो कालामो

५. “सो एवं पव्वजितो समानो किंकुसलगवेसी अनुत्तरं
 सन्तिवरपदं परियेसमानो येन आळारो कालामो तेनुपसङ्कमिं;
 20 उपसङ्कमित्वा आळारं कालामं एतदवोचं - ‘इच्छामहं, आवुसो
 कालाम, इमस्मिं धम्मविनये ब्रह्मचरियं चरितुं’ ति। एवं वुत्ते,
 राजकुमार, आळारो कालामो मं एतदवोच - ‘विहरतायस्मा,
 तादिसो अयं धम्मो यत्थ विञ्जू पुरिसो नचिरस्सेव सकं आचरियकं
 सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ ति। सो खो अहं,
 25 राजकुमार, नचिरस्सेव खिप्पमेव तं धम्मं परियापुणिं। सो खो अहं,
 राजकुमार, तावतकेनेव ओट्टपहतमत्तेन लपितलापनमत्तेन आणवादं

च वदामि, थेरवादं च जानामि पस्सामी ति च पटिजानामि, अहं चेव अञ्जे च। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — ‘न खो आळारो कालामो इमं धम्मं केवलं सद्धामत्तकेन सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति पवेदेति; अद्धा आळारो कालामो इमं धम्मं जानं पस्सं विहरती’ ति।

5

“अथ ख्वाहं, राजकुमार, येन आळारो कालामो तेनुप-सङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा आळारं कालामं एतदवोचं — ‘कित्तावता नो, आवुसो कालाम, इमं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी’ ति पवेदेसी’ ति ? एवं वुत्ते, राजकुमार, आळारो कालामो आकिञ्चञ्जायतनं पवेदेसि। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — ‘न खो आळारस्सेव कालामस्स अत्थि सद्धा, मय्हं पत्थि सद्धा; न खो आळारस्सेव कालामस्स अत्थि विरियं ...पे०... सति ... समाधि ... पञ्जा, मय्हं पत्थि पञ्जा। यन्नूनाहं यं धम्मं आळारो कालामो सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति पवेदेति तस्स धम्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेय्यं’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, नचिरस्सेव खिप्पमेव तं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि। अथ ख्वाहं, राजकुमार, येन आळारो कालामो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा आळारं कालामं एतदवोचं — ‘एत्तावता नो, आवुसो कालाम, इमं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी’ ति ?

10

15

‘एत्तावता खो अहं, आवुसो, इमं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेमी’ ति।

20

‘अहं पि खो, आवुसो, एत्तावता इमं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामी’ ति।

‘लाभा नो, आवुसो, सुलद्धं नो, आवुसो, ये मयं आयस्मन्तं तादिसं सब्रह्मचारिं पस्साम। इति याहं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि तं त्वं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरसि’। यं त्वं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरसि तमहं धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज पवेदेमि। इति याहं धम्मं जानामि तं त्वं धम्मं जानासि;

25

B. 281

यं त्वं धम्मं जानासि तमहं धम्मं जानामि । इति यादिसो अहं तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो अहं । एहि दानि, आवुसो, उभो व सन्ता इमं गणं परिहरामा' ति । इति खो, राजकुमार, आळारो कालामो आचरियो मे समानो अत्तनो' अन्तेवासिं मं समानं 5 अत्तना समसमं ठपेसि, उळाराय च मं पूजाय पूजेसि । तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'नायं धम्मो निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति, यावदेव आकिञ्चञ्ञायतनूपपत्तिया' ति । सो खो अहं, राजकुमारं, तं धम्मं अनलङ्कुरित्वा तस्मा धम्मा निब्बिज्ज अपक्कमि ।

उदको रामपुत्तो

- 10 ६. "सो खो अहं, राजकुमार, किंसुसलगवेसी अनुत्तरं सन्तिवरपदं परियेसमानो येन उदको रामपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा उदकं रामपुत्तं एतदवोचं - 'इच्छामहं, आवुसो, इमस्मिं धम्मविनये ब्रह्मचरियं चरितुं' ति । एवं वुत्ते, राजकुमार, उदको रामपुत्तो मं एतदवोचं - 'विहरतायस्मा, तादिसो अयं धम्मो यत्थ 15 विञ्ञू पुरिसो नचिरस्सेव सकं आचरियकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । सो खो अहं, राजकुमार, नचिरस्सेव खिप्पमेव तं धम्मं परियापुणि । सो खो अहं, राजकुमार, तावत-केनेव ओट्टपहतमत्तेन लपितलापनमत्तेन जाणवादं च वदामि, थेरवादं च जानामि पस्सामी ति च पटिजानामि, अहं चेव अञ्ञे' च । 20 तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'न खो रामो इमं धम्मं केवलं सद्धामत्तकेन सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति पवेदेसि; अद्धा रामो इमं धम्मं जानं पस्सं विहासी' ति । अथ खाहं, राजकुमार, येन उदको' रामपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा उदकं रामपुत्तं एतदवोचं - 'कित्तावता नो, आवुसो, इमं 25 धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति पवेदेसी' ति ? एवं वुत्ते, राजकुमार, उदको रामपुत्तो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं पवेदेसि । तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'न खो रामस्सेव

१. सी०, स्या०, रो०, कं० पोत्यकेसु नत्थि । २. अञ्ञो - स्या० । ३. विहरति - स्या० । ४. उदको - स्या० ।

अहोसि सद्धा, मय्हं पत्थि सद्धा; न खो रामस्सेव अहोसि विरियं ... पे० ...
सति ... समाधि ... पञ्ञा, मय्हं पत्थि पञ्ञा। यन्नूनाहं यं धम्मं
रामो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी ति पवेदेति तस्स
धम्मस्स सच्छिकिरियाय पदहेय्यं' ति। सो खो अहं, राजकुमार, नचिरस्सेव
खिप्पमेव तं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि। 5

“अथ ख्वाहं, राजकुमार, येन उदको रामपुत्तो तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा उदकं रामपुत्तं एतदवोचं – ‘एत्तावता नो, आवुसो,
रामो इमं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी’ ति ?

‘एत्तावता खो’, आवुसो, रामो इमं धम्मं सयं अभिञ्ञा
सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसी’ ति। ‘अहं पि खो, आवुसो, एत्तावता 10
इमं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरामी’ ति।

‘लाभा नो, आवुसो, सुलद्धं नो, आवुसो, ये मयं आयस्मन्तं
तादिसं सब्रह्मचारिं पस्साम। इति यं धम्मं रामो सयं अभिञ्ञा
सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज पवेदेसि तं त्वं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा 15
उपसम्पज्ज विहरसि। यं त्वं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरसि तं धम्मं रामो सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज पवेदेसि। इति यं धम्मं रामो अभिञ्ञासि तं त्वं धम्मं
जानासि; यं त्वं धम्मं जानासि तं धम्मं रामो अभिञ्ञासि। इति
यादिसो रामो अहोसि तादिसो तुवं, यादिसो तुवं तादिसो रामो
अहोसि। एहि दानि, आवुसो, तुवं इमं गणं परिहरा’ ति। इति 20
खो, राजकुमार, उदको रामपुत्तो सब्रह्मचारी मे समानो आचरिय-
ट्टाने मं ठपेसि, उल्लाराय च मं पूजाय पूजेसि। तस्स मय्हं, राज-
कुमार, एतदहोसि – ‘नायं धम्मो निब्बिदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति,
यावदेव नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपपत्तिया’ ति। सो खो अहं, राज- 25
कुमार, तं धम्मं अनलङ्कित्वा तस्मा धम्मा निब्बिज्ज अपक्कमि।

उरुवेलायं दुक्करचरिया

७. “सो खो अहं, राजकुमार, किंकुसलगवेसी अनुत्तरं
सन्तिवरपदं परियेसमानो, मगधेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो, येन

B. 283

उरुवेला^१ सेनानिगमो तदवसरिं। तत्थदसं रमणीयं भूमिभागं, पासा-
दिकं च वनसण्डं, नदिं च सन्दतिं सेतकं सुपतित्थं, रमणीयं समन्ता
च गोचरगामं। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — ‘रमणीयो वत,
भो, भूमिभागो, पासादिको च वनसण्डो, नदी च सन्दति सेतका
5 सुपतित्था, रमणीया समन्ता च गोचरगामो। अलं वतिदं कुलपुत्तस्स
पधानत्थिकस्स पधानाया’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, तत्थेव
निसीदिं — ‘अलमिदं पधानाया’ ति। अपिस्सु मं, राजकुमार, तिस्सो
उपमा पटिभंसु अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

८. “सेय्यथापि, राजकुमार, अल्लं कट्ठं सस्नेहं उदके
10 निक्खित्तं। अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिं आदाय — ‘अग्गिं
अभिनिब्बत्तेस्सामि, तेजो पातुकरिस्सामी’ ति। तं किं मज्जसि,
राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो अमुं अल्लं कट्ठं सस्नेहं उदके
निक्खित्तं उत्तरारणिं आदाय अभिमन्थेन्तो अग्गिं अभिनिब्बत्तेय्य,
तेजो पातुकरेय्या” ति?

15 “नो हिदं, भन्ते। तं किस्स हेतु? अदुं हि, भन्ते, अल्लं
कट्ठं सस्नेहं तं च पन उदके निक्खित्तं, यावदेव च पन सो पुरिसो
किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा” ति।

“एवमेव खो, राजकुमार, ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा
वा कायेन चेव चित्तेन च कामेहि अवूपकट्ठा विहरन्ति, यो च
20 नेसं कामेसु कामच्छन्दो कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा काम-
परिळाहो सो च अज्झत्तं न सुप्पहीनो^२ होति, न सुप्पटिप्पस्सद्धो।
ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा दुक्खा तिब्बा^३ खरा
कटुका वेदना वेदयन्ति, अभब्बा व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय
सम्बोधाय। नो चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा ओपक्कमिका दुक्खा
25 तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयन्ति, अभब्बा ते जाणाय दस्सनाय
अनुत्तराय सम्बोधाय। अयं खो मं, राजकुमार, पठमा उपमा
पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

“अपरा पि खो मं, राजकुमार, दुतिया उपमा पटिभासि
अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

९. “सेय्यथापि, राजकुमार, अल्लं कटुं सस्नेहं आरका उदका थले निक्खित्तं। अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिं आदाय — ‘अग्गिं अभिनिव्वत्तेस्सामि, तेजो पातुकरिस्सामी’ ति। तं किं मञ्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो अमुं अल्लं अकटुं सस्नेहं आरका उदका थले निक्खित्तं उत्तरारणिं आदाय अभिमन्थेन्तो’ अग्गिं 5 अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्या” ति ?

B. 284

“नो हिदं, भन्ते। तं किस्स हेतु ? अदुं हि, भन्ते, अल्लं कटुं सस्नेहं किञ्चापि आरका उदका थले निक्खित्तं, यावदेव च पन सो पुरिसो किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा” ति।

“एवमेव खो, राजकुमार, ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा 10 वा कायेन चेव चित्तेन च कामेहि वूपकट्टा विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो सो च अज्झत्तं न सुप्पहीनो होति, न सुप्पटिप्पस्सद्धो। ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा दुक्खा तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयन्ति, अभव्वा व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय। 15 नो चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा ओपक्कमिका दुक्खा तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयन्ति, अभव्वा व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय। अयं खो मं, राजकुमार, दुतिया उपमा पटिभासि अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

“अपरा पि खो मं, राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि 20 अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

१०. “सेय्यथापि, राजकुमार, सुक्खं कटुं कोळापं आरका उदका थले निक्खित्तं। अथ पुरिसो आगच्छेय्य उत्तरारणिं आदाय — ‘अग्गिं अभिनिव्वत्तेस्सामि, तेजो पातुकरिस्सामी’ ति। तं किं मञ्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो अमुं सुक्खं कटुं कोळापं आरका 25 उदका थले निक्खित्तं उत्तरारणिं आदाय अभिमन्थेन्तो अग्गिं अभिनिव्वत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते।

“तं किस्स हेतु ?

“अदं हि, भन्ते, सुखं कटुं कोळापं, तं च पन आरका उदका थले निक्खित्तं” ति।

“एवमेव खो, राजकुमार, ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा
5 वा कायेन चैव चित्तेन च कामेहि वूपकट्टा विहरन्ति, यो च नेसं कामेसु कामच्छन्दो कामस्नेहो काममुच्छा कामपिपासा कामपरिळाहो सो च अज्झत्तं सुप्पहीनो होति सुप्पटिप्पस्सद्धो। ओपक्कमिका चे पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा दुक्खा तिब्बा खरा^१ कटुका वेदना वेदयन्ति, भब्बा व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बोधाय। नो चे पि ते
10 भोन्तो समणब्राह्मणा ओपक्कमिका दुक्खा तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयन्ति^२, भब्बा व ते जाणाय दस्सनाय अनुत्तराय सम्बो- धाय। अयं खो मं, राजकुमार, ततिया उपमा पटिभासि अनच्छ- रिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा। इमा खो मं, राजकुमार, तिस्सो उपमा पटिभंसु अनच्छरिया पुब्बे अस्सुतपुब्बा।

15 ११. “तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं दन्तेभि दन्तमाधाय, जिह्वाय तालुं^३ आहच्च, चेतसा चित्तं अभि- निग्गण्हेय्यं अभिनिप्पीळेय्यं अभिसन्तापेय्यं’ ति। सो खो अहं, राज- कुमार, दन्तेभि दन्तमाधाय, जिह्वाय तालुं आहच्च, चेतसा चित्तं अभिनिग्गण्हामि अभिनिप्पीळेमि अभिसन्तापेमि। तस्स मय्हं,
20 राजकुमार, दन्तेभि दन्तमाधाय, जिह्वाय तालुं आहच्च, चेतसा चित्तं अभिनिग्गण्हतो अभिनिप्पीळयतो अभिसन्तापयतो कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति। सेय्यथापि, राजकुमार, बलवा पुरिसो दुब्बलतरं पुरिसं सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा अभिनिग्गण्हेय्यं अभि- निप्पीळेय्यं अभिसन्तापेय्यं; एवमेव खो मे, राजकुमार, दन्तेभि
25 दन्तमाधाय, जिह्वाय तालुं आहच्च, चेतसा चित्तं अभिनिग्गण्हतो अभिनिप्पीळयतो अभिसन्तापयतो कच्छेहि सेदा मुच्चन्ति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा,^३ सारद्धो च पन मे काये होति अप्पटिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो।

१. स्या० पोत्यके नत्थि। २. वेदयन्ति - स्या०। ३. अप्पम्मुट्ठा - स्या०।

१२. “तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं अप्पाणकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्य’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं। तस्स मय्हं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु कण्णसोतेहि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो सद्दो होति। सेय्यथापि नाम कम्मरगगरिया धममानाय अधिमत्तो सद्दो होति, एवमेव खो मे, राजकुमार, मुखतो च नासतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु कण्णसोतेहि वातानं निक्खमन्तानं अधिमत्तो सद्दो होति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पटिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो।

B. 286

“तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं अप्पाणकं येव’ ज्ञानं ज्ञायेय्य’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं। तस्स मय्हं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता मुद्धनि ऊहनन्ति। सेय्यथापि, राजकुमार, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन मुद्धनि अभिमत्थेय्य, एवमेव खो मे, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता वाता मुद्धनि ऊहनन्ति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पटिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो।

“तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं अप्पाणकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्य’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं। तस्स मय्हं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होन्ति। सेय्यथापि, राजकुमार, बलवा पुरिसो दब्बहेन वरत्तक्खण्डेन सीसे सीसवेठं ददेय्य, एवमेव खो मे,

राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता सीसे सीसवेदना होन्ति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता सति अस्सम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पट्ठिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन

5 पधानाभितुन्नस्स सतो।

“तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं अप्पाणकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं। तस्स मय्हं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता

10 वाता कुच्छिं परिकन्तन्ति। सेय्यथापि, राजकुमार, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा तिण्हेन गोविकन्तनेन कुच्छिं परिकन्तेय्य, एवमेव खो मे, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्ता, वाताय कुच्छिं परिकन्तन्ति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता

15 सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पट्ठिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो।

“तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘यन्नूनाहं अप्पाणकं येव ज्ञानं ज्ञायेय्यं’ ति। सो खो अहं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासे उपरुन्धिं। तस्स मय्हं, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्तो

20 कायस्मिं डाहो होति। सेय्यथापि, राजकुमार, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्यं सम्परितापेय्यं; एवमेव खो मे, राजकुमार, मुखतो च नासतो च कण्णतो च अस्सासपस्सासेसु उपरुद्धेसु अधिमत्तो कायस्मिं डाहो

25 होति। आरद्धं खो पन मे, राजकुमार, विरियं होति असल्लीनं, उपट्ठिता सति असम्मुट्ठा, सारद्धो च पन मे कायो होति अप्पट्ठिप्पस्सद्धो, तेनेव दुक्खप्पधानेन पधानाभितुन्नस्स सतो। अपिस्सु मं, राजकुमार, देवता दिस्वा एवमाहंसु - ‘कालङ्कतो’ समणो गोतमो,’ ति। एकच्चा देवता एवमाहंसु - ‘न कालङ्कतो समणो गोतमो,

अपि च कालङ्करोती' ति । एकच्चा देवता एवमाहंसु — 'न कालङ्कतो समणो गोतमो, नापि कालङ्करोति । अरहं समणो गोतमो । विहारो त्वेव सो अरहतो एवरूपो होती' ति ।

१३. "तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — 'यन्नूनाहं सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जेय्यं' ति । अथ खो मं, राजकुमार, 5 देवता' उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं — 'मा खो त्वं, मारिस, सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जि । सचे खो त्वं, मारिस, सब्बसो आहारुपच्छेदाय पटिपज्जिस्ससि, तस्स ते मयं दिब्बं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहारेस्साम,^१ ताय त्वं यापेस्ससी' ति । तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — 'अहञ्चेव खो पन सब्बसो अजज्जितं' पटिजानेय्यं । 10 इमा च मे देवता दिब्बं ओजं लोमकूपेहि अज्झोहारेय्युं, ताय चाहं यापेय्यं, तं ममस्स मुसा' ति । सो खो अहं, राजकुमार, ता देवता पच्चाचिक्खामि । 'हलं' ति वदामि ।

"तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि — 'यन्नूनाहं थोकं थोकं आहारं आहारेय्यं पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं यदि वा कुलत्थयूसं 15 यदि वा कळाययूसं यदि वा हरेणुकयूसं' ति । सो खो अहं, राजकुमार, थोकं थोकं आहारं आहारेसि पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं यदि वा कुलत्थयूसं यदि वा कळाययूसं यदि वा हरेणुकयूसं । तस्स मय्हं, राजकुमार, थोकं थोकं आहारं आहारयत्तो पसतं पसतं, यदि वा मुग्गयूसं यदि वा कुलत्थयूसं यदि वा कळाययूसं यदि वा हरेणुक- 20 यूसं, अधिमत्तकसिमानं पत्तो कायो होति । सेय्यथापि नाम आसीतिक-पब्बानि^२ वा काळपब्बानि^३ वा, एवमेवस्सु मे अङ्गपच्चङ्गानि भवन्ति तायेवप्पाहारताय । सेय्यथापि नाम ओट्ठपदं, एवमेवस्सु मे आनिसदं होति तायेवप्पाहारताय । सेय्यथापि नाम वट्टनावळी, एवमेवस्सु मे पिट्टिकण्टको उण्णतावनतो होति तायेवप्पाहारताय । 25 सेय्यथापि नाम जरसालाय^४ गोपानसियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति, एवमेवस्सु मे फासुळियो ओलुग्गविलुग्गा भवन्ति तायेवप्पाहारताय । सेय्यथापि नाम गम्भीरे उदपाने उदकतारका गम्भीरगता ओक्खा-

१. ता देवता — स्या० । २. अज्झोहारेस्साम — स्या० । ३. अजद्धकं — स्या० । ४. असी-
तिकपब्बानि — स्या० । ५. कालपब्बानि — स्या० । ६. जज्जरसालाय — स्या० ।

यिका दिस्सन्ति, एवमेवस्सु मे अक्खिक्खूपेसु अक्खितारका गम्भीरगता ओक्खायिका दिस्सन्ति तायेवप्पाहारताय। सेय्यथापि नाम तित्त-
 कालाबु^१ आमकच्छिन्नो वातातपेन संफुटितो^२ होति सम्मिलातो,
 एवमेवस्सु मे सीसच्छवि संफुटिता होति सम्मिलाता तायेवप्पाहार-
 5 ताय। सो खो अहं, राजकुमार, 'उदरच्छवि परिमसिस्सामी' ति
 पिट्टिकण्टकं येव परिग्गण्हामि, 'पिट्टिकण्टकं परिमसिस्सामी' ति
 उदरच्छवि येव परिग्गण्हामि। यावस्सु मे, राजकुमार, उदरच्छवि
 पिट्टिकण्टकं अल्लीना होति तायेवप्पाहारताय। सो खो अहं,
 राजकुमार, 'वच्चं वा मुत्तं वा करिस्सामी' ति तत्थेव अवकुज्जो
 10 पपतामि तायेवप्पाहारताय। सो खो अहं, राजकुमार, इममेव कायं
 अस्सासेन्तो पाणिना गत्तानि अनुमज्जामि। तस्स मय्हं, राजकुमार,
 पाणिना गत्तानि अनुमज्जतो पूतिमूलानि लोमानि कायस्मा पपतन्ति
 तायेवप्पाहारताय। अपिस्सु मं, राजकुमार, मनुस्सा दिस्वा एवमा-
 हंसु - 'काळो समणो गोतमो' ति, 'सामो समणो गोतमो' ति।
 15 एकच्चे मनुस्सा एवमाहंसु - 'न काळो समणो गोतमो, सामो समणो
 गोतमो' ति। एकच्चे मनुस्सा एवमाहंसु - 'न काळो समणो गोतमो,
 न^३ पि^४ सामो, मङ्गुरच्छवि समणो गोतमो' ति। यावस्सु मे, राज-
 कुमार, ताव^५ परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो उपहतो होति
 तायेवप्पाहारताय।

20

१४. "तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'ये खो केचि
 अतीतमद्धानं समणा वा ब्राह्मणा वा ओपक्कमिका दुक्खा तिब्बा
 खरा कटुका वेदना वेदयिस्सु, एतावपरमं नयितो भिय्यो। ये पि हि
 केचि अनागतमद्धानं समणा वा ब्राह्मणा वा ओपक्कमिका दुक्खा
 तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयिस्सन्ति, एतावपरमं नयितो भिय्यो।
 25 ये पि हि केचि एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा ओपक्कमिका दुक्खा
 तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदयन्ति, एतावपरमं नयितो भिय्यो।
 न खो पनाहं इमाय कटुकाय दुक्करकारिकाय अधिगच्छामि उत्तरि-
 मनुस्सधम्मा^६ अलमरियव्राणदस्सनविसेसं; सिया नु खो अज्जो

१. तित्तिकालाबु - स्या०। २. सम्फुसितो - स्या०, कं०। ३-३. नापि - स्या०। ४. ताय -
 स्या०। ५. उत्तरि मनुस्सधम्मा - स्या०।

मग्गो बोधाया' ति। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'अभि-
 जानामि खो पनाहं पितु सक्कस्स कम्मन्ते सीताय^१ जम्बुच्छायाय^२
 निसिन्नो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं
 सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरिता;
 सिया नु खो एसो मग्गो बोधाया' ति। तस्स मय्हं, राजकुमार, 5
 सतानुसारिं विज्जाणं अहोसि - 'एसेव मग्गो बोधाया' ति। तस्स
 मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'किं नु खो अहं तस्स सुखस्स
 भायामि यं तं सुखं अज्जत्रेव कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि धम्मेही'
 ति? तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'न खो अहं तस्स सुखस्स
 भायामि यं तं सुखं अज्जत्रेव कामेहि अज्जत्र अकुसलेहि धम्मेही' ति। 10

B. 290

सम्मासम्बोधि

१५. "तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'न खो तं
 सुकरं सुखं अधिगन्तुं एवं अधिमत्तकसिमानं पत्तकायेन। यन्नूनाहं
 ओळारिकं आहारं आहारेय्यं ओदनकुम्मासं' ति। सो खो अहं,
 राजकुमार, ओळारिकं आहारं आहारेसि ओदनकुम्मासं। तेन खो
 पन मं, राजकुमार, समयेन पञ्चवगगिया भिक्खू पच्चुपट्टिता 15
 होन्ति - 'यं खो' समणो गोतमो धम्मं अधिगमिस्सति तं नो आरो-
 चेस्सती' ति। यतो ख। अहं, राजकुमार, ओळारिकं आहारं आहा-
 रेसि ओदनकुम्मासं, अथ मे ते पञ्चवगगिया भिक्खू निव्विज्ज
 पक्कमिंसु - 'बाहुल्लिको समणो गोतमो पधानविबभन्तो, आवत्तो बाहु-
 लाया' ति। 20

१६. "सो खो अहं, राजकुमार, ओळारिकं आहारं आहारेत्वा
 बलं गहेत्वा विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहासि। वितक्कविचारानं वूपसमा दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ...
 चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहासि। सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे
 परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आने- 25
 ज्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिआणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि। सो
 अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं
 द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं

अनुस्सरामि । अयं खो मे, राजकुमार, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो—यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

5 “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चुतूप-पातजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो दिब्बेन चक्खुना विद्धेद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि ...पे० ...

10 अयं खो मे, राजकुमार, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो—यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं
15 खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि ...पे०... अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ति यथाभूतं अब्भञ्जासि; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि ...पे०... अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा ति यथाभूतं अब्भञ्जासि । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ,
20 भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चित्थ । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति जाणं अहोसि । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अब्भञ्जासि । अयं खो मे, राजकुमार, रत्तिया पच्छिमे यामे ततिया विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो,
25 आलोको उप्पन्नो—यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

§ ३. ब्रह्मयाचना

१७. “तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि—‘अधिगतो खो म्यायं धम्मो गम्भीरो दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेदनीयो । आलयरामा खो पनायं पजा आलयरता

आलयसम्मदिता । आलयरामाय खो पन पजाय आलयरताय आलय-
सम्मदिताय दुद्दसं इदं ठानं यदिदं — इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पादो ।
इदं पि खो ठानं दुद्दसं — यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटि-
निस्सग्गो तण्हक्खयो^१ विरागो निरोधो निब्बानं । अहं चेव खो पन
धम्मं देसेय्यं, परे च मे न आजानेय्युं, सो ममस्स किलमथो, सा 5
ममस्स विहेसा^२ ति । अपिस्सु मं, राजकुमार, इमा अनच्छरिया
गाथायो^३ पटिभंसु पुब्बे अस्सुतपुब्बा —

‘किच्छेन मे अधिगतं, हलं दानि पकासितुं ।

रागदोसपरेतेहि, नायं धम्मो सुसम्बुधो ॥

‘पटिसोतगामिं निपुणं, गम्भीरं दुद्दसं अणुं ।

10

रागरत्ता न दक्खन्ति, तमोखन्धेन^४ आवुटा^५’ ति ॥

“इतिह मे, राजकुमार, पटिसञ्चिक्खतो अप्पोस्सुक्कताय
चित्तं नमति नो धम्मदेसनाय ।

B. 292

१८. “अथ खो, राजकुमार, ब्रह्मानो सहम्पतिस्स मम
चेतसा चेतोपरिवितक्कमञ्जाय एतद्वहोसि — ‘नस्सति वत, भो, 15
लोको; विनस्सति वत, भो, लोको ।’ यत्र हि नाम तथागतस्स अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स अप्पोस्सुक्कताय चित्तं नमति नो धम्मदेसनाया’ ति ।
अथ खो, राजकुमार, ब्रह्मा सहम्पति — सेय्यथापि नाम बलवा
पुरिसो समिञ्जितं^६ वा बाहं पस्सारेय्य पसारितं वा बाहं समि-
ञ्जेय्य, एवमेव — ब्रह्मलोके अन्तरहितो मम पुरतो पातुरहोसि । 20
अथ खो, राजकुमार, ब्रह्मा सहम्पति एकसं उत्तरासङ्गं करित्वा
येनाहं तेनञ्जलिं पणामेत्वा मं एतद्वोच — ‘देसेतु, भन्ते, भगवा
धम्मं, देसेतु सुगतो धम्मं । सन्ति सत्ता अप्परजक्खजातिका अस्स-
वनताय धम्मस्स परिहायन्ति; भविस्सन्ति धम्मस्स अञ्जातारो’ ति ।

“इदम्वोच, राजकुमार, ब्रह्मा सहम्पति; इदं वत्वा अथापरं 25
एतद्वोच —

‘पातुरहोसि मगधेसु पुब्बे,
धम्मो असुद्धो समलेहि चिन्तितो ।

१. तण्हाक्खयो — म०, सी० । २. गाथा — स्या० । ३. तमोक्खन्धेन — स्या० । ४. आवुता
— स्या० । ५. समिञ्जितं — स्या० ।

अपापुरेतं अमतस्स द्वारं,
 सुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं ॥
 'सेले यथा पब्बतमुद्धनिट्ठितो,
 यथा पि पस्से जनतं समन्ततो ।
 5 तथूपमं धम्ममयं सुमेध,
 पासादमारुह्य समन्तचक्खु ॥
 'सोकावतिण्णं' जनतमपेतसोको,
 अवेक्खस्सु जातिजराभिभूतं ।
 उट्ठेहि वीर, विजितसङ्गाम,
 10 सत्थवाह अणणं, विचर लोके ।
 देसस्सु भगवा धम्मं,
 अञ्जातारो भविस्सन्ती' ति ॥

B. 293

१९. "अथ खाहं, राजकुमार, ब्रह्मनो च अज्झेसनं विदित्वा
 सत्तेसु च कारुञ्जतं पटिच्च बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेसिं ।
 15 अद्दसं खो अहं, राजकुमार, बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेन्तो
 सत्ते अप्परजक्खे महारजक्खे तिक्खिन्द्रिये मुदिन्द्रिये स्वाकारे
 द्वाकारे सुविञ्जापये दुविञ्जापये अप्पेकच्चे परलोकवज्जभयदस्सा-
 विने विहरन्ते, अप्पेकच्चे न परलोकवज्जभयदस्साविने विहरन्ते" ।
 सेय्यथापि नाम उप्पलिनियं वा पदुमिनियं वा पुण्डरीकिनियं वा
 20 अप्पेकच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके
 जातानि उदके संवड्ढानि उदकानुगगतानि अन्तोनिमुग्गपोसीनि,
 अप्पेकच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके
 जातानि उदके संवड्ढानि उदकानुगगतानि समोदकं ठितानि, अप्पे-
 कच्चानि उप्पलानि वा पदुमानि वा पुण्डरीकानि वा उदके जातानि
 25 उदके संवड्ढानि उदका अच्चुग्गम्म ठितानि अनुपलित्तानि उदकेन;
 एवमेव खो अहं, राजकुमार, बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेन्तो अद्दसं
 सत्ते अप्परजक्खे महारजक्खे तिक्खिन्द्रिये मुदिन्द्रिये स्वाकारे द्वाकारे

१. सोकावकिणं - स्या० । २. अनण - स्या० । ३. देसेसु - स्या० । ४. ० दस्सा-
 विनो - स्या० । ५ - ५. स्या० पोत्थके नत्थि । ६. संवड्ढानि - स्या० । ७. ० पोसितानि -
 स्या० ।

सुविञ्जापये दुविञ्जापये, अप्पेकच्चे परलोकवज्जभयदस्साविने विहरन्ते, अप्पेकच्चे न परलोकवज्जभयदस्साविने विहरन्ते। अथ खाहं, राजकुमार, ब्रह्मानं सहम्पतिं गाथाय पच्चभासिं -

‘अपारुता तेसं अमतस्स द्वारा,
ये सोतवन्तो पमुञ्चन्तु सद्धं।
विहिंससञ्जी पगुणं न भासिं,
धम्मं पणीतं मनुजेसु ब्रह्मे’ ति ॥

“अथ खो, राजकुमार, ब्रह्मा सहम्पति ‘क्तावकासो खोम्हि भगवता धम्मदेसनाया’ ति मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेयन्तरधायि।

§ ४. धम्मचक्कपवत्तनं

२०. “तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं देसेय्यं? को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती’ ति? तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘अयं खो आळारो कालामो पण्डितो वियत्तो मेधावी दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको। यन्नूनाहं आळारस्स कालामस्स पठमं धम्मं देसेय्यं; सो इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती’ ति। अथ खो मं, राजकुमार, देवता उपसङ्कमित्वा एतदवोच’ - ‘सत्ताहकालङ्कतो, भन्ते, आळारो कालामो’ ति। जाणं च पन मे दस्सनं उदपादि - ‘सत्ताहकालङ्कतो आळारो कालामो’ ति। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘महाजानियो खो आळारो कालामो। सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य, खिप्पमेव आजानेय्या’ ति। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं देसेय्यं? को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती’ ति? तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - ‘अयं खो उदको रामपुत्तो पण्डितो वियत्तो मेधावी दीघरत्तं अप्परजक्खजातिको। यन्नूनाहं उदकस्स रामपुत्तस्स पठमं धम्मं देसेय्यं; सो इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती’ ति। अथ खो मं, राजकुमार, देवता उपसङ्कमित्वा एतदवोच - ‘अभिदोसकालङ्कतो, भन्ते, उदको रामपुत्तो’ ति। जाणं च पन मे दस्सनं उदपादि - ‘अभिदोसकालङ्कतो उदको

रामपुत्तो' ति। तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'महाजानियो खो उदको रामपुत्तो। सचे हि सो इमं धम्मं सुणेय्य, खिप्पमेव आजानेय्या' ति।

२१. "तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'कस्स नु खो
 ५ अहं पठमं धम्मं देसेय्यं? को इमं धम्मं खिप्पमेव आजानिस्सती'
 ति? तस्स मय्हं, राजकुमार, एतदहोसि - 'बहुकारा खो मे
 पञ्चवग्गिया भिक्खू ये मं पधानपहित्तं उपट्ठहिंसु। यन्नूनाहं पञ्च-
 वग्गियानं भिक्खूनं पठमं धम्मं देसेय्यं' ति। तस्स मय्हं, राजकुमार,
 एतदहोसि - 'कहं नु खो एतरहि पञ्चवग्गिया भिक्खू विहरन्ती' ति।
 १० अद्दसं खाहं, राजकुमार, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
 मानुसकेन पञ्चवग्गिये भिक्खू बाराणसियं विहरन्ते इसिपतने
 मिगदाये। अथ खाहं, राजकुमार, उरुवेलायं यथाभिरन्तं विहरित्वा
 येन बाराणसी तेन चारिकं पक्कमि'।

"अद्दसा खो मं, राजकुमार, उपको आजीवको अन्तरा च
 १५ गयं अन्तरा च बोधिं अद्धानमग्गप्पटिपन्नं। दिस्वान मं एतदवोच -
 'विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो, इन्द्रियाणि, परिसुद्धो छविवण्णो
 परियोदातो। कंसि त्वं, आवुसो, उद्दिस्स पब्बजितो? को वा ते
 सत्था? कस्स वा त्वं धम्मं रोचेसी' ति? एवं वुत्ते, अहं, राज-
 कुमार, उपकं आजीवकं गाथाहि अज्झभासि -

‘सब्बाभिभू सब्बविदूहमस्मि,
 सब्बेसु धम्मेसु अनूपलित्तो।
 सब्बज्जहो तण्हक्खये विमुत्तो,
 सयं अभिञ्जाय कमुद्दिसेय्यं॥

‘न मे आचरियो अत्थि, सदिसो मे न विज्जति।
 २५ सदेवकस्मिं लोकस्मिं, नत्थि मे पटिपुग्गलो॥

‘अहं हि अरहा लोके, अहं सत्था अनुत्तरो।
 एकोमिह सम्मासम्बुद्धो, सीतिभूतोस्मि’ निब्बुतो॥

‘धम्मचक्कं पवत्तेतुं, गच्छामि कासिनं पुरं।
अन्धभूतस्मिं’ लोकस्मिं, आहञ्छं^१ अमतदुन्दुभिं’ ति ॥
‘यथा खो त्वं, आवुसो, पटिजानासि अरहसि’ अनन्त-
जिनो’ ति ।

‘मादिसा वे जिना होन्ति, ये पत्ता आसवक्खयं।

जिता मे पापका धम्मा, तस्माहमुपकं^२ जिनो’ ति ॥

“एवं वुत्ते, राजकुमार, उपको आजीवको ‘हुपेय्यपावुसो’
ति वत्वा सीसं ओकम्पेत्वा^३ उम्मगं गहेत्वा पक्कामि ।

२२. “अथ खाहं, राजकुमार, अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो
येन बाराणसी इसिपतनं मिगदायो येन पञ्चवगिया भिक्खू तेनुप- 10
सङ्कमिं। अदसंसु खो मं, राजकुमार, पञ्चवगिया भिक्खू दूरतो व
आगच्छन्तं। दिस्वान अञ्जमञ्जं^४ सण्ठपेसुं — ‘अयं खो, आवुसो,
समणो गोतमो आगच्छति बाहुल्लिको पधानविम्भन्तो आवत्तो
बाहुल्लाय। सो नेव अभिवादेतब्बो, न पच्चुट्ठातब्बो, नास्स पत्तचीवरं
पटिग्गहेतब्बं; अपि च खो आसनं ठपेतब्बं — सचे^५ सो आकङ्खि- 15
स्सति’ निसीदिस्सती’ ति। यथा यथा खो अहं, राजकुमार, पञ्च-
वगिये भिक्खू उपसङ्कमिं, तथा तथा पञ्चवगिया भिक्खू ना-
सक्खिंसु सकाय कतिकाय सण्ठातुं। अप्पेकच्चे मं पच्चुगन्त्वा पत्त-
चीवरं पटिग्गहेसुं। अप्पेकच्चे आसनं पञ्जापेसुं। अप्पेकच्चे पादोदकं
उपट्ठपेसुं। अपि च खो मं नामेन च आवुसोवादेन च समुदाचरन्ति। 20
एवं वुत्ते, अहं, राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू एतदवोचं — ‘मा,
भिक्खवे, तथागतं नामेन च आवुसोवादेन च समुदाचरथ’; अरहं,
भिक्खवे, तथागतो सम्मासम्बुद्धो। ओदहथ, भिक्खवे, सोतं।
अमतमधिगतं। अहमनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि। यथानुसिद्धं
तथा पटिपज्जमाना नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव 25
अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं
दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा’

१. अन्धीभूतस्मिं — म०। २. आहञ्जि — स्या०। ३. अरहसि — स्या०। ४. ०उपका —
स्या०। ५. हुवेय्यावुसो — स्या०। ६. ०उकंसित्वा जिह्वं निल्लाळेत्वा — स्या०। ७. ०
कतिकं — स्या०। ८-८. सचे आकङ्खति — स्या०। ९. समुदाचरित्थ — स्या०।

- ति । एवं वुत्ते, राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू मं एतदवोचुं -
 'ताय पि खो त्वं, आवुसो गोतम, इरियाय ताय पटिपदाय ताय
 दुक्करकारिकाय नाज्झगमा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियव्राण-
 दस्सनविसेसं; किं पन त्वं एतरहि बाहुल्लिको पधानविब्भन्तो आवत्तो
 5 बाहुल्लाय अधिगमिस्ससि उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियव्राणदस्सन-
 विसेसं' ति ? एवं वुत्ते, अहं, राजकुमार, पञ्चवग्गिये भिक्खू
 एतदवोचं - 'न, भिक्खवे, तथागतो बाहुल्लिको न पधानविब्भन्तो
 न आवत्तो बाहुल्लाय । अरहं, भिक्खवे, तथागतो सम्मासम्बुद्धो ।
 ओदहथ, भिक्खवे, सोतं । अमतमधिगतं । अहमनुसासामि, अहं
 10 धम्मं देसेमि । यथानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमाना न चिरस्सेव -
 यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तद-
 नुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा' ति । दुतियं पि खो, राजकुमार,
 पञ्चवग्गिया भिक्खू मं एतदवोचुं - 'ताय पि खो त्वं, आवुसो गोतम,
 15 इरियाय ताय पटिपदाय ताय दुक्करकारिकाय नाज्झगमा उत्तरि-
 मनुस्सधम्मा अलमरियव्राणदस्सनविसेसं; किं पन त्वं एतरहि बाहु-
 ल्लिको पधानविब्भन्तो आवत्तो बाहुल्लाय अधिगमिस्ससि उत्तरि-
 मनुस्सधम्मा अलमरियव्राणदस्सनविसेसं' ति ? दुतियं पि खो अहं,
 राजकुमार, पञ्चवग्गिये भिक्खू एतदवोचं - 'न, भिक्खवे, तथागतो
 20 बाहुल्लिको न पधानविब्भन्तो न आवत्तो बाहुल्लाय । अरहं, भिक्खवे,
 तथागतो सम्मासम्बुद्धो । ओदहथ भिक्खवे सोतं ? अमतमधिगतं ।
 अहमनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि । यथानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमाना
 नचिरस्सेव - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं
 पव्वजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं
 25 अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा' ति । ततियं पि खो,
 राजकुमार, पञ्चवग्गिया भिक्खू मं एतदवोचुं - 'ताय पि खो
 त्वं, आवुसो गोतम', इरियाय ताय पटिपदाय ताय दुक्करकारिकाय
 नाज्झगमा उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियव्राणदस्सनविसेसं; किं पन त्वं
 एतरहि बाहुल्लिको पधानविब्भन्तो आवत्तो बाहुल्लाय अधिगमिस्ससि
 30 उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियव्राणदस्सनविसेसं' ति ? एवं वुत्ते, अहं,

राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू एतदवोचं — ‘अभि जानाथ मे नो तुम्हे, भिक्खवे, इतो पुढवे एवरूपं पभावितमेतं’ ति ?

‘नो हेतं, भन्ते’ ।

‘अरहं, भिक्खवे, तथागतो सम्मासम्बुद्धो । ओदहथ भिक्खवे, सोतं । अमतमधिगतं । अहमनुसासामि, अहं धम्मं देसेमि । 5 यथानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमाना नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा’ ति ।

“असक्खिं खो अहं, राजकुमार, पञ्चवगिये भिक्खू सञ्जा- 10 पेतुं । द्वेपि सुदं, राजकुमार, भिक्खू ओवदामि । तयो भिक्खू पिण्डाय चरिन्ति । यं तयो भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति, तेन छब्बगिया^१ यापेम । तयो पि सुदं, राजकुमार, भिक्खू ओवदामि, द्वे भिक्खू पिण्डाय चरन्ति । यं द्वे भिक्खू पिण्डाय चरित्वा आहरन्ति तेन छब्बगिया यापेम । R. 94

२३. “अथ खो, राजकुमार, पञ्चवगिया भिक्खू मया 15 एवं ओवदियमाना एवं अनुसासियमाना नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सू” ति । एवं वुत्ते, बोधि राजकुमारो भगवन्तं एतदवोच — “कीव चिरेन नु खो, भन्ते, भिक्खु तथागतं विनायकं 20 लभमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ?

§ ५. पञ्च पधानियङ्गानि

२४. “तेन हि, राजकुमार, तं येवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि^१ । यथा ते खमेय्य, तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मञ्जसि, राजकुमार, 25 कुसलो त्वं हत्थारूढहे^२ अङ्कुसगण्हे^३ सिप्पे” ति ?

१. भासितमेतं — स्या० । २. छब्बग्गा — सी०, स्या०; छब्बग्गो — रो० । ३. परि० — सी० । ४. हत्थारूढहे — सी० रो० । ५. अङ्कुसगण्हे — स्या० ।

B. 298

“एवं, भन्ते, कुसलो अहं हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पे” ति ।

“तं किं मञ्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्य —
‘बोधि राजकुमारो हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं जानाति; तस्साहं
सन्तिके हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेस्सामी’ ति । सो चस्स
5 अस्सद्धो; यावतकं सद्धेन पत्तब्बं तं न सम्पापुणेय्य । सो चस्स बह्वा-
बाधो; यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं तं न सम्पापुणेय्य । सो चस्स
सठो मायावी; यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं तं न सम्पा-
पुणेय्य । सो चस्स कुसीतो; यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं तं न
सम्पापुणेय्य । सो चस्स दुप्पञ्जो; यावतकं पञ्जवता पत्तब्बं तं न
10 सम्पापुणेय्य । तं किं मञ्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो तव
सन्तिके हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेय्या” ति ?

“एकमेकेना पि, भन्ते, अङ्गेन समन्नागतो सो पुरिसो न
मम सन्तिके हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेय्य, को पन
वादो पञ्चहङ्गेही” ति !

2५. “तं किं मञ्जसि, राजकुमार, इध पुरिसो आगच्छेय्य—
‘बोधि राजकुमारो हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं जानाति; तस्साहं
सन्तिके हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेस्सामी’ ति । सो चस्स
सद्धो; यावतकं सद्धेन पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । सो चस्स अप्पाबाधो;
यावतकं अप्पाबाधेन पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य । सो चस्स असठो
20 अमायावी; यावतकं असठेन अमायाविना पत्तब्बं तं सम्पापुणेय्य ।
सो चस्स आरद्धविरियो; यावतकं आरद्धविरियेन पत्तब्बं तं सम्पा-
पुणेय्य । सो चस्स पञ्जवा; यावतकं पञ्जवता पत्तब्बं तं सम्पा-
पुणेय्य । तं किं मञ्जसि, राजकुमार, अपि नु सो पुरिसो तव सन्तिके
हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेय्या” ति ?

2६ “एकमेकेना पि, भन्ते, अङ्गेन समन्नागतो सो पुरिसो मम
सन्तिके हत्थारूढं अङ्कुसगृहं सिप्पं सिक्खेय्य, को पन वादो
पञ्चहङ्गेही” ति !

“एवमेव खो, राजकुमार, पञ्चिमानि पधानियङ्गानि । कत-
मानि पञ्च ? इध, राजकुमार, भिक्खु सद्धो होति; सद्धति तथागतस्स

बोधि — 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि' सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति; अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता' सत्थरि वा विञ्जूसु वा 5 B. 211
सब्रह्मचारीसु; आरद्धविरियो विहरितं' अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उप्पादाय', थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो' कुसलेसु धम्मेसु; पञ्चवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मादुक्खक्खयगामिनिया । इमानि खो, राजकुमार, पञ्च पधानियङ्गानि । 10

२६. "इमेहि, राजकुमार, पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य सत्त वस्सानि । 15
तिट्ठन्तु, राजकुमार, सत्त वस्सानि । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्ना-
गतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्म-
देव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य छब्बवस्सानि ...
पञ्चवस्सानि ... चत्तारि वस्सानि ... तीणि वस्सानि ... द्वे वस्सानि ... एकं
वस्सं । तिट्ठन्तु, राजकुमार, एकं वस्सं । इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि 20
समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियो-
सानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य सत्त
मासानि । तिट्ठन्तु, राजकुमार, सत्त मासानि । इमेहि पञ्चहि पधानि-
यङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो — यस्सत्थाय कुल- 25
पुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरिय-
परियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य
छ मासानि ... पञ्च मासानि ... चत्तारि मासानि ... तीणि मासानि ...

१. ० सारथी — सी० । २. आवीकत्वा — सी०; आविकत्वा — रो० । ३. होति —
स्या० । ४. उपसम्पदाय — म०, रो०, स्या० । ५. ० धूरो — रो० । ६. तिट्ठु — रो० ।

द्वे मासानि ... एकं^१ मासं ... अद्धमासं^२। तिट्ठतु, राजकुमार, अद्ध-
 मासो। इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं
 विनायकं लभमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा
 अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मं सयं
 5 अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य सत्त रत्तिन्दिवानि। तिट्ठतु,
 राजकुमार, सत्त रत्तिन्दिवानि। इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्ना-
 गतो भिक्खु तथागतं विनायकं लभमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
 अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
 धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य छ रत्तिन्दि-
 10 वानि ... पञ्च रत्तिन्दिवानि ... चत्तारि रत्तिन्दिवानि ... तीणि रत्तिन्दि-
 वानि ... द्वे रत्तिन्दिवानि ... एकं रत्तिन्दिवं^३। तिट्ठतु, राजकुमार, एको^४
 रत्तिन्दिवो^५। इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु तथागतं
 विनायकं लभमानो सायमनुसिट्ठो पातो विसेसं अधिगमिस्सति, पात-
 मनुसिट्ठो सायं विसेसं अधिगमिस्सती” ति।

§ ६. बोधिराजकुमारस्स उपासकत्तपटिवेदनं

15 २७. एवं वुत्ते, बोधि^१राजकुमारो भगवन्तं एतदवोच - “अहो
 बुद्धो, अहो धम्मो, अहो धम्मस्स स्वाक्खातता ! यत्र हि नाम सायमनु-
 सिट्ठो पातो विसेसं अधिगमिस्सति, पातमनुसिट्ठो सायं विसेसं अधिगमि-
 स्सती” ति !

20 एवं वुत्ते, सज्जिकापुत्तो माणवो बोधिं राजकुमारं एतदवोच -
 “एवमेव पनायं भवं बोधि - ‘अहो बुद्धो, अहो धम्मो, अहो धम्मस्स
 स्वाक्खातता’ ति च वदेति^२; अथ च पन^३ न^४ तं भवन्तं गोतमं सरणं
 गच्छति^५ धम्मं च भिक्खुसङ्घं चा” ति।

25 “मा हेवं, सम्म सज्जिकापुत्त, अवच; मा हेवं, सम्म सज्जिका-
 पुत्त, अवच। सम्मुखा मेतं,^६ सम्म सज्जिकापुत्त, अय्याय सुतं, सम्मुखा
 पटिग्गहितं^७।

“एकमिदं, सम्म सज्जिकापुत्त, समयं भगवा कोसम्बियं विहरति

१. स्या० पोत्यके नत्थि। २. अद्धमासं - सी०। ३ - ३. एकं रत्तिन्दिवं - सी०।

४. वदेसि - सी०; पवेदेति - स्या०। ५. पन भवं - स्या०। ६. सी० पोत्यके नत्थि।

७. गच्छाहि - सी०। ८. मे तं - स्या०। ९. पटिग्गहीतं - सी०; पटिग्गहीतं - रो०।

घोसितारामे । अथ खो मे अय्या कुच्छिमती^१ येन भगवा तेनुपसङ्कमि ;
 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना
 खो मे अय्या भगवन्तं एतदवोच—‘यो मे अयं, भन्ते, कुच्छिगतो कुमारको
 वा कुमारिका वा सो भगवन्तं सरणं गच्छति धम्मं च भिक्खुसङ्घं च ।
 उपासकं तं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं’ ति । एकमिदं, 5
 सम्म सज्जिकापुत्त, समयं भगवा इधेव भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे
 भेसकळावने मिगदाये । अथ खो मं^२ धाति^३ अङ्केन हरित्वा^४ येन भगवा
 तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि ।
 एकमन्तं ठिता खो मं धाति भगवन्तं एतदवोच—‘अयं, भन्ते, बोधि
 राजकुमारो भगवन्तं सरणं गच्छति धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं 10
 तं^५ भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं’ ति । एसाहं, सम्म
 सज्जिकापुत्त, ततियकं^६ पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खु-
 सङ्घं च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

Indira Gandhi National
 Centre for the Arts

१. कुच्छिक्वती—रो० । २-२. ० धाती—स्या० ; ममं धाती—सी० । ३. वाहित्वा—
 सी०, रो० ; पायित्वा—स्या० । ४. नं—स्या० । ५. ततियं—रो०, सी० ।

३६. अङ्गुलिमालसुतं

§ १. अङ्गुलिमालपब्वज्जा

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजिते चोरो अङ्गुलिमालो नाम होति लुट्ठो लोहितपाणि^१ हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो पाणभूतेसु । तेन गामा पि अगामा कता,
- ५ निगमा पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा कता । सो मनुस्से वधित्वा वधित्वा अङ्गुलीनं मालं धारेति । अथ खो भगवा पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन चोरो अङ्गुलिमालो तेनद्वानमग्गं पटिपज्जि । अद्दसासुं^२
- १० खोगोपालका पसुपालका कस्सका पथाविनो^३ भगवन्तं येन चोरो अङ्गुलिमालो तेनद्वानमग्गपटिपन्नं । दिस्वान भगवन्तं एतदवोचुं – “मा, समण, एतं मग्गं पटिपज्जि । एतिस्मं, समण, मग्गे चोरो अङ्गुलिमालो नाम लुट्ठो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो पाणभूतेसु । तेन गामा पि अगामा कता, निगमा पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा
- १५ कता । सो मनुस्से वधित्वा वधित्वा अङ्गुलीनं मालं धारेति । एतं हि, समण, मग्गं दस पि पुरिसा वीसं^४ पि पुरिसा तिसं^५ पि पुरिसा चत्तारीसं^६ पि पुरिसा पञ्चासं^७ पि पुरिसा^८ सङ्करित्वा^९ सङ्करित्वा पटिपज्जन्ति । ते पि चोरस्स अङ्गुलिमालस्स हत्थत्थं गच्छन्ती” ति । एवं वुत्ते, भगवा तुण्हीभूतो अगमासि । दुतियं पि खो गोपालका ...पे०... ततियं पि खो
- २० गोपालका पसुपालका कस्सका पथाविनो भगवन्तं एतदवोचुं ...पे०... ते पि चोरस्स अङ्गुलिमालस्स हत्थत्थं गच्छन्ती ति ।

२. अथ खो भगवा तुण्हीभूतो अगमासि । अद्दसा खो चोरो

१. लोहितपाणी – सी०, स्या०, रो० । २. अद्दसंसु – स्या० । ३. पथाविनो – स्या०, रो० । ४. वीसति – सी०, रो० । ५. तिसति – रो० । ६. चत्तालीसं – स्या० । ७ – ७. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ८. संह्रित्वा – सी०, रो० ; सङ्करित्वा – स्या० ।

अङ्गुलिमालो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वानस्स एतदहोसि —
 “अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! इमं हि मग्गं दस पि पुरिसा वीसं
 पि पुरिसा तिसं पि पुरिसा चत्तारीसं पि पुरिसा पञ्चासं पि पुरिसा
 सङ्करित्वा सङ्करित्वा पटिपज्जन्ति । ते पि मम हत्थत्थं गच्छन्ति ।
 अथ च पनायं समणो एको अदुतियो पसय्ह मज्जे आगच्छति । यन्नूनाहं 5
 इमं समणं जीविता वोरोपेय्यं” ति । अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो असि-
 चम्मं गहेत्वा धनुकलापं सन्नय्हित्वा भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।
 अथ खो भगवा तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि^१ यथा चोरो
 अङ्गुलिमालो भगवन्तं पकतिया गच्छन्तं सब्बथामेन^२ गच्छन्तो न सक्कति
 सम्पापुणितुं । अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतदहोसि — “अच्छरियं 10
 वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! अहं हि पुब्बे हत्थिं पि धावन्तं अनुपतित्वा
 गण्हामि, अस्सं पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि, रथं पि धावन्तं अनु-
 पतित्वा गण्हामि, मिगं पि धावन्तं अनुपतित्वा गण्हामि; अथ च पनाहं
 इमं समणं पकतिया गच्छन्तं सब्बथामेन गच्छन्तो न सक्कोमि सम्पापुणितुं”
 ति ! ठितो व भगवन्तं एतदवोच — “तिट्ठ, तिट्ठ, समणा” ति । 15

“ठितो अहं, अङ्गुलिमाल, त्वं च तिट्ठा” ति ।

अथ खो चोरस्स अङ्गुलिमालस्स एतदहोसि — “इमे खो समणा
 सक्कपुत्तिया सच्चवादिनो सच्चपटिञ्जा । अथ पनायं समणो गच्छं^३
 येवाहं — “ठितो अहं, अङ्गुलिमाल, त्वं च तिट्ठा” ति । यन्नूनाहं इमं समणं
 पुच्छेय्यं” ति । 20

३. अथ खो चोरो अङ्गुलिमालो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि —

“गच्छं वदेसि समण ठितोमिह,
 ममं च ब्रूसि ठितमट्ठितो” ति ।
 पुच्छामि तं समण एतमत्थं,
 कथं ठितो त्वं अहमट्ठितोमिही” ति ॥ 25

“ठितो अहं अङ्गुलिमाल सब्बदा,
 सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं ।

१. आगच्छन्ति — सी० । २. अभिसङ्खारेसि — स्या० । ३. सब्बथामेन — सी०, रो० ।

४-४. गच्छं येव समानो एवमाह — सी० । ५-५. ठितमट्ठितोसि — स्या० ।

R. 100

5

10

तुवं च पाणेषु, असञ्जातोसि,
 तस्मा ठितोहं तुवमद्वितोसी” ति ॥
 “चिरस्सं वत मे महितो महेसी,
 महावनं पापुणि^१ सच्चवादी^२ ।
 सोहं चरिस्सामि^३ पहाय^४ पापं,
 सुत्वान गाथं तव धम्मयुत्तं” ॥
 इत्वेव चोरो असिमावुधं च,
 सोब्भे पपाते नरके अकिरि^५ ।
 अवन्दि चोरो सुगतस्स पादे,
 तत्थेव नं पब्बज्जं अयाचि ॥
 बुद्धो च खो कारुणिको महेसि,
 यो सत्था लोकस्स सदेवकस्स ।
 तमेहि भिक्खू ति तदा अवोच,
 एसे^६ व तस्स अहु भिक्खुभावो ति ॥

§ २. भगवतो पच्छासमणो अङ्गुलिमालो

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

15

४. अथ खो भगवा आयस्मता अङ्गुलिमालेन पच्छासमणेन
 येन सावत्थि^१ तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन
 सावत्थि तदवसरि । तत्र सुदं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स
 अन्तेपुरद्वारे महाजनकायो सन्निपतित्वा उच्चासद्दो महासद्दो होति-
 20 “चोरो ते, देव, विजिते अङ्गुलिमालो नाम लुद्धो लोहितपाणि हृतपहते
 निविट्ठो अदयापन्नो पाणभूतेसु । तेन गामा पि अगामा कता, निगमा
 पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा कता । सो मनुस्से वधित्वा
 वधित्वा अङ्गुलीनं मालं धारेति । तं देवो पट्टिसेधेत्तू” ति ।

B. 304

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पञ्चमत्तेहि अस्ससतेहि साव-
 25 त्थिया निक्खमि^७ दिवा दिवस्स । येन आरामो तेन पाविसि^८ । यावतिकां^९

१. महेसि - रो० । २-२. समण पच्चपादि - स्या० ; समणो यं पच्चपादि - सी० ;
 समणो यं पच्चवादि - रो० । ३-३. चरिस्सामि पजहस्स - स्या० ; चिरस्सापि पहास्सं - सी० ।
 ४. अन्वकारी - रो० ; अन्वकारि - सी० । ५. एसो - सी० । ६. सावत्थी - स्या० । ७. निक्ख-
 मित्वा - स्या० । ८. पायासि - सी०, रो० । ९. यावतिको - रो० ।

यानस्स भूमि यानेन गत्त्वा याना पच्चोरोहिवा^१ पत्तिको व येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो राजानं पसेनदि कोसलं भगवा एतदवोच—“किं नु ते, महाराज, राजा वा मागधो सेनियो बिम्बिसारो कुपितो वेसालिका वा लिच्छवी अञ्जे वा पटिराजानो” ति ?

5

“न खो मे, भन्ते, राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो कुपितो, ना^२ पि वेसालिका लिच्छवी, ना पि अञ्जे पटिराजानो। चोरो मे, भन्ते, विजिते अङ्गुलिमालो नाम लुद्धो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदया-पन्नो पाणभूतेसु। तेन गामा पि अगामा कता, निगमा पि अनिगमा कता, जनपदा पि अजनपदा कता। सो मनुस्से वधित्वा वधित्वा 10 अङ्गुलीनं मालं धारेति। ताहं^३, भन्ते, पटिसेधिस्सामी” ति।

“सचे पन त्वं, महाराज, अङ्गुलिमालं पस्सेय्यासि केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितं, विरतं पाणातिपाता, विरतं अदिन्नादाना, विरतं मुसावादा, एकभत्तिकं, ब्रह्मचारिं, सीलवन्तं, कल्याणधम्मं, किन्ति नं करेय्यासी” 15 ति ?

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

“अभिवादेय्याम वा, भन्ते, पच्चुट्ठेय्याम वा आसनेन वा निमन्तेय्याम, अभिनिमन्तेय्याम वा नं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलान-प्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि, धम्मिकं वा अस्स रक्खावरणगुत्ति संविद-हेय्याम। कुतो पनस्स, भन्ते, दुस्सीलस्स पापधम्मस्स एवरूपो सीलसंयमो 20 भविस्सती” ति ?

तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुलिमालो भगवतो अविदूरे निसिन्नो होति। अथ खो भगवा दक्खिणं बाहुं पग्गहेत्वा राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच—“एसो, महाराज, अङ्गुलिमालो” ति। अथ खो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अहुदेव भयं, अहु छम्भित्तं, अहु लोमहंसो। अथ खो भगवा राजानं पसेनदि कोसलं भीतं संविग्गं लोम-हट्ठजातं विदित्वा राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच—“मा^४ भायि, 25 महाराज^५, नत्थि ते इतो^५ भयं” ति। अथ खो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स

१. पच्चारोहिवा—रो०। २-२. नपि—सी०, स्या०, रो०। ३. नाहं—सी०, रो०।

४-४. मा भायि महाराज मा भायि महाराज—सी०, स्या०, रो०। ५. अतो—सी०, रो०।

R. 102

B. 305

यं अहोसि भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पटिप्पस्सम्भि । अथ
खो राजा पसेनदि कोसलो येनायस्मा अङ्गुलिमालो तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं एतदवोच — “अय्यो नो, भन्ते,
अङ्गुलिमालो” ति ?

5

“एवं, महाराज” ति ।

“कथंगोत्तो अय्यस्स पिता, कथंगोत्ता माता” ति ?

“गग्गो खो, महाराज, पिता, मन्ताणी माता” ति ।

“अभिरमतु, भन्ते, अय्यो गग्गो मन्ताणिपुत्तो^१ । अहमय्यस्स
गग्गस्स मन्ताणिपुत्तस्स उस्सुकं करिस्सामि चीवरपिण्डपातसेनासन-
10 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं^२” ति ।

५. तेन खो पन समयेन आयस्मा अङ्गुलिमालो आरञ्जिको^३
होति पिण्डपातिको पंसुकूलिको तेचीवरिको । अथ खो आयस्मा
अङ्गुलिमालो राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच — “अलं, महाराज,
परिपुण्णं मे चीवरं” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन भगवा
15 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतदवोच —
“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! यावञ्चिदं, भन्ते, भगवा अद-
न्तानं दमेता, असन्तानं समेता, अपरिनिब्बुतानं परिनिब्बापेता । यं हि
मयं, भन्ते, नासक्खिम्हा दण्डेन पि सत्थेन पि दमेतुं सो भगवता
20 अदण्डेन असत्थेनेव दन्तो । हन्द च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम;
बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया” ति ।

“यस्सदानि, महाराज”, कालं मञ्जसी” ति । अथ खो राजा
पसेनदि कोसलो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
पक्कामि ।

§ ३. मूळ्हगब्भाय इत्थिया सोत्थिभावो

25

६. अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय सावित्थयं पिण्डाय पाविसि । अद्दसा खो आयस्मा

१. मन्ताणीपुत्तो — सी०, स्या०, रो० । २. ० परिक्खारेहि — सी० । ३. आरञ्जिको —
सी०, स्या०, रो० । ४. तिचीवरं — सी०, स्या०, रो० । ५. त्वं महाराज — सी०, रो० ।

अङ्गुलिमालो सावत्थियं सपदानं पिण्डाय चरमानो अञ्जतरं इत्थिं मूळ्हगब्भं विघातगब्भं^१ । दिस्वानस्स एतदहोसि – “किलिस्सन्ति वत, भो, सत्ता; किलिस्सन्ति वत, भो, सत्ता” ति ! अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
 वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अङ्गुलि-
 मालो भगवन्तं एतदवोच – “इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसिं । अद्दसं खो अहं, भन्ते, सावत्थियं सपदानं पिण्डाय चरमानो अञ्जतरं इत्थिं मूळ्हगब्भं विघातगब्भं । दिस्वान मय्हं^२ एतदहोसि – “किलिस्सन्ति वत, भो, सत्ता ; किलिस्सन्ति वत, भो, सत्ता” ति !

R. 103

B. 306

“तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सा^३ इत्थी^४ तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा तं इत्थिं एवं वदेहि – ‘यतोहं, भगिनि, जातो’ नाभि-जानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वीरोपेता, तेन सच्चेन सोत्थि ते होतु, सोत्थि गब्भस्सा’ ” ति ।

15

“सो हि नून मे, भन्ते, सम्पजानमुसावादो भविस्सति । मया हि, भन्ते, बहु सञ्चिच्च पाणा जीविता वीरोपिता” ति ।

“तेन हि त्वं, अङ्गुलिमाल, येन सा इत्थि तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा तं इत्थिं एवं वदेहि – ‘यतोहं, भगिनि, अरियाय जातिया जातो, नाभिजानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वीरोपेता, तेन सच्चेन सोत्थि ते होतु, सोत्थि गब्भस्सा’ ” ति ।

20

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा अङ्गुलिमालो भगवतो पटि-स्सुत्वा येन सा इत्थि तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं इत्थिं एतदवोच – “यतोहं, भगिनि, अरियाय जातिया जातो, नाभिजानामि सञ्चिच्च पाणं जीविता वीरोपेता, तेन सच्चेन सोत्थि ते होतु, सोत्थि गब्भस्सा” ति ।
 अथ ख्वास्सा^५ इत्थिया सोत्थि^६ अहोसि, सोत्थि गब्भस्स ।

25

§ ४. अरहा आयस्मा अङ्गुलिमालो

७. अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो

१. विसातगब्भं – स्या०, रो० । २. मे – सी०, स्या०, रो० । ३-३. सावत्थि – रो० । ४. जातिया जातो – सी० । ५-५. खो सोत्थित्थिया – रो०, सी० ।

R. 104

आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं – ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि। ‘खीणां जाति
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि।
5 अञ्जतरो खो पनायस्मा अङ्गुलिमालो अरहतं अहोसि।

B. 307

८. अथ खो आयस्मा अङ्गुलिमालो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। तेन खो पन समयेन अञ्जेन
पि लेड्डु खित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति, अञ्जेन पि
दण्डो खित्तो आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति, अञ्जेन पि
10 सक्खरा खित्ता आयस्मतो अङ्गुलिमालस्स काये निपतति। अथ खो
आयस्मा अङ्गुलिमालो भिन्नेन सीसेन, लोहितेन गळन्तेन, भिन्नेन पत्तेन,
विण्फालिताय सङ्घाटिया येन भगवा तेनुपसङ्कमि। अद्दसा खो भगवा
आयस्मन्तं अङ्गुलिमालं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान आयस्मन्तं
अङ्गुलिमालं एतदवोच – “अधिवासेहि त्वं, ब्राह्मण, अधिवासेहि त्वं,
15 ब्राह्मण। यस्स खो त्वं, ब्राह्मण, कम्मस्स विपाकेन बहूनि वस्सानि बहूनि
वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि निरये पच्चेय्यासि तस्स त्वं, ब्राह्मण,
कम्मस्स विपाकं दिट्ठेव धम्मं पटिसंवेदेसी” ति। अथ खो आयस्मा
अङ्गुलिमालो रहोगतो पटिसल्लीनो विमुत्तिसुखं पटिसंवेदि; तायं
वेलायं इमं उदानं उदानेसि –

20

९. “यो पुब्बेव पमज्जित्वा, पच्छा सो नप्पमज्जति।

सोमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥

“यस्स पापं कतं कम्मं, कुसलेन पिथीयति”।

सोमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥

“यो हवे दहरो भिक्खु, युज्जति बुद्धसासने।

सोमं लोकं पभासेति, अब्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥

25

“दिसा हि मे धम्मकथं सुणन्तु,

दिसा हि मे युज्जन्तु बुद्धसासने।

दिसा हि मे ते मनुजा^१ भजन्तु,

ये धम्ममेवादपयन्ति सन्तो ॥

१. पिथीयति – सी०, स्या०, रो०। २. मनुस्से – रो०; मनुस्सा – सी०।

“दिसा हि मे खन्तिवादानं,^१ अविरोधप्पसंसीनं^२ ।

सुणन्तु धम्मं कालेन, तं च अनुविधीयन्तु^३ ॥

“न हि जातु सो ममं हिंसे, अञ्जं वा पन किञ्चिनं^४ ।

पप्पुय्य परमं सन्तिं, रक्खेय्य तसथावरे ॥

“उदकञ्चिह नयन्ति नेत्तिका, उसुकारा नमयन्ति तेजनं ।

5 B. 308

दारं नमयन्ति तच्छका, अत्तानं दमयन्ति पण्डिता ॥

“दण्डेनेके दमयन्ति, अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्डेन असत्थेन, अहं दन्तोमिह^५ तादिना ॥

“अहिंसकोति मे नामं, हिंसकस्स पुरे सतो ।

अज्जाहं सच्चनामोमिह, न नं हिंसामि किञ्चिनं ॥

10

“चोरो अहं पुरे आसि, अङ्गुलिमालो ति विस्सुतो ।

बुद्ध्यमानो महोधेन, बुद्धं सरणमागमं ॥

“लोहितपाणि पुरे आसि, अङ्गुलिमालो ति विस्सुतो ।

सरणगमनं^६ पस्स, भवनेत्ति समूहता ॥

Indira Gandhi National

“तादिसं कम्मं कत्वान, बहुं दुग्गतिगामिनं ।

15

फुट्ठो कम्मविपाकेन, अणणो भुञ्जामि भोजनं ॥

“पमादमनुयुञ्जन्ति, बाला दुम्मेधिनो जना ।

अप्पमादञ्च मेधावी, धनं सेट्ठं व रक्खति ॥

“मा पमादमनुयुञ्जेथ, मा कामरतिसन्धवं ।

अप्पमत्तो हि ज्ञायन्तो, पप्पोति विपुलं सुखं ॥

20

“स्वागतं^७ नापगतं, नयिदं दुम्मन्तितं मम ।

संविभत्तेसु^८ धम्मेसु; यं सेट्ठं तदुपागमं ॥

“स्वागतं नापगतं, नयिदं दुम्मन्तितं मम ।

तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता, कतं बुद्धस्स सासनं” ति ॥

—:०:—

१. ० वोदानं - स्या० । २. ० संसनं - स्या० । ३. अनुविधीयन्तु - स्या० । ४. कञ्चिनं - सी०, स्या०, रो० । ५. दण्डोमिह - स्या० । ६. सरणागमनं - सी०, रो० । ७. सागतं - सी०, रो० । ८. पटिभत्तेसु - रो०; सुविभत्तेसु - स्या०; पटिभत्तेसु - सी० ।

३७. पियजातिकसुत्तं

§ १. गहपतिपुत्तकालकिरियावत्थु

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्जतरस्स गहपतिस्स एकपुत्तको पियो मनापो कालङ्कतो^१ होति । तस्स कालङ्किरियाय नेव कम्मन्ता पटिभन्ति न भत्तं पटिभाति । सो आळाहनं गन्त्वा कन्दति —
 5 “कहं, एकपुत्तक, कहं, एकपुत्तका” ति ! अथ खो सो गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो तं गहपतिं भगवा एतदवोच—
 “न खो ते, गहपति, सके चित्ते ठितस्स इन्द्रियानि, अत्थि ते इन्द्रियानं अञ्जथत्तं” ति ।

10 “किं हि मे, भन्ते, इन्द्रियानं नाञ्जथत्तं भविस्सति; मय्हं हि, भन्ते, एकपुत्तो^२ पियो मनापो कालङ्कतो । तस्स कालङ्किरियाय नेव कम्मन्ता पटिभन्ति, न भत्तं पटिभाति । सोहं आळाहनं गन्त्वा^३ कन्दामि — ‘कहं, एकपुत्तक, कहं, एकपुत्तका’ ” ति !

“एवमेतं, गहपति, एवमेतं, गहपति” ! पियजातिका हि,
 15 गहपति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका” ति ।

“कस्स^४ खो नामेतं, भन्ते, एवं भविस्सति — ‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ? पियजातिका हि खो, भन्ते, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका” ति । अथ खो सो गहपति भगवतो भासितं अनभिनन्दित्वा पटिक्कोसित्वा^५ उट्ठायासना पक्कामि ।

20 २. तेन खो पन समयेन सम्बहुला अक्खधुत्ता भगवतो अविदूरे अक्खेहि दिब्बन्ति । अथ खो सो गहपति येन ते अक्खधुत्ता

१. कालकतो — सी०, स्या०, रो० । २. एकपुत्तको — सी०, स्या०, रो० । ३. गन्त्वा गन्त्वा — सी०, स्या०, रो० । ४-४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. पियप्पभूतिका — स्या० । ६. कस्स — सी०; तस्स स्या० । ७. अप्पटिक्कोसित्वा — स्या० ।

तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा अक्खधुत्ते^१ एतदवोच—“इधाहं, भोन्तो,
 येन समणो गोतमो तेनुपसङ्कमिं; उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं
 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिं। एकमन्तं निसिन्नं खो मं, भोन्तो,
 समणो गोतमो एतदवोच—‘न खो ते, गहपति, सके चित्ते ठितस्स
 इन्द्रियानि, अत्थि ते इन्द्रियानं अञ्जथत्तं’ ति। एवं वुत्ते अहं, 5
 भोन्तो, समणं गोतमं एतदवोचं—‘किं हि मे, भन्ते, इन्द्रियानं
 नाञ्जथत्तं भविस्सति; मय्हं हि, भन्ते, एकपुत्तको पियो मनापो
 कालङ्कतो। तस्स कालङ्किरियाय नेव कम्मन्ता पटिभन्ति, न भत्तं
 पटिभाति। सोहं आळाहनं गन्त्वा कन्दामि—कहं, एकपुत्तक, कहं,
 एकपुत्तक’ ति!

R. 107

B. 310

10

‘एवमेतं, गहपति, एवमेतं, गहपति! पियजातिका हि, गहपति,
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति।

“कस्स खो नामेतं, भन्ते, एवं भविस्सति—पियजातिका
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका? पियजातिका हि खो,
 भन्ते, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका’ ति। अथ खाहं, भोन्तो, 15
 समणस्स गोतमस्स भासितं अनभिनन्दित्वा पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना
 पक्कामिं^२” ति।

“एवमेतं, गहपति, एवमेतं, गहपति! पियजातिका हि,
 गहपति, आनन्दसोमनस्सा पियप्पभविका” ति।

अथ खो सो गहपति “समेति मे अक्खधुत्तेही” ति पक्कामि। 20
 अथ खो इदं कथावत्थु^३ अनुपुब्बेन राजन्तेपुरं पाविसि।

§ २. पसेनदिस्स मल्लिकाय पुच्छा

३. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो मल्लिकं देवि आमन्तेसि
 —“इदं ते, मल्लिके, समणेन गोतमेन भासितं—‘पियजातिका
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’” ति।

“सचेतं, महाराज, भगवता भासितं, एवमेतं” ति।

25

१. ते अक्खधुत्ते—सी०, स्या०, रो०। २. पक्कमिं—म०। ३. कथावत्थुं—सी०,
 स्या०, रो०।

“एवमेव पनायं मल्लिका यञ्जदेव समणो गोतमो भासति तं तदेवस्स अब्भनुमोदति” ।

“सचेतं, महाराज, भगवता भासितं एवमेतं ति । सेय्यथापि नाम, यञ्जदेव आचरियो अन्तेवासिस्स^१ भासति तं तदेवस्स अन्तेवासी अब्भनुमोदति — ‘एवमेतं, आचरिय, एवमेतं, आचरिया’ ” ति ।

“एवमेव खो त्वं, मल्लिके, यञ्जदेव समणो गोतमो भासति तं तदेवस्स अब्भनुमोदसि” ।

“सचेतं, महाराज, भगवता भासितं एवमेतं” ति । “चर पि, रे मल्लिके, विनस्सा” ति ।

अथ खो मल्लिका देवी नाळिजङ्घं ब्राह्मणं आमन्तेसि — “एहि त्वं, ब्राह्मण, येन भगवा तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छ — ‘मल्लिका, भन्ते, देवी भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ ति । एवं च वदेहि — ‘भासिता नु खो, भन्ते, भगवता^२ एसा वाचा — पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति । यथा ते भगवा व्याकरोति^३ तं साधुकं उग्गहेत्वा मम^४ आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथं भणन्ती” ति ।

“एवं, भोती” ति खो नाळिजङ्घो ब्राह्मणो मल्लिकाय देविया पटिस्सुत्वा^५ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो नाळिजङ्घो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “मल्लिका, भो गोतम, देवी भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति; अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छति; एवं च वदेति — ‘भासिता नु खो, भन्ते, भगवता एसा वाचा — पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ” ति ।

४. “एवमेतं, ब्राह्मण, एवमेतं, ब्राह्मण ! पियजातिका

१. अन्तेवासि — सी० । २. भगवतो — स्या० । ३. व्याकरोति — सी०, रो० । ४. मम — सी०, रो० । ५. पटिमुत्ता — रो० ।

हि, ब्राह्मण, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका ति ।
 तदमिनापेतं,^१ ब्राह्मण, परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका । भूतपुब्बं, ब्राह्मण,
 इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरिस्सा^२ इत्थिया माता कालमकासि ।
 सा तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथिकाय^३ रथिकं^४ 5
 सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्कमित्वा एवमाह — ‘अपि मे मातरं
 अद्दस्सथ,^५ अपि मे मातरं अद्दस्सथा’ ति ? इमिना पि खो एतं, ब्राह्मण,
 परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा
 पियप्पभविका ति ।

R. 109

“भूतपुब्बं, ब्राह्मण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरिस्सा 10
 इत्थिया पिता कालमकासि ... भाता कालमकासि ... भगिनी कालम-
 कासि ... पुत्तो कालमकासि ... धीता कालमकासि ... सामिको कालम-
 कासि ... सा तस्स कालकिरियाय उम्मत्तिका खित्तचित्ता रथि-
 काय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्कमित्वा एवमाह — ‘अपि
 मे सामिकं अद्दस्सथ, अपि मे सामिकं अद्दस्सथा’ ति ? इमिना पि खो 15
 एतं, ब्राह्मण, परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
 दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका ति ।

“भूतपुब्बं, ब्राह्मण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्स
 पुरिसस्स माता कालमकासि । सो तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तको
 खित्तचित्तो रथिकाय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्कमित्वा 20
 एवमाह — ‘अपि मे मातरं अद्दस्सथ, अपि मे मातरं अद्दस्सथा’ ति ?
 इमिना पि खो एतं, ब्राह्मण, परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका ति ।

B. 312

“भूतपुब्बं, ब्राह्मण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरस्स
 पुरिसस्स पिता कालमकासि ... भाता कालमकासि ... भगिनी 25
 कालमकासि ... पुत्तो कालमकासि ... धीता कालमकासि ... पजापति
 कालमकासि । सो तस्सा कालकिरियाय उम्मत्तको खित्तचित्तो

१. तदमिनापेतं — स्या० । २. अञ्जतरस्सा — सी०, स्या०, रो० । ३-३. रथियाय
 रथियं — स्या०, रो०; रथिया रथियं — सी० । ४. अद्दस्सथ — सी०, रो०; अद्दस्सथा — स्या० ।

रथिकाय रथिकं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं उपसङ्क्रमित्वा एवमाह—
‘अपि मे पजापतिं अद्स्सथ, अपि मे पजापतिं अद्स्सथा’ ति ? इमिना
खो एतं, ब्राह्मण, परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका ति ।

5 “भूतपुब्बं, ब्राह्मण, इमिस्सा येव सावत्थिया अञ्जतरा इत्थि
जातिकुलं अगमासि । तस्सा ते जातका सामिकं^१ अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स
दातुकामा । सा च तं न इच्छति । अथ खो सा^२ इत्थि^३ सामिकं
एतदवोच — ‘इमे, मं, अय्यपुत्त, जातका त्वं^४ अच्छिन्दित्वा अञ्जस्स
दातुकामा । अहं च तं न इच्छामी’ ति । अथ खो सो पुरिसो तं इत्थि
R. 110 10 द्विधा छेत्वा अत्तानं उप्फालेसि^५ — ‘उभो पेच्च भविस्सामा’ ति । इमिना
पि खो एतं, ब्राह्मण, परियायेन वेदितब्बं यथा पियजातिका सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा पियप्पभविका” ति ।

अथ खो नाळिजङ्घो ब्राह्मणो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन मल्लिका देवी तेनुपसङ्क्रमि ; उपसङ्क्रमित्वा
15 यावतको अहोसि भगवता सद्धि कथासल्लापो तं सब्बं मल्लिकाय
देविया आरोचेसि ।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

§ ३. मल्लिकाय धम्मी कथा

५. अथ खो मल्लिका देवी येन राजा पसेनदि कोसलो
तेनुपसङ्क्रमि ; उपसङ्क्रमित्वा राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच — “तं
किं मञ्जसि, महाराज, पिया ते वजिरी^१ कुमारी” ति ?

20 “एवं, मल्लिके, पिया मे वजिरी कुमारी” ति ।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, वजिरिया ते कुमारिया विपरि-
णामञ्जथाभावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“वजिरिया मे, मल्लिके, कुमारिया विपरिणामञ्जथाभावा
जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं, किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोक-
25 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता

१. सामिका—सी० । २-२. सावत्थि—रो० । ३. तं—स्या०, रो० ; तथा—सी० ।

४. उप्फालेसि—सी०, रो० । ५. वजिरी—रो० ।

सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति । तं किं मञ्जसि, महाराज, पिया
ते वासभा खत्तिया” ति ?

“एवं, मल्लिके, पिया मे वासभा खत्तिया” ति ।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, वासभाय ते खत्तियाय विपरि- 5
णामञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“वासभाय मे, मल्लिके, खत्तियाय विपरिणामञ्जथाभावा
जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं, किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता 10
सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति । तं किं मञ्जसि, महाराज, पियो
ते विड्डभो’ सेनापती” ति ?

“एवं, मल्लिके, पियो मे विड्डभो सेनापती” ति ।

B. 111

“तं किं मञ्जसि, महाराज, विड्डभस्स ते सेनापतिस्स विपरि- 15
णामञ्जथाभावा उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“विड्डभस्स मे, मल्लिके, सेनापतिस्स विपरिणामञ्जथाभावा
जीवितस्स पि सिया अञ्जथत्तं, किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोक-
परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता 20
सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति । तं किं मञ्जसि, महाराज, पिया
ते अहं” ति ?

“एवं, मल्लिके, पिया मेसि त्वं” ति ।

“तं किं मञ्जसि, महाराज, मय्हं ते विपरिणामञ्जथाभावा 25
उप्पज्जेयुं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“तुय्हं हि मे, मल्लिके, विपरिणामञ्जथाभावा जीवितस्स

पि सिया अञ्जथत्तं, किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

B. 314

5

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’ ति । तं किं मञ्जसि, महाराज, पिया
ते कासिकोसला” ति ?

“एवं, मल्लिके, पिया मे कासिकोसला । कासिकोसलानं,
मल्लिके, आनुभावेन कासिकचन्दनं पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपनं
धारेमा” ति ।

10

02

“तं किं मञ्जसि, महाराज, कासिकोसलानं ते विपरिणामञ्जथा-
भावा उप्पज्जेय्युं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“कासिकोसलानं हि”, मल्लिके, विपरणामञ्जथाभावा जीवि-
तस्स पि सिया अञ्जथत्तं, किं पन मे न उप्पज्जिस्सन्ति सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

114 4

15

“इदं खो तं, महाराज, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन सन्धाय भासितं—‘पियजातिका सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पियप्पभविका’” ति ।

R. 112

“अच्छरियं, मल्लिके, अब्भुतं, मल्लिके ! यावञ्च सो भगवा
पञ्जाय अतिविज्झ मञ्जे^१ पस्सति । एहि, मल्लिके, आचमेही” ति ।

20

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं
करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा तिक्खत्तुं उदानं उदानेसि—
“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, नमो तस्स भगवतो अर-
हतो सम्मासम्बुद्धस्स, नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ।

—:०:—

३८. बाह्यतिकसुतं

§ १. ओपारम्भो काय-वचो-मनोसमाचारो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो^१ तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो एकपुण्डरीकं नागं अभिरुहित्वा^२ सावत्थिया नित्याति^३ दिवा दिवस्स । अद्दसा खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान^४ सिरिवड्डुं महामत्तं आमन्तेसि — “आयस्मा नो एसो, सम्म सिरिवड्डु, आनन्दो” ति ।

B. 315

“एवं, महाराज, आयस्मा एसो आनन्दो” ति ।

10

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि — “एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दाहि — ‘राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दती’ ति । एवं च वदेहि^५ — ‘सचे किर, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चि अच्चायिकं करणीयं, आगमेतु किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो मुहुत्तं अनुकम्पं उपादाया’” ति ।

15

R. 113

“एवं, देवा” ति खो सो पुरिसो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच — “राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स पादे सिरसा वन्दति; एवं च वदेति — ‘सचे किर,

20

१. बाह्यतिकसुतं — स्या० । २. ० मातुया० — स्या० । ३. अभिरुहित्वा — सी०, स्या०, रो० । ४. नित्यासि — सी० । ५. दिस्वा — स्या० । ६. वदेति — सी० ।

भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चि अच्चायिकं करणीयं, आगमेतु
 किर, भन्ते, आयस्मा आनन्दो मुहुत्तं अनुकम्पं उपादाया'” ति ।
 अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन । अथ खो राजा
 पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि नागेन गन्त्वा नागा पच्चो-
 5 रोहित्वा पत्तिको व येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
 आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो
 राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - ‘सच्चे, भन्ते,
 आयस्मतो आनन्दस्स न किञ्चि अच्चायिकं करणीयं, साधु, भन्ते,
 आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं
 10 उपादाया’” ति । अधिवासेसि खो आयस्मा आनन्दो तुण्हीभावेन ।

२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अचिरवतिया नदिया तीरं
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले पञ्चत्ते आसने
 निसीदि । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो यावतिका नागस्स भूमि नागेन
 गन्त्वा नागा पच्चोरोहित्वा पत्तिको व येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि;
 15 उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एक-
 मन्तं ठितो खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच -
 “इध, भन्ते, आयस्मा आनन्दो हत्थत्थरे’ निसीदतू” ति ।

B. 316

“अलं, महाराज । निसीद त्वं; निसिन्नो अहं सके आसने”
 ति । निसीदि खो राजा पसेनदि कोसलो पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो
 20 राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - “किं नु खो,
 भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं कायसमाचारं समाचरेय्य, खास्स’
 कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेही” ति ?

“न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं कायसमाचारं समाचरेय्य,
 खास्स कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही” ति ।

R. 114 25

किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा तथारूपं वचीसमाचारं
 ... पे० ... मनोसमाचारं समाचरेय्य, खास्स मनोसमाचारो ओपारम्भो
 समणेहि ब्राह्मणेही ति ?

“न खो, महाराज, सो भगवा तथारूपं मनोसमाचारं समा-
चरेय्य, य्वास्स मनोसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि
विञ्जूही” ति ।

“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! यं हि मयं, भन्ते,
नासक्खिम्हा^१ पञ्हेन^२ परिपूरेतुं तं, भन्ते, आयस्मता आनन्देन पञ्हस्स 5
वेय्याकरणेन परिपूरितं । ये ते, भन्ते, बाला अब्भत्ता अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा परेसं वण्णं वा अवण्णं वा भासन्ति, न मयं तं सारतो पच्चा-
गच्छाम; ये पन ते, भन्ते, पण्डिता वियत्ता^३ मेधाविनो अनुविच्च परियो-
गाहेत्वा परेसं वण्णं वा अवण्णं वा भासन्ति, मयं तं सारतो पच्चागच्छाम ।

३. “कतमो पन, भन्ते आनन्द, कायसमाचारो ओपारम्भो 10
समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही” ति ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो अकुसलो” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अकुसलो” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो सावज्जो” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सावज्जो” ? 15

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो सब्याबज्जो^४” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सब्याबज्जो” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो दुक्खविपाको” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो दुक्खविपाको” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, 20
परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति तस्स अकुसला
धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; एवरूपो खो, महाराज,
कायसमाचारो ओपारम्भो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही” ति ।

कतमो पन, भन्ते आनन्द, वचीसमाचारो ... पे०... मनो-
समाचारो ... पे०... एवरूपो खो, महाराज, मनोसमाचारो ओपारम्भो 25 R. 115
समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति ।

“किं नु खो, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्वेसं येव अकुसलानं
धम्मानं प्हानं वण्णेती” ति ?

१. नासक्खिम्ह - रो० । २. समणेहि - सी० । ३. व्यत्ता - रो०; व्यत्ता - सी० ।

४. सब्यापज्जो - सी०, स्या०; सब्यापज्जो - रो० ।

“सब्बाकुसलधम्मपहीनो खो, महाराज, तथागतो कुसलधम्म-
समन्नागतो” ति ।

§ २. अनोपारम्भो काय-वची-मनोसमाचारो

४. “कतमो पन, भन्ते आनन्द, कायसमाचारो अनोपारम्भो
समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही” ति ?

5 “यो खो, महाराज, कायसमाचारो कुसलो” ।

B. 318 “कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो कुसलो” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो अनवज्जो” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अनवज्जो” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो अब्यावज्जो” ।

10 “कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो अब्यावज्जो” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो सुखविपाको” ।

“कतमो पन, भन्ते, कायसमाचारो सुखविपाको ” ?

“यो खो, महाराज, कायसमाचारो नेवत्तव्याबाधाय पि
संवत्तति, न परव्याबाधाय पि संवत्तात, न उभयव्याबाधाय पि
15 संवत्तति तस्स अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभि-
वड्ढन्ति; एवरूपो खो, महाराज, कायसमाचारो अनोपारम्भो समणेहि
ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति ।

कतमो पन, भन्ते आनन्द, वचीसमाचारो ...पे०... मनोसमा-
चारो ...पे०... एवरूपो खो, महाराज, मनोसमाचारो अनोपारम्भो
20 समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति ।

“किं पन, भन्ते आनन्द, सो भगवा सब्बेसं येव कुसलानं धम्मनं
उपसम्पदं वण्णेती” ति ?

“सब्बाकुसलधम्मपहीनो खो, महाराज, तथागतो कुसलधम्म-
समन्नागतो” ति ।

§ ३. कोसलरज्जो अत्तमनता

५. “अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं, भन्ते,
आयस्मता आनन्देन । इमिना च मयं, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स

सुभासितेन अत्तमनाभिरद्धा । एवं अत्तमनाभिरद्धा^१ च मयं, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स सुभासितेन । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स हत्थिरतनं कप्पेय्य, हत्थिरतनं पि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स अस्सरतनं कप्पेय्य, अस्सरतनं पि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । सचे, भन्ते, आयस्मतो आनन्दस्स गामवरं कप्पेय्य, गामवरं पि मयं आयस्मतो आनन्दस्स ददेय्याम । अपि च, भन्ते, मयम्पेतं^२ जानाम — ‘नेतं आयस्मतो आनन्दस्स कप्पती’ ति । अयं मे, भन्ते, बाहितिका रञ्जा मागधेन अजात-सत्तुना वेदेहिपुत्तेन वत्थनाळिया^३ पक्खिपित्वा^४ पहिता^५ सोळससमा आयामेन, अट्ठसमा वित्थारेन । तं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो पटिग्गण्हातु^६ अनुकुम्पं उपादाया” ति ।

“अलं, महाराज, परिपुण्णं मे तिचीवरं” ति ।

“अयं, भन्ते, अचिरवती नदी दिट्ठा आयस्मता चेव आनन्देन अम्हेहि च । यदा^७ उपरिपब्बते महामेघो अभिप्पवुट्ठो^८ होति, अथायं अचिरवती नदी उभतो कूलानि^९ संविस्सन्दन्ती गच्छति; एवमेव खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो इमाय बाहितिकाय अत्तनो तिचीवरं करिस्सति । यं पनायस्मतो आनन्दस्स पुराणं तिचीवरं तं सब्रह्मचारीहि संविभजिस्सति । एवायं अम्हाकं दक्खिणा संविस्सन्दन्ती मञ्जे गमिस्सति । पटिग्गण्हातु, भन्ते, आयस्मा आनन्दो बाहितिकं” ति । पटिग्गहेसि खो आयस्मा आनन्दो बाहितिकं ।

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मन्तं आनन्दं एतद-वोच — “हन्द च^{१०} दानि मयं, भन्ते आनन्द, गच्छाम; बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया” ति ।

“यस्सदानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी” ति ।

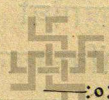
अथ खो राजा पसेनदि कोसलो आयस्मतो आनन्दस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना आयस्मन्तं आनन्दं अभि-वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

१. अत्तमनाभिरवा — सी० । २. मयमेव तं — सी०; मयम्पनेतं — स्या० । ३. छत्तनाळिया — स्या०, रो०; जनतानाळिया — सी० । ४-४. पक्खि बोपहिता — सी० । ५. पतिग्गण्हातु — सी०, रो० । ६. यथा — स्या० । ७. अभिप्पवाहेति — सी० । ८. कुल्लानि — स्या० । ९. व — रो० ।

§ ४. भगवतो अनुमोदना

६. अथ खो आयस्मा आनन्दो अचिरपक्कन्तस्स रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स येन भगवा तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो यावतको अहोसि रञ्जा पसेनदिना कोसलेन सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि । तं च बाहितिकं भगवतो पादासि । अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “लाभा, भिक्खवे, रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स, सुलद्धलाभा, भिक्खवे, रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स; यं राजा पसेनदि कोसलो लभति आनन्दं दस्सनाय, लभति पयिरुपासनाया” ति ।

७. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

३६. धम्मचेतियसुत्तं

§ १. कोसलरञ्जो भगवति निपच्चकारो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति मेदळुम्पं^१ नाम सक्क्यानं निगमो । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो नगरकं अनुप्पत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीघं कारायनं आमन्तेसि — “योजेहि, सम्म कारायन, भद्रानि भद्रानि यानानि, उय्यानभूमिं गच्छाम सुभूमिं दस्सनाया” ति । “एवं, देवा” ति खो दीघो कारायनो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिवेदेसि — “युत्तानि खो ते, देव, भद्रानि भद्रानि यानानि । यस्सदानि कालं मञ्जसी” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भद्रं यानं अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नगर-कम्हा^२ निय्यासि महच्चा राजानुभावेत् । येन आरामो तेन पायासि । यावतिका यानस्स भूमि यानेन गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि । अद्दसा खो राजा पसेनदि कोसलो आरामे जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो रुक्खमूलानि पासादिकानि पसादनीयानि^३ अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्स-राहस्सेय्यकानि^४ पटिसल्लानसारुप्पानि । दिस्वान भगवन्तं येव आरब्भ सति^५ उदपादि — “इमानि खो तानि रुक्खमूलानि पासादिकानि पसादनीयानि अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्स-राहस्सेय्यकानि पटिसल्लानसारुप्पानि, यत्थ सुदं मयं तं भगवन्तं पयिरुपासाम अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

२. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो दीघं कारायनं आमन्तेसि — “इमानि खो, सम्म कारायन, तानि रुक्खमूलानि पासादिकानि

१. मेदळुम्पं — म०; मेतळुम्पं — सी०; मेदळुम्पं — स्या० । २. नगरम्हा — सी०; नङ्गर-कम्हा — रो० । ३. पासादनीयानि — स्या०, रो० । ४. ० सेय्यकानि — सी०, रो० । ५. पीति — स्या० ।

पसादनीयानि अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्स-
राहस्सेय्यकानि पटिसल्लानसारुप्पानि, यत्थ सुदं मयं तं भगवन्तं
पयिरुपासाम अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं । कहं नु खो, सम्म कारायन,
एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो” ति ?

5 “अत्थि, महाराज, मेदळुम्पं नाम सक्क्यानं निगमो । तत्थ सो
भगवा एतरहि विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो” ति ।

“कीवदूरे^१ पन, सम्म कारायन, नगरकम्हा मेदळुम्पं नाम
सक्क्यानं निगमो होती” ति ?

10 “न दूरे, महाराज; तीणि योजनानि; सक्का दिवसावसेसेन
गन्तुं” ति ।

“तेन हि सम्म कारायन, योजेहि भद्रानि भद्रानि यानानि, गमि-
स्साम मयं तं भगवन्तं दस्सनाय अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति । “एवं, देवा”
ति खो दीघो कारायनो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा
भद्रानि भद्रानि यानानि योजापेत्वा रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स
15 पटिवेदेसि — “युत्तानि खो ते, देव, भद्रानि भद्रानि यानानि । यस्सदानि
कालं मञ्जसी” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भद्रं यानं
अभिरुहित्वा भद्रेहि भद्रेहि यानेहि नगरकम्हा येन मेदळुम्पं नाम
सक्क्यानं निगमो तेन पायासि । तेनेव दिवसावसेसेन मेदळुम्पं नाम
सक्क्यानं निगमं सम्पापुणि । येन आरामो तेन पायासि । यावत्तिका
20 यानस्स भूमि यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं
पाविसि ।

३. तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू अब्भोकासे
चङ्कमन्ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतदवोच — “कहं नु खो, भन्ते,
B. 322 25 एतरहि सो भगवा विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो ? दस्सनकामा हि
मयं तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

“एसो, महाराज, विहारो संवुतद्वारो । तेन अप्पसद्दो उपसङ्क-
मित्वा अतरमानो आळिन्दं^२ पविसित्वा उक्कासित्वा अगगलं^३ आकोटेहि^४ ।

१. कीवदूरो — सी०, स्या०, रो० । २. आळिन्दं — सी० । ३. अगगलं — सी० ।
४. आकोटेहि — स्या० ।

विवरिस्सति भगवा ते द्वारं” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो तत्थेव खग्गं च उण्हीसं च दीघस्स कारायनस्स पादासि । अथ खो दीघस्स कारायनस्स एतदहोसि — “रहायति खो दानि राजा^१, इधेव दानि मया ठातब्बं” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संवुतद्वारो तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आळिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा 5 अग्गळं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादेसु^२ सिरसा निपतित्वा^३ भगवतो पादानि मुखेन च परिचुम्बति, पाणीहि च परिसम्बाहति, नामं च सावेति — “राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो” ति ।

R. 120

४. “किं पन त्वं, महाराज, अत्थवसं सम्पस्समानो इमस्मिं सरीरे 10 एवरूपं परमनिपच्चकारं” करोसि, मित्तूपहारं^४ उपदंसेसी” ति ?

§ २. कोसलरञ्जो भगवति धम्मन्वयो

५. “अत्थि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो—‘होति सम्मासम्बुद्धो 15 भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो^५ भगवतो सावकसङ्घो’ ति । इधाहं, भन्ते, पस्सामि एके समणब्राह्मणे परियन्तकत्वं^६ ब्रह्मचरियं चरन्ते दस पि वस्सानि, वीसं पि वस्सानि, तिसं पि वस्सानि, चत्तारीसं पि वस्सानि । ते अपरेन समयेन सुन्हाता^७ सुविलित्ता कप्पितकेसमस्सू पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति^८ । इध पनाहं, भन्ते, भिक्खू पस्सामि यावजीवं आपाणकोटिकं^९ परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरन्ते । न खो पनाहं, भन्ते, इतो बहिद्धा अञ्जं एवं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं समनुपस्सामि । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति 20 धम्मन्वयो होति — ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो’ ति ।

भिक्खूसु समगता

६. “पुन च परं, भन्ते, राजानो पि राजूहि विवदन्ति, खत्तिया 15 पि खत्तियेहि विवदन्ति, ब्राह्मणा पि ब्राह्मणेहि विवदन्ति, गहपतयो* पि

१. महाराजा — सी०, स्या०, रो० । २. पादे — सी०, रो० । ३. पतित्वा — रो० ।
४. ० पच्चाकारं — सी०, रो० । ५. चित्तूपहारं — सी० । ६. सुप्पटिपन्नो — सी०, रो०, स्या० ।
७. परियन्तकं — सी० । ८. सुन्हाता — सी० । ९. परिवारेन्ति — रो० । १०. आपान-
कोटिकं — रो० ।

B. 323

गहपतीहि* विवदन्ति, माता पि पुत्तेन विवदति, पुत्तो पि मातरा विवदति, पिता पि पुत्तेन विवदति, पुत्तो पि पितरा विवदति,^१ भाता पि भगिनिया विवदति, भगिनी पि भातरा विवदति, सहायो पि सहायेन विवदति । इध पनाहं, भन्ते, भिक्खू पस्सामि समग्गे^२ सम्मोदमाने अविवदमाने खीरोदकीभूते^३ अञ्जमञ्जं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ते^४ विहरन्ते^५ । न खो पनाहं, भन्ते, इतो बहिद्वा अञ्जं एवं समग्गं परिसं समनुपस्सामि । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति — ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो’ ति ।

R. 121

5

भिक्खूनं हट्ठपहट्ठा

७. “पुन च पराहं, भन्ते, आरामेन आरामं, उय्यानेन उय्यानं
 10 अनुचङ्कमामि अनुविचरामि । सोहं तत्थ पस्सामि एके समणब्राह्मणे किसे लूखे दुब्बण्णे उप्पण्डुप्पण्डुकजाते धमनिसन्थतगत्ते, न विय मञ्जे चक्खुं बन्धन्ते जनस्स दस्सनाय । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि^६ — ‘अद्धा इमे आयस्मन्तो अनभिरता^७ वा ब्रह्मचरियं चरन्ति, अत्थि वा तेसं किञ्चि पापं कम्मं कतं पटिच्छन्नं^८; तथा हि इमे आयस्मन्तो किंसा लूखा
 15 दुब्बण्णा उप्पण्डुप्पण्डुकजाता धमनिसन्थतगत्ता, न विय मञ्जे चक्खुं बन्धन्ति जनस्स दस्सनाया’ ति । त्याहं उपसङ्कमित्वा एवं वदामि — ‘किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो किंसा लूखा दुब्बण्णा उप्पण्डुप्पण्डुकजाता धमनिसन्थतगत्ता, न विय मञ्जे चक्खुं बन्धथ जनस्स दस्सनाया’ ति ? ते एवमाहं सु — ‘बन्धुकरो गो नो, महाराजा’ ति । इध पनाहं, भन्ते,
 20 भिक्खू पस्सामि हट्ठपहट्ठे^९ उदग्गुदग्गे^{१०} अभिरतरूपे पीणिन्द्रिये^{११} अप्पोस्सुक्के पन्नलोमे परदत्तवुत्ते^{१२} मिगभूतेन चेतसा विहरन्ते । तस्स^{१३} मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अद्धा इमे आयस्मन्तो तस्स भगवतो सासने उळारं पुब्बेनापरं विसेसं जानन्ति^{१४}; तथा हि इमे आयस्मन्तो हट्ठपहट्ठा

-. गहपती पि गहपतीहि — सी०; गहपती गहपतीहि — रो० । १. एत्थ ‘भाता पि भातरा विवदति’ इति अधिको पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु अत्थि । २-२. समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता — सी० । ३-३. सम्पस्सन्ता विहरन्ति — सी० । ४. एवं होति — सी०, रो० । ५. अनभिरतं — सी० । ६. हट्ठपहट्ठे — स्या०; हट्ठपहट्ठा सी० । ७. उदग्गुदग्गा — सी० । ८. पीणिन्द्रिये — रो०; पीणिन्द्रिये — सी०; पिणिन्द्रिये — स्या० । ९. परदत्तवुत्ते — स्या०; परदत्तवुत्ता — सी० । १०. अयम्पिस्स — सी० । ११. सञ्जानन्ति — सी०, रो० ।

उदग्गुदग्गा अभिरतरूपा पीणिन्द्रिया अप्पोस्सुका पन्नलोमा परदत्तवुत्ता मिगभूतेन चेतसा विहरन्ती' ति । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति — 'सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो' ति ।

भिक्षुपरिसा सुविनीता

८. "पुन च पराहं, भन्ते, राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो; 5
पहोमि घातेतायं घातेतुं, जापेतायं वा जापेतुं, पब्बाजेतायं वा पब्बाजेतुं ।
तस्स मय्हं, भन्ते, अत्थकरणे^१ निसिन्नस्स अन्तरन्तरा कथं ओपातेन्ति ।
सोहं न लभामि — 'मा मे भोन्तो अत्थकरणे निसिन्नस्स अन्तरन्तरा 11
कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भोन्तो आगमेन्तु' ति । तस्स मय्हं,
भन्ते, अन्तरन्तरा कथं ओपातेन्ति । इध पनाहं, भन्ते, भिक्षू पस्सामि; 10
यस्मिं समये भगवा अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति, नेव तस्मिं समये
भगवतो सावकानं खिपितसद्दो वा होति उक्कासितसद्दो वा । भूतपुब्बं,
भन्ते, भगवा अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति । तत्रञ्जतरो भगवतो
सावको उक्कासि । तमेनं अञ्जतरो सब्रह्मचारी जण्णुकेन^२ घट्टेसि — 'अप्प-
सद्दो आयस्मा होतु, मायस्मा सद्दमकासि^३, सत्था नो भगवा धम्मं देसेती' 15
ति । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — 'अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो !
अदण्डेन वत किर, भो, असत्थेन एवं सुविनीता परिसा भविस्सती' ति !
न खो पनाहं, भन्ते, इतो बहिद्धा अञ्जं एवं सुविनीतं परिसं समनु-
पस्सामि । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति — 'सम्मासम्बुद्धो
भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो' ति । 20

वादरोपनका पण्डिता सावका सम्पज्जन्ति

९. "पुन च पराहं, भन्ते, पस्सामि इधेकच्चे खत्तियपण्डिते 25
निपुणे कतपरप्पवादे वालवेधिरूपे^४ । ते भिन्दन्ता^५ मञ्जे चरन्ति पञ्जा-
गतेन दिट्ठिगतानि । ते सुणन्ति — 'समणो खलु, भो, गोतमो अमुकं नाम
गामं वा निगमं वा ओसरिस्सती' ति । ते पञ्हं अभिसङ्खरोन्ति — 'इमं
मयं पञ्हं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा पुच्छिस्साम । एवं चे नो पृट्ठो एवं 25

१. अडुकरणे — म०; अट्टकरणे — स्या० । २. जणुकेन — सी०, स्या०, रो० । ३. वाल-
वेधिरूपे — सी०, स्या०, रो० । ४. वोभिन्दन्ता — सी० ।

व्याकरिस्सति, एवमस्स मयं वादं आरोपेस्साम; एवं चे पि नो पुट्ठो एवं व्याकरिस्सति, एवं पिस्स मयं वादं आरोपेस्सामा' ति। ते सुणन्ति— 'समणो खलु, भो, गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसटो' ति। ते येन भगवा तेनुपसङ्कमन्ति। ते भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति। ते भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता न चेव भगवन्तं पञ्चं पुच्छन्ति, कुतो वादं आरोपेस्सन्ति? अञ्जदत्थु भगवतो सावका सम्पज्जन्ति। अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति— 'सम्मा-सम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावक-सङ्घो' ति।

१०. "पुन च पराहं, भन्ते, पस्सामि इधेकच्चे ब्राह्मणपण्डिते ... पे०... गहपतिपण्डिते... पे०... समणपण्डिते निपुणे कतपरप्पवादे वालवेधिरूपे। ते भिन्दन्ता मञ्जे चरन्ति पञ्जागतेन दिट्ठिगतानि। ते सुणन्ति— 'समणो खलु, भो, गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसरिस्सती' ति।
- १५ ते पञ्चं अभिसङ्खरोन्ति— 'इमं मयं पञ्चं समणं गोतमं उपसङ्कमित्वा पुच्छिस्साम। एवं चे नो पुट्ठो एवं व्याकरिस्सति, एवमस्स मयं वादं आरोपेस्साम; एवं चे पि नो पुट्ठो एवं व्याकरिस्सति, एवं पिस्स मयं वादं आरोपेस्सामा' ति। ते सुणन्ति— 'समणो खलु, भो, गोतमो अमुकं नाम गामं वा निगमं वा ओसटो' ति। ते येन भगवा तेनुपसङ्कमन्ति।
- २० ते भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति। ते भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता न चेव भगवन्तं पञ्चं पुच्छन्ति, कुतो वादं आरोपेस्सन्ति? अञ्जदत्थु भगवन्तं येव ओकासं याचन्ति अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाय। ते भगवा पब्बाजेति। ते तथा पब्बजिता समाना एका
- २५ वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनो पहितत्ता विहरन्ता नचिरस्सेव— यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं— ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति। ते एवमाहंसु— 'मयं' वत, भो, अनस्साम; मयं वत, भो, पनस्साम'। मयं हि पुब्बे अस्समणा व समाना समणाम्हा ति पटिजानिम्हा,

अब्राह्मणा व समाना ब्राह्मणाम्हा ति पटिजानिम्हा, अनरहन्तो व समाना अरहन्ताम्हा ति पटिजानिम्हा । 'इदानी खोम्ह' समणा, इदानी खोम्ह ब्राह्मणा, इदानी खोम्ह अरहन्तो' ति । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति—'सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो' ति ।

5

थपतीनं भगवति सद्धा

११. "पुन च परं, भन्ते, इमे इसिदत्तपुराणा^१ थपतयो ममभत्ता ममयाना, अहं नेसं जीविकायं^२ दाता,^३ यसस्स आहत्ता; अथ च पन नो तथा मयि निपच्चकारं^४ करोन्ति यथा भगवति । भूतपुब्बाहं, भन्ते, सेनं अब्भुय्यातो समानो इमे च इसिदत्तपुराणा थपतयो वीमंसमानो अञ्ज-तरस्मिं सम्बाधे आवसथे वासं उपगच्छिं । अथ खो, भन्ते, इमे इसिदत्त-पुराणा थपतयो बहुदेव रत्तिं धम्मिया कथाय वीतिनामेत्वा, यतो अहोसिं^५ भगवा ततो सीसं कत्वा मं पादतो करित्वा निपज्जिंसु । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि—'अच्छरियं वत, भो, अब्भुतं वत, भो ! इमे इसिदत्त-पुराणा थपतयो ममभत्ता ममयाना, अहं नेसं^६ जीविकायं दाता, यसस्स आहत्ता; अथ च पन नो तथा मयि निपच्चकारं करोन्ति यथा भगवति । अद्धा इमे आयस्मन्तो तस्स भगवतो सासने उल्लारं पुब्बेनापरं विसेसं जानन्ती' ति । अयं पि खो मे, भन्ते, भगवति धम्मन्वयो होति—'सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो' ति ।

B. 326

R. 124

10

15

१२. "पुन च परं, भन्ते, भगवा पि खत्तियो, अहं पि खत्तियो; भगवा पि कोसलो^७, अहं पि कोसलो; भगवा पि आसीतिको, अहं पि आसीतिको । यं पि, भन्ते, भगवा पि खत्तियो अहं पि खत्तियो, भगवा पि कोसलो अहं पि कोसलो, भगवा पि आसीतिको अहं पि आसीतिको; इमिनावारहामेवाहं भन्ते, भगवति^८ परमनिपच्चकारं कातुं^९, मित्तूपहारं^{१०}"

20

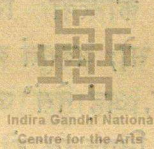
१. खोम्हा—सी०, रो० । २-२. चपराहं—म० । ३. इसिदत्तपुराणा—स्या०; इसिदत्त-पुराणा—रो० । ४-४. जीवितस्स पदाता—सी०; जीवितं दाता—स्या०, रो० । ५. निपच्चा-कारं—सी०, रो० । ६. अस्सोसुं खो भगवन्तं—रो०, स्या०; अस्सोसुं भगवन्तं—सी० । ७. तेसं—सी०, रो० । ८. कोसलको—सी०, रो० । ९. भगवतो—सी० । १०. कतुं—सी०, स्या०, रो० । ११. चित्तूपहारं—सी० ।

उपदंसेतुं । हन्द, च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम; बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया” ति ।

“यस्सदानि त्वं, महाराज, कालं मज्जासी” ति ।

- अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्टायासना भगवन्तं अभि-
 ५ वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपक्कन्तस्स
 रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स भिक्खू आमन्तेसि - “एसो, भिक्खवे, राजा
 पसेनदि कोसलो धम्मचेतियानि भासित्वा उट्टायासना पक्कन्तो ।
 उग्गण्हथ^१, भिक्खवे, धम्मचेतियानि; परियापुणथ, भिक्खवे, धम्म-
 चेतियानि; धारेथ, भिक्खवे, धम्मचेतियानि । अत्थसंहितानि, भिक्खवे,
 १० धम्मचेतियानि आदिब्रह्मचरियकानी” ति ।

१३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

—:०:—

४०. कण्णकत्थलसुत्तं

§ १. रञ्जो सब्बञ्जुत्तं आरब्ध पुच्छा

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा उरुञ्जायं^१ विहरति कण्ण-
कत्थले मिगदाये । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उरुञ्जं
अनुपपत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो
अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि — “एहि त्वं, अम्भो पुरिस, येन भगवा
तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि,
अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छ — ‘राजा, भन्ते,
पसेनदि कोसलो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं
लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ ति । एवं च वदेहि — ‘अज्ज किर,
भन्ते, राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय
उपसङ्कमिस्सती’ ” ति । “एवं, देवा” ति खो सो पुरिसो रञ्जो पसेन-
दिस्स कोसलस्स पटिस्सुत्वा^२ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो
पुरिसो भगवन्तं एतदवोच — “राजा, भन्ते, पसेनदि कोसलो भगवतो पादे
सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छति;
एवं च वदेति — ‘अज्ज किर, भन्ते, राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं
भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती’ ” ति । अस्सोसुं खो
सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी — “अज्ज किर राजा पसेनदि कोसलो
पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती” ति । अथ
खो सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी राजानं पसेनदि कोसलं भत्ताभि-
हारे उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं — “तेन हि, महाराज, अम्हाकं पि वचनेन
भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासु-
विहारं पुच्छ — ‘सोमा च, भन्ते, भगिनी सकुला च भगिनी भगवतो पादे
सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती’ ”
ति ।

१. उज्जुकायं — सी०; उदञ्जायं — स्या०; उजुञ्जायं — रो० । २. पटिस्सुत्वा — रो० ।

३. पुच्छन्ती — सी०, स्या०, रो० ।

B. 328

२. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतदवोच - “सोमा च, भन्ते, भगिनी सकुला च भगिनी भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती” ति।

“किं पन, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी अञ्जं दूतं नालत्थुं” ति ?

“अस्सोसुं खो, भन्ते, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी - ‘अज्ज किर राजा पसेनदि कोसलो पच्छाभत्तं भुत्तपातरासो भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमिस्सती’ ति। अथ खो, भन्ते, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी मं भत्ताभिहारे उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं - ‘तेन हि, महाराज, अम्हाकं पि वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छ - सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी भगवतो पादे सिरसा वन्दन्ति’, अप्पाबाधं अप्पातङ्कं लहुट्टानं बलं फासुविहारं पुच्छती’” ति।

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

“सुखिनियो होन्तु ता”, महाराज, सोमा च भगिनी सकुला च भगिनी” ति।

३. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतदवोच - “सुतं मेतं, भन्ते, समणो गोतमो एवमाह - ‘नत्थि सो समणो वा ब्राह्मणो वा यो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं णाणदस्सनं पटिजानिस्सति, नेतं ठानं विज्जती’ ति। ये ते, भन्ते, एवमाहंसु - ‘समणो गोतमो एवमाह - नत्थि सो समणो वा ब्राह्मणो वा यो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं णाणदस्सनं पटिजानिस्सति, नेतं ठानं विज्जती’ ति; कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वुत्तवादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति, धम्मस्स चानुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं ठानं आगच्छती” ति ?

“ये ते, महाराज, एवमाहंसु - ‘समणो गोतमो एवमाह -

R. 127

नत्थि सो समणो वा ब्राह्मणो वा यो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं
ज्राणदस्सनं पटिजानिस्सति, नेतं ठानं विज्जती' ति; न मे ते
वुत्तिवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं ते असता अभूतेना" ति ।

४. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विड्डुडभं^१ सेनापतिं
आमन्तेसि — “को नु खो, सेनापति, इमं कथावत्थुं राजन्तेपुरे^२ 5
अबभुदाहासी” ति ?

“सञ्जयो, महाराज, ब्राह्मणो आकासगोत्तो” ति ।

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि
— “एहि त्वं, अम्भो पुरिस, मम वचनेन सञ्जयं ब्राह्मणं आकासगोत्तं
आमन्तेहि — ‘राजा तं^३, भन्ते, पसेनदि कोसलो आमन्तेती’” ति । 10
“एवं, देवा” ति खो सो पुरिसो रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स
पटिस्सुत्वा येन सञ्जयो ब्राह्मणो आकासगोत्तो तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा सञ्जयं ब्राह्मणं आकासगोत्तं एतदवोच — “राजा तं,
भन्ते, पसेनदि कोसलो आमन्तेती” ति । अथ खो राजा पसेनदि
कोसलो भगवन्तं एतदवोच — “सिया नु खो, भन्ते, भगवता अञ्जदेव 15
किञ्चि सन्धाय^४ भासितं, तं च जनो अञ्जथा पि पच्चागच्छेय्य ।
यथा कथं पन, भन्ते, भगवा अभिजानाति वाचं भासिता” ति ?

“एवं खो अहं, महाराज, अभिजानामि वाचं भासिता —
‘नत्थि सो समणो वा ब्राह्मणो वा यो सकिदेव सब्बं जस्सति, सब्बं
दक्खति, नेतं ठानं विज्जती’” ति । 20

“हेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह —
‘नत्थि सो समणो वा ब्राह्मणो वा यो सकिदेव सब्बं जस्सति, सब्बं
दक्खति, नेतं ठानं विज्जती’” ति ।

§ २. चातुर्वर्णिसुद्धिपृच्छा

५. “चत्तारोमे, भन्ते, वण्णा — खत्तिया, ब्राह्मणा, वेस्सा,
सुद्धा । इमेसं नु खो, भन्ते, चतुन्नं वण्णानं सिया विसेसो सिया 25
नानाकरणं” ति ?

“चत्तारोमे, महाराज, वण्णा — खत्तिया, ब्राह्मणा, वेस्सा,

सुद्धा । इमेसं खो, महाराज, चतुन्नं वण्णानं द्वे वण्णा अग्गमक्खायन्ति
-खत्तिया च ब्राह्मणा च - यदिदं अभिवादनपच्चुट्ठानअञ्जलिकम्म-
सामीचिकम्मानी” ति ।

“नाहं, भन्ते, भगवन्तं दिट्ठधम्मिकं पुच्छामि; सम्परायिकाहं,
5 भन्ते, भगवन्तं पुच्छामि । चत्तारोमे, भन्ते, वण्णा - खत्तिया, ब्राह्मणा,
वेस्सा, सुद्धा । इमेसं नु खो, भन्ते, चतुन्नं वण्णानं सिया विसेसो सिया
नानाकरणं” ति ?

६. “पञ्चिमानि, महाराज, पधानियङ्गानि । कतमानि पञ्च ?
इथ, महाराज, भिक्खु सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं - ‘इति
10 पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोक-
विदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति;
अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नाति-
सीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी
यथाभूतं अतानं आविकत्ता सत्थरि वा विञ्जूसु वा सब्रह्मचारीसु; आरद्ध-
15 विरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्प-
दाय, थामवा दब्बपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मसेसु; पञ्जवा
होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय
सम्मादुक्खक्खयगामिनिया - इमानि खो, महाराज, पञ्च पधा-
नियङ्गानि । चत्तारोमे, महाराज, वण्णा - खत्तिया, ब्राह्मणा, वेस्सा,
20 सुद्धा । ते चस्सु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता; एत्थ^३ पन नेसं^३
अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“चत्तारोमे, भन्ते, वण्णा - खत्तिया, ब्राह्मणा, वेस्सा, सुद्धा । ते
चस्सु इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता; एत्थ पन नेसं, भन्ते,
सिया विसेसो सिया नानाकरणं” ति ?

25 “एत्थ खो नेसाहं, महाराज, पधानवेमत्ततं वदामि । सेय्यथापिस्सु^३
महाराज, द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा सुदन्ता सुविनीता,
द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता अविनीता । तं किं
मज्जासि, महाराज, ये ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा

१. ० कम्मं - रो०, स्या० । २-२. तं नेसं - सी०, स्या०, रो० । ३. ० पस्सु -
सी०, स्या० ।

सुदन्ता सुविनीता, अपि नु ते दन्ता व दन्तकारणं गच्छेय्युं, दन्ता व दन्त-
भूमिं सम्पापुणेय्युं” ति ?

“एवं, भन्ते”।

“ये पन ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा अदन्ता
अविनीता, अपि नु ते अदन्ता व दन्तकारणं गच्छेय्युं, अदन्ता व अदन्तभूमिं
सम्पापुणेय्युं, सेय्यथापि ते द्वे हत्थिदम्मा वा अस्सदम्मा वा गोदम्मा वा
सुदन्ता सुविनीता” ति ?

“नो हेतं, भन्ते”।

“एवमेव खो, महाराज, यं तं सद्धेन पत्तब्बं अप्पाबाधेन असठेन
अमायाविना आरद्धविरियेन पञ्चवता तं वत अस्सद्धो बह्वाबाधो^१ सठो
मायावी कुसीतो दुप्पञ्चो पापुणिस्सती ति — नेतं ठानं विज्जती” ति ।

७. “हेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरुपं, भन्ते, भगवा आह ।
चत्तारोमे, भन्ते, वण्णा — खत्तिया, ब्राह्मणा, वेस्सा, सुद्धा । ते चस्सु
इमेहि पञ्चहि पधानियङ्गेहि समन्नागता ते चस्सु सम्मप्पधाना; एत्थ
पन नेसं, भन्ते, सिया विसेसो सिया नानाकरणं” ति ?

“एथ खो नेसाहं, महाराज, न किञ्चि नानाकरणं वदामि —
यदिदं विमुत्तिया विमुत्ति । सेय्यथापि, महाराज, पुरिसो सुक्खं साककट्ठं
आदाय अग्गिं अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; अथापरो पुरिसो
सुक्खं सालकट्ठं आदाय अग्गिं अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य; अथापरो
पुरिसो सुक्खं अम्बकट्ठं आदाय अग्गिं अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो पातुकरेय्य;
अथापरो पुरिसो सुक्खं उदुम्बरकट्ठं आदाय अग्गिं अभिनिब्बत्तेय्य, तेजो
पातुकरेय्य । तं किं मञ्जसि, महाराज, सिया नु खो तेसं अग्गीनं नाना-
दारुतो अभिनिब्बत्तानं किञ्चि नानाकरणं अच्चिया वा अच्चि, वण्णेन
वा वण्णं, आभाय वा आभं” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, महाराज, यं तं तेजं विरिया निम्मथितं^३ पधानाभि-
निब्बत्तं, नाहं तत्थ किञ्चि नानाकरणं वदामि — यदिदं विमुत्तिया
विमुत्ति” ति ।

१. एवमेतं — स्या० । २. बह्वाबाधो — सी०, रो० । ३. निष्परति — सी० ।

§ ३. अधिदेवं पुच्छा

८. “हेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह; सहेतुरूपं, भन्ते, भगवा आह । किं पन, भन्ते, अत्थि देवा” ति ?

“किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसि—‘किं पन, भन्ते, अत्थि देवा’ ” ति ?

5 “यदि वा ते, भन्ते, देवा आगन्तारो इत्थत्तं यदि वा अनागन्तारो इत्थत्तं” ?

“ये ते, महाराज, देवा सब्याबज्झा^१ ते देवा आगन्तारो इत्थत्तं, ये ते देवा अब्याबज्झा ते देवा अनागन्तारो इत्थत्तं” ति ।

९. एवं वुत्ते, विडूडभो सेनापति भगवन्तं एतदवोच—“ये ते, 10 भन्ते, देवा सब्याबज्झा आगन्तारो इत्थत्तं ते देवा, ये ते देवा अब्याबज्झा अनागन्तारो इत्थत्तं ते देवे^२ तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा पब्बाजेस्सन्ति वा” ति ?

अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “अयं खो विडूडभो सेनापति रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स पुत्तो; अहं भगवतो पुत्तो । अयं 15 खो कालो यं पुत्तो पुत्तेन^३ भन्तेय्या” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो विडूडभं सेनापतिं आमन्तेसि — “तेन हि, सेनापति, तं येवेत्थ पटि-पुच्छिस्सामि; यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि, सेनापति, यावता रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, पहोति तत्थ राजा 20 पसेनदि कोसलो समणं वा ब्राह्मणं वा पुज्जवन्तं वा अपुज्जवन्तं वा ब्रह्मचरियवन्तं वा अब्रह्मचरियवन्तं वा तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा” ति ?

“यावता, भो, रज्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, पहोति तत्थ 25 राजा पसेनदि कोसलो समणं वा ब्राह्मणं वा पुज्जवन्तं वा अपुज्जवन्तं वा ब्रह्मचरियवन्तं वा अब्रह्मचरियवन्तं वा तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा” ति ।

१. सब्यापज्झा — सी०, स्या०; सब्यापज्झा — रो० । २. देवा — सी० । ३. निमन्तेय्या — सी० ।

“तं किं मञ्जसि, सेनापति, यावता रञ्जो पसेनदिस्स कोस-
लस्स अविजितं यत्थ च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपच्चं
रज्जं कारेति, तत्थ प्होति राजा पसेनदि कोसलो समणं वा ब्राह्मणं
वा पुञ्जवन्तं वा अपुञ्जवन्तं वा ब्रह्मचरियवन्तं वा अब्रह्मचरिय-
वन्तं वा तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा” ति ?

5

“यावता, भो, रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स अविजितं यत्थ
च राजा पसेनदि कोसलो न इस्सरियाधिपच्चं रज्जं कारेति, न तत्थ
प्होति राजा पसेनदि कोसलो समणं वा ब्राह्मणं वा पुञ्जवन्तं वा
अपुञ्जवन्तं वा ब्रह्मचरियवन्तं वा अब्रह्मचरियवन्तं वा तम्हा ठाना
चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा” ति ।

10

“तं किं मञ्जसि, सेनापति, सुता ते देवा तावतिसा” ति ?

“एवं, भो । सुता मे देवा तावतिसा । इधा पि भोता रञ्जा
पसेनदिना कोसलेन सुता देवा तावतिसा” ति ।

“तं किं मञ्जसि, सेनापति, प्होति राजा पसेनदि कोसलो
देवे तावतिसे तम्हा ठाना चावेतुं वा पब्बाजेतुं वा” ति ?

15

“दस्सनं पि, भो, राजा पसेनदि कोसलो देवे तावतिसे नप्पहोति,
कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सति वा पब्बाजेस्सति वा” ति ?

“एवमेव खो, सेनापति, ये ते देवा सब्बावज्झा आगन्तारो
इत्थत्तं ते देवा, ये ते देवा अब्बावज्झा अनागन्तारो इत्थत्तं ते देवा
दस्सनाय पि नप्पहोन्ति; कुतो पन तम्हा ठाना चावेस्सन्ति वा
पब्बाजेस्सन्ति वा” ति ?

20

१०. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतदवोच-
“कोनामो अयं, भन्ते, भिक्खू” ति ?

“आनन्दो नाम, महाराजा” ति ।

“आनन्दो वत, भो, आनन्दरूपो वत, भो ! हेतुरूपं, भन्ते,
आयस्मा आनन्दो आह; सहेतुरूपं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो आह । किं
पन, भन्ते, अत्थि ब्रह्मा” ति ?

25

R. 132

§ ४. अधिब्रह्मं पुच्छा

११. “किं पन त्वं, महाराज, एवं वदेसि — ‘किं पन, भन्ते, अत्थि ब्रह्मा’ ” ति ?

“यदि वा सो, भन्ते, ब्रह्मा आगन्ता इत्थत्तं, यदि वा अनागन्ता इत्थत्तं” ?

5 “यो सो, महाराज, ब्रह्मा सब्यावज्झो सो ब्रह्मा आगन्ता इत्थत्तं, यो सो ब्रह्मा अब्यावज्झो सो ब्रह्मा अनागन्ता इत्थत्तं” ति ।

B. 333 “अथ खो अञ्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच — “सञ्जयो, महाराज, ब्राह्मणो आकासगोत्तो आगतो” ति । अथ खो राजा पसेनदि कोसलो सञ्जयं ब्राह्मणं आकासगोत्तं एतदवोच — “को नु
10 खो, ब्राह्मण, इमं कथावत्थुं राजन्तेपुरे अब्भुदाहासी” ति ?

“विड्डभो, महाराज, सेनापती” ति ।

विड्डभो सेनापति एवमाह — “सञ्जयो, महाराज, ब्राह्मणो आकासगोत्तो” ति । अथ खो अञ्जतरो पुरिसो राजानं पसेनदि कोसलं एतदवोच — “यानकालो महाराजा” ति ।

15 अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवन्तं एतदवोच — “सब्वञ्जुतं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, सब्वञ्जुतं भगवा व्याकासि^१; तं च पनम्हाकं रुच्चति चेव खमति च, तेन चम्हा अत्तमना । चातुवणिसुद्धिं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, चातुवणिसुद्धिं भगवा व्याकासि; तं च पनम्हाकं रुच्चति चेव खमति च, तेन चम्हा अत्तमना । अधिदेवे
20 मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा^२, अधिदेवे भगवा व्याकासि; तं च पनम्हाकं रुच्चति चेव खमति च, तेन चम्हा अत्तमना । अधिब्रह्मानं मयं, भन्ते, भगवन्तं अपुच्छिम्हा, अधिब्रह्मानं भगवा व्याकासि; तं च पनम्हाकं रुच्चति चेव खमति च, तेन चम्हा अत्तमना । यं यदेव च मयं भगवन्तं अपुच्छिम्हा तं तदेव भगवा व्याकासि; तं च
R. 133 25 पनम्हाकं रुच्चति चेव खमति च, तेन चम्हा अत्तमना । हन्द, च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम; बहुकिच्चा मयं बहुकरणीया” ति ।

“यस्सदाति त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी” ति ।

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खणं कत्वा
पक्कामी ति ।

राजवग्गो निट्ठितो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

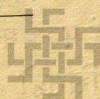
घटिकारो रुट्ठालो, मघदेवो मधुरियं ।

5

बोधि अङ्गुलिमालो च, पियजातं बाहितिकं ।

धम्मचेतियसुत्तञ्च, दसमं कण्णकत्थलं ॥

—:०:—

Indra Gandhi National
Centre for the Arts

४१. ब्रह्मायुसुतं

§ १. महापुरिसलक्खणसमन्नागतो भगवा

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि । तेन खो पन समयेन ब्रह्मायु ब्राह्मणो मिथिलायं पटिवसति जिण्णो बुद्धो^१ महल्लको अद्धगतो वयोअनुप्पत्तो, वीसवस्ससतिको^२ जातिया, तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्डु-
 5 केटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं, पदको, वेय्याकरणो, लोका-
 यतमहापुरिसलक्खणेसु अनवयो । अस्सोसि खो ब्रह्मायु ब्राह्मणो—“समणो खलु भो, गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि । तं खो पन भवन्तं^३ गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा अरहं
 10 सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्म-
 सारथि^४ सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ति । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छि-
 कत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान-
 कल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं^५, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति ।
 15 साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती” ति ।

२. तेन खो पन समयेन ब्रह्मायुस्स ब्राह्मणस्स उत्तरो नाम माणवो अन्तेवासी होति तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्डुकेटुभानं साक्खरप्पभेदानं इतिहासपञ्चमानं, पदको, वेय्याकरणो, लोकायतमहापुरिसलक्खणेसु अनवयो । अथ खो ब्रह्मायु ब्राह्मणो उत्तरं माणवं आमन्तेसि—“अयं, तात
 20 उत्तर, समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो विदेहेसु चारिकं चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो—इति पि सो भगवा

१. बुद्धो—सी०, रो० । २. वीसवस्ससतिको—सी०, रो० । ३. भगवन्तं—सी० ।

४. ० सारथी—सी० । ५. सब्यञ्जनं—रो० ।

अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे० ...साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती' ति । एहि त्वं, तात उत्तर, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्कम; उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं जानाहि यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो अब्भुग्गतो, यदि वा नो तथा; यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो, यदि वा न तादिसो । तथा मयं तं भवन्तं गोतमं वेदिस्सामा" ति । 5

“यथा कथं पनाहं, भो, तं भवन्तं गोतमं जानिस्सामि यदि वा तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो अब्भुग्गतो, यदि वा नो तथा; यदि वा सो भवं गोतमो तादिसो, यदि वा नो तादिसो” ति ।

“आगतानि खो, तात उत्तर, अम्हाकं मन्तेसु द्वत्तिसमहापुरिसलक्षणानि, येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वे^१ येव^२ गतियो भवन्ति अनञ्जा । सचे अगारं अज्झावसति, राजा होति चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो^३ सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रतनानि भवन्ति, सेय्यथीदं — चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं^४, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमदना । सो इमं पठवि सागरपरियन्तं^५ अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पन अगारस्सा अनगारियं पब्बजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके विवट्ठच्छदो^६ । अहं खो पन, तात उत्तर, मन्तानं दाता^७; त्वं मन्तानं पटिग्गहेता” ति । 10 15

३. “एवं, भो” ति खो उत्तरो माणवो ब्रह्मायुस्स ब्राह्मणस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना ब्रह्मायुं ब्राह्मणं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा विदेहेसु येन भगवा तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिसलक्षणानि समन्नेसि^८ । 20 25
अदसा खो उत्तरो माणवो भगवतो काये द्वत्तिसमहापुरिसलक्षणानि, येभुय्येन ठपेत्वा^९ द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्षणेषु कङ्खति विचिकिच्छति

१. देसिस्सामा — स्या० । २ — २. द्वेव — सी०, स्या०, रो० । ३.० विरिय० — स्या० ।

४. इत्थी० — स्या० । ५. विवत्तच्छदो — सी०, रो०; विवट्छदो — स्या० । ६. कत्ता — स्या० । ७. सम्मन्नेसि — सी०, स्या०, रो० । ८. थपेत्वा — म० ।

B. 336

नाधिमुच्चति न सम्पसीदति - कोसोहिते च वत्थगुह्ये, पहूतजिव्हाय^१ च । अथ खो भगवतो एतदहोसि - “पस्सति खो मे अयं उत्तरो माणवो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि, येभ्युयेन ठपेत्वा द्वे । द्वीसु महापुरिसलक्खणेसु कङ्कति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति -
 5 कोसोहिते च वत्थगुह्ये, पहूतजिव्हाय चा” ति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्धाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि यथा अद्दस^२ उत्तरो माणवो भगवतो कोसो-
 हितं वत्थगुह्यं । अथ खो भगवा जिव्हं निन्नामेत्वा उभो पि कण्णसोतानि अनुमसि पटिमसि^३; उभो पि नासिकसोतानि अनुमसि पटिमसि; केवलं
 10 पि नलाटमण्डलं^४ जिव्हाय छादेसि^५ । अथ खो उत्तरस्स माणवस्स एतदहोसि - “समन्नागतो खो समणो गोतमो द्वत्तिसमहापुरिसलक्ख-
 णेहि । यन्नूनाहं समणं गोतमं अनुबन्धेय्यं, इरियापथमस्स पस्सेय्यं” ति ।
 अथ खो उत्तरो माणवो सत्तमासानि भगवन्तं अनुबन्धि छाया व
 अनपायिनी^६ ।

४. अथ खो उत्तरो माणवो सत्तन्नं^७ मासानं अच्चयेन विदेहेसु
 15 येन मिथिला तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन मिथिला येन ब्रह्मायु ब्राह्मणो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ब्रह्मायुं ब्राह्मणं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो उत्तरं माणवं ब्रह्मायु ब्राह्मणो एतदवोच - “कच्चि, तात उत्तर, तं भवन्तं गोतमं तथा सन्तं येव सद्दो अब्भुगगतो, नो अञ्जथा ? कच्चि पन सो
 20 भवं गोतमो तादिसो, नो अञ्जादिसो” ति ?

“तथा सन्तं येव, भो, तं भवन्तं गोतमं सद्दो अब्भुगगतो, नो अञ्जथा; तादिसो व सो भवं गोतमो, नो अञ्जादिसो । समन्नागतो च सो भवं गोतमो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि ।

“सुप्पतिट्ठितपादो खो पन भवं गोतमो; इदं पि तस्स भोतो
 25 गोतमस्स महापुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति ।

“हेट्ठा खो पन तस्स भोतो गोतमस्स पादतलेसु चक्कानि जातानि सहस्सारानि सनेमिकानि सनाभिकानि सब्बाकारपरिपूरानि ।

१. पहूतजिव्हाय - स्या० । २. अद्दसा - रो० । ३. परिमसि - सी० । ४. ललाट० - सी०; ललाट० - स्या० । ५. पच्छादेसि - रो० । ६. अनुपायिनी - स्या० । ७. सत्तानं - रो० ।

R. 136

“आयतपण्हि खो पन सो भवं गोतमो ।

“दीघङ्गुलि^१ खो पन सो भवं गोतमो ।

“मुदुतलुनहत्थपादो^२ खो पन सो भवं गोतमो ।

“जालहत्थपादो खो पन सो भवं गोतमो ।

“उस्सङ्खपादो खो पन सो भवं गोतमो ।

5

“एणिजङ्घो^३ खो पन सो भवं गोतमो ।

“ठितको खो पन सो भवं गोतमो अनोनमन्तो^४ उभोहि
पाणितलेहि जण्णुकानि परिमसति परिमज्जति ।

“कोसोहितवत्थगुहो खो पन सो भवं गोतमो ।

“सुवण्णवण्णो खो पन सो भवं गोतमो कञ्चनसन्निभत्तचो^५ ।

10

“सुखुमच्छवि खो पन सो भवं गोतमो । सुखुमत्ता छविया
रजोजल्लं काये न उपलिम्पति^६ ।

“एकेकलोमो खो पन सो भवं गोतमो; एकेकानि लोमानि
लोमकूपेसु जातानि ।

“उद्धगलोमो खो पन सो भवं गोतमो; उद्धगानि लोमानि
जातानि नीलानि अञ्जनवण्णानि कुण्डलावट्टानि^७ दक्खिणावट्टक-
जातानि^८ ।

15

“ब्रह्मजुगतो^९ खो पन सो भवं गोतमो ।

“सत्तुस्सदो खो पन सो भवं गोतमो ।

“सीहपुब्बद्धकायो खो पन सो भवं गोतमो ।

20

“चित्तन्तरंसो खो पन सो भवं गोतमो ।

“निग्रोधपरिमण्डलो खो पन सो भवं गोतमो; यावतक्वस्स
कायो तावतक्वस्स व्यामो^{१०}; यावतक्वस्स व्यामो तावतक्वस्स कायो ।

“समवट्टक्खन्धो^{११} खो पन सो भवं गोतमो ।

“रसग्गसग्गी^{१२} खो पन सो भवं गोतमो ।

25

“सीहहनु खो पन सो भवं गोतमो ।

१. दीघङ्गुली - सी०, स्या० । २. मुदुतलुण० - स्या०, रो०; मुदुतलुण्हत्थ० - सी० ।
३. एणीजङ्घो - रो० । ४. अनोनमन्तो - रो० । ५. काञ्चन० - स्या० । ६. उपलिम्पति -
रो० । ७. ० वत्तानि - सी० । ८. पदक्खिणा० - सी०, रो० । ९. ब्रह्मजुगतो - सी०,
रो० । १०. व्यामो - रो० । ११. समवत्तक्खन्धो - सी०; समवत्तक्खन्धो - रो० । १२. रसत्तसग्गी
- स्या० ।

“चत्तालीसदन्तो^१ खो पन सो भवं गोतमो ।

“समदन्तो खो पन सो भवं गोतमो ।

“अविरल्लदन्तो^२ खो पन सो भवं गोतमो ।

“सुसुक्कदाठो खो पन सो भवं गोतमो ।

5 “पहूतजिह्वो खो पन सो भवं गोतमो

“ब्रह्मस्सरो खो पन सो भवं गोतमो करविकभाणी^३ ।

“अभिनीलनेत्तो^४ खो पन सो भवं गोतमो ।

“गोपखुमो खो पन सो भवं गोतमो ।

10 “उण्णा खो पनस्स भोतो गोतमस्स भमुक्कन्तरे जाता ओदाता मुदुतूलसन्निभा^५ ।

“उण्हीससीसो खो पन सो भवं गोतमो; इदं पि तस्स भोतो गोतमस्स महापुरिसस्स महापुरिसलक्खणं भवति ।

“इमेहि खो, भो, सो भवं गोतमो द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणेहि समन्नागतो ।

15 ५. “गच्छन्तो खो पन सो भवं गोतमो दक्खिणेनेव^६ पादेन पठमं पक्कमति । सो नातिदूरे पादं उद्धरति, नाच्चासन्ने पादं निक्खिपति; सो नातिसीधं गच्छति, नातिसणिकं गच्छति; न च अद्दुवेन^७ अद्दुवं^८ सङ्घट्टेन्तो गच्छति, न च गोप्फकेन गोप्फकं सङ्घट्टेन्तो गच्छति । सो गच्छन्तो न सत्थिं उन्नामेति, न सत्थिं ओनामेति; न सत्थिं सन्नामेति,
20 न सत्थिं विनामेति । गच्छतो खो पन^९ तस्स^{१०} भोतो गोतमस्स अधरकायो व इञ्जति, न च कायबलेन गच्छति । अपलोकेन्तो^{११} खो पन सो भवं गोतमो सब्बकायेनेव अपलोकेति; सो न उद्धं उल्लोकेति, न अधो ओलोकेति; न च विपेक्खमानो^{१२} गच्छति, युग्गमत्तं च पेक्खति; ततो चस्स उत्तरि^{१३} अनावटं प्राणदस्सनं भवति । सो अन्तरघरं पविसन्तो न कायं उन्नामेति, न कायं ओनामेति; न कायं सन्नामेति, न कायं विनामेति । सो नातिदूरे नाच्चासन्ने आसनस्स परिवत्तति, न च पाणिना आलम्बित्वा आसने निसीदति, न च आसनस्मिं कायं पक्खिपति । सो

B. 339,
R. 138

१. चत्तालीस० - सी०, स्या०; चत्तारीस० - रो० । २. अविवर० - सी०, रो० । ३. करवीकभाणी - सी०, रो० । ४. ०णेतो - रो० । ५. मुदुतूलसन्निभा - स्या० । ६. दक्खिणेन - स्या० । ७-७. अद्दुवेन अद्दुवं - स्या० । ८-८. पनस्स - सी०, रो० । ९. अवलोकेन्तो - सी०, स्या०, रो० । १०. विक्खेपमानो - स्या० । ११. उत्तरि - सी०, स्या०, रो० ।

अन्तरघरे निसिन्नो समानो न हृत्थकुक्कुच्चं आपज्जति, न पादकुक्कुच्चं
 आपज्जति; न^१ अद्दुवेन अद्दुवं आरोपेत्वा निसीदति; न च गोप्फकेन
 गोप्फकं आरोपेत्वा निसीदति; न च पाणिना हनुकं उपदहित्वा^२ निसी-
 दति । सो अन्तरघरे निसिन्नो समानो न छम्भति न कम्पति न वेधति
 न परितस्सति । सो अछम्भी अकम्पी अवेधी अपरितस्सी विगतलोमहंसो । 5
 विवेकवत्तो च सो भवं गोतमो अन्तरघरे निसिन्नो होति । सो पत्तोदकं
 पटिग्गण्हन्तो न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं ओनामेति; न पत्तं सन्नामेति, न
 पत्तं विनामेति । सो पत्तोदकं पटिग्गण्हाति नातिथोकं नातिबहुं । सो
 न खुलुखुलुकारकं पत्तं धोवति, न सम्परिवत्तकं पत्तं धोवति, न पत्तं
 भूमियं निक्खिपित्वा हत्थे धोवति; हत्थेसु धोतेसु पत्तो धोतो होति, पत्ते 10
 धोते हत्था धोता होन्ति । सो पत्तोदकं छड्ढेति नातिदूरे नाच्चासन्ने, न
 च विच्छड्ढयमानो । सो ओदनं पटिग्गण्हन्तो न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं
 ओनामेति; न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं विनामेति । सो ओदनं पटि-
 ग्गण्हाति नातिथोकं नातिबहुं । व्यञ्जनं खो पन भवं^३ गोतमो
 व्यञ्जनमत्ताय आहारेति, न च व्यञ्जनेन आलोपं अतिनामेति । 15
 द्वत्तिक्खत्तुं खो भवं गोतमो मुखे आलोपं सम्परिवत्तेत्वा अज्झोहरति;
 न चस्स काचि ओदनमिञ्जा असम्भन्ना^४ कायं पविसति, न चस्स
 काचि ओदनमिञ्जा मुखे अवसिट्ठा होति; अथापरं^५ आलोपं उपना-
 मेति । रसपटिसंवेदी खो पन सो भवं गोतमो आहारं आहारेति, नो
 च रसरागपटिसंवेदी । 20

“अट्ठङ्गसमन्नागतं खो पन सो भवं गोतमो आहारं आहारेति —
 नेव दवाय, न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स
 ठितिया यापनाय, विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय — ‘इति पुराणं च
 वेदनं पटिहङ्गामि नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति
 अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । सो भुत्तावी पत्तोदकं पटिग्गण्हन्तो
 न पत्तं उन्नामेति, न पत्तं ओनामेति; न पत्तं सन्नामेति, न पत्तं विनामेति ।
 सो पत्तोदकं पटिग्गण्हाति नातिथोकं नातिबहुं । सो न खुलुखुलुकारकं
 पत्तं धोवति, न सम्परिवत्तकं पत्तं धोवति, न पत्तं भूमियं निक्खिपित्वा
 हत्थे धोवति; हत्थेसु धोतेसु पत्तो धोतो होति, पत्ते धोते हत्था धोता

R. 139

25 B. 340

१. न च — सी०, स्या०, रो० । २. उपदहेत्वा — स्या०; उपादयित्वा — सी०, रो० ।
 ३. सो भवं — सी०, स्या०, रो० । ४. असम्भन्नं — सी० । ५. अड्ढय — स्या० ।

- होन्ति । सो पत्तोदकं छड्ढेति नातिदूरे नाच्चासन्ने, न च विच्छड्ढु-
मानो^१ । सो भुत्तावी न पत्तं भूमियं निक्खिपति नातिदूरे नाच्चासन्ने, न
च अनत्थिको पत्तेन होति, न च अतिवेलानुरक्खी पत्तस्मिं । सो भुत्तावी
मुहुत्तं तुण्ही निसीदति, न च अनुमोदनस्स कालमतिनामेति । सो भुत्तावी
५ अनुमोदति, न तं भत्तं गरहति, न अञ्जं भत्तं पटिकङ्खति^२; अञ्जदत्थु^३
धम्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति ।
सो तं परिसं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा
सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कमति । सो नातिसीधं गच्छति, नातिसणिकं
गच्छति, न च मुच्चितुकामो^४ गच्छति; न च तस्स भोतो गोतमस्स काये
१० चीवरं अच्चुकट्ठं होति न च अच्चोकट्ठं, न च कायस्मिं अल्लीनं न च
कायस्मा^५ अपकट्ठं^६; न च तस्स भोतो गोतमस्स कायम्हा वातो चीवरं
अपवहति^७; न च तस्स भोतो गोतमस्स काये रजोजल्लं उपलिम्पति^८ ।
सो आरामगतो निसीदति पञ्जत्ते आसने । निसज्ज पादे पक्खालेति;
न च सो भवं गोतमो पादमण्डनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । सो पादे
१५ पक्खालेत्वा निसीदति पल्लङ्कं^९ आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय
परिमुखं सति उपट्टपेत्वा । सो नेव अत्तव्याबाधाय चेतeti, न पर-
व्याबाधाय चेतeti, न उभयव्याबाधाय चेतeti; अत्तहितपरहित-
उभयहितसब्बलोकहितमेव सो भवं गोतमो चिन्तेन्तो निसिन्नो होति ।
सो आरामगतो परिसति^{१०} धम्मं देसेति, न तं परिसं उस्सादेति, न तं
२० परिसं अपसादेति; अञ्जदत्थु धम्मिया कथाय तं परिसं सन्दस्सेति
समादपेति समुत्तेजेति सम्पहंसेति ।

“अट्ठङ्गसमन्नागतो खो पनस्स भोतो गोतमस्स मुखतो घोसो
निच्छरति – विसट्ठो च, विञ्जेय्यो च, मञ्जु च, सवनीयो च, बिन्दु च,
अविसारी च, गम्भीरो च, निन्नादी च । यथापरिसं खो पन सो भवं
२५ गोतमो सरेन विञ्जापेति, न चस्स बहिद्धा परिसाय घोसो निच्छरति ।
ते तेन भोता गोतमेन धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता
सम्पहंसिता उट्ठायासना पक्कमन्ति अवलोकयमाना येव अविजहितत्ता^{११} ।

१. विच्छड्ढुमानो – स्या० । २. पाटिकङ्खी – सी० । ३. अञ्जदत्थु – स्या० । ४.
विमुच्चितुकामो – सी०; मुच्चितुकामो – स्या० । ५. कायस्मि – रो० । ६. अपक्कट्ठं – सी०,
स्या० । ७. असंवहति – स्या० । ८. लिप्पति – रो०; लिम्पति – स्या० । ९. परिसति – सी०,
रो० । १०. अविजहन्ता भावेन – सी०, स्या०, रो० ।

अद्दसाम खो मयं, भो, तं भवन्तं गोतमं गच्छन्तं, अद्दसाम ठितं, अद्दसाम^१
 अन्तरघरं पविसन्तं, अद्दसाम^२ अन्तरघरे निसिन्नं तुण्हीभूतं, अद्दसाम
 अन्तरघरे भुञ्जन्तं, अद्दसाम भुत्तावि निसिन्नं तुण्हीभूतं, अद्दसाम भुत्तावि
 अनुमोदन्तं, अद्दसाम आरामं गच्छन्तं, अद्दसाम आरामगतं निसिन्नं
 तुण्हीभूतं, अद्दसाम आरामगतं परिसिन्ति धम्मं देसेन्तं। एदिसो च 5
 एदिसो च सो भवं गोतमो, ततो च भिय्यो” ति।

§ २. ब्रह्मायुब्राह्मणस्स भगवति निपच्चकारो

६. एवं वुत्ते, ब्रह्मायु ब्राह्मणो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं
 करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा तिक्वत्तुं उदानं उदानेसि —

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स।

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स।

10

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति।

“अप्पेव नाम मयं कदाचि करहचि तेन भोता गोतमेन^३ समा-
 गच्छेय्याम ? अप्पेव नाम सिया कोचिदेव कथासल्लापो” ति !

७. अथ खो भगवा विदेहेसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन
 मिथिला तदवसरि। तत्र सुदं भगवा मिथिलायं विहरति मखादेवम्बवने। 15
 अस्सोसुं खो मिथिलेयका^१ ब्राह्मणगहपतिका — “समणो खलु, भो,
 गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो विदेहेसु चारिकं चरमानो महता
 भिक्खुसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसत्तेहि मिथिलं अनुप्पत्तो, मिथि-
 लायं विहरति मखादेवम्बवने। तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो
 कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जा- 20
 चरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदुं अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देव-
 मनुस्सानं बुद्धो भगवा ति। सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं
 सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेति।
 सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं
 सब्बञ्जन्तं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। साधु खो पन 25
 तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती” ति।

R. 141

B. 342

अथ खो मिथिलेयका ब्राह्मणगहपतिका येन भगवा तेनुप-

१-१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. गोतमेन सद्धिं - सी०, स्या०, रो०।

३. मेथिलेयका - सी०, रो०।